

Jenni Simppula

ELÄMYKSELLINEN MATKAILUYMPÄRISTÖ

Hiihtokeskusten kehittäminen taiteen ja ekologisen ympäristörakentamisen keinoin

ELÄMYKSELLINEN MATKAILUYMPÄRISTÖ

Hiihtokeskusten kehittäminen taiteen ja ekologisen ympäristörakentamisen keinoin

Jenni Simppula

Opinnäytetyö

Kevät 2011

Maaseudun kehittämisen koulutusohjema

Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu

Luonnonvara-alan yksikkö, maaseudun kehittämisen koulutusohjelma, hortonomi YAMK

Tekijä: Jenni Simppula

Opinnäytetyön nimi: Elämyksellinen matkailuympäristö, hiihtokeskusten kehittäminen taiteen ja ekologisen ympäristörakentamisen keinoin

Työn ohjaaja: Pirjo Siipola

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2011 Sivumäärä: 134 + 6 liitettä

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö laadittiin FCG Finnish Consulting Group:n sisäisenä kehityshankkeena. Työn tavoitteena oli selvittää suomalaisten hiihtomatkailukeskusten ympäristön kehittämismahdollisuuksia vertailemalla niitä ulkomaisiin matkailukeskuksiin. Tavoitteena oli myös tutkia, kuinka taiteella voidaan luoda elämyksellisiä hiihtokeskusympäristöjä. Tutkimuskysymyksiä olivat: 1) Mitkä ovat hiihtomatkailukeskusten kesäaikaisen ympäristön kehittämistarpeet? 2) Miten viheralueet voivat parantaa hiihtokeskusten imagoa? 3) Millainen on hyvä matkailukeskuksen viherympäristö? 4) Miten kesäaikaista ympäristöä ja ympärivuotisuutta voidaan kehittää taiteen ja muiden kansainvälisten innovaatioiden avulla? 5) Miten viherrakentamisprojekteissa voidaan kannustaa ekologisuuteen?

Tutkimusta varten tehtiin kysely kahdeksalle suomalaiselle hiihtokeskukselle vuoden 2008 syksyllä. Etelä-Suomesta kyselyyn vastasi yksi hiihtokeskus, Keski-Suomesta kaksi ja Pohjois-Suomesta neljä hiihtomatkailukeskusta. Hiihtokeskusten kyselyn lisäksi tutkimukseen haastateltiin kolmea matkailukeskusten kehittämisen parissa työskentelevää suomalaista asiantuntijaa sekä kahta pohjois-amerikkalaista hiihtokeskusasiantuntijaa. Tutkimusaineistoa täydennettiin norjalaisella ja kanadalaisella kestävä kehityksen periaatteet huomioivalla esimerkikohteella sekä yhdellä kotimaisella esimerkikohteella. Tietoa koottiin myös amerikkalaisesta matkailukeskuksesta, joissa taidetta on esillä monipuolisesti.

Tutkimuksen mukaan viheralueilla on merkitystä hiihtokeskuksen imagolle. Tutkimustuloksina saatiin tietoa matkailukeskusten kehittämistarpeista, määriteltiin hyvän kestävä kehityksen mukaisen ympäristörakentamisen periaatteet sekä laadittiin alan kehittämiseen käytännönesimerkkejä.

Asiasanat:

viherrakentaminen, hiihtokeskus, julkinen taide, kestävä kehitys, ekologisuus, imago

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
School of Renewable Natural Resources, Master of Natural Resources

Author: Jenni Simppula

Title of thesis: Memorable Ski Resort Environment, Sustainable Landscape Construction and Art in Ski Resorts

Supervisor: Pirjo Siipola

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2011 Number of pages: 134 + 6 appendixes

ABSTRACT

This thesis work was an internal development project of FCG Finnish Consulting Group. The aim of this paper was to analyze environment development opportunities in Finnish ski resorts by comparing environment planning and art between Finnish and foreign ski resorts. Following research questions were used to study the subject: 1) What are the needs of summer time environment development? 2) How green areas can be used to improve the image of ski resort? 3) What is good green environment? 4) How international innovations and environment art can be used to improve summer time environment and year-a-round business of Finnish ski resorts? 5) How to encourage ecology in green construction?

Thesis data was collected through several interviews during fall 2008. Altogether eight Finnish ski resorts were chosen for the study and they were areally spread so that one was in South Finland, two in Central Finland and four in North Finland. Other interviewees were experts working in the field of ski resort development. Three of these interviewees were from Finland while two were from abroad. Research data was also supplemented by environment art and planning cases from ski resorts.

This thesis shows that green areas do have impact on ski resorts image. Other contribution of this thesis was improved knowledge of Finnish ski resorts' future development needs. This study also defined sustainable practices for environment planning and construction, with several practical examples.

Keywords:

landscape construction, ski resort, public art, sustainability, image

SISÄLLYS

KÄSITTEISTÖ.....	5
1 JOHDANTO	7
1.1 Taustaa	7
1.1.1 Yleistä suomalaisista hiihtokeskuksista.....	7
1.1.2.Hiihtokeskusmatkailu ympärivuotisena toimintana	9
1.1.3 Hiihto- ja matkailukeskusten ympäristövaikutukset	11
1.1.4 Matkailukeskusten viheralueet	13
1.1.5 Matkailukeskusten ydinalueet ja lähiviheralueet	14
1.1.6 Matkailukeskusten viheralueiden hoito.....	16
1.2 Tutkimusongelma	17
1.3 Tutkimusaineisto.....	18
2 MATKAILUALUEIDEN IMAGO JA VETOVOIMATEKIJÄT	21
3 KESTÄVÄN MATKAILUN KEHITTÄMINEN	24
3.1 Kestävän kehityksen periaatteet osana matkailukeskusta	35
3.1.1 Case – Lillehammer, Norja.....	36
3.1.2 Case–Whistler Blackcomb, Kanada	41
3.1.3 Case –Levi, Kittilä Suomi	62
4 TAIDE ON YLELLISYYTTÄ MATKAILUKOHOITEESSA	69
4.1 Taide ja paikallisuus	71
4.2 Taide osana hulevesien käsittelyä.....	73
4.3 Taide osana matkailukeskuksia, Case - Vail, Colorado USA	76
5 MATKAILUKESKUSTEN JA ASIAANTUNTIJOIDEN HAASTATTELUT	89
5.1 Kysely suomalaisille matkailukeskuksille	89
5.2 Suomalaisten asiantuntijoiden haastattelut.....	100
5.3 Kanadalaisten matkailukeskusasiantuntijoiden haastattelut	105

6 TULOSTEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET	110
6.1 Mitkä ovat hiihtomatkailukeskusten kesäaikaisen ympäristön kehittämistarpeet?	110
6.2 Miten viheralueet voivat parantaa hiihtokeskusten imagoa ja kilpailukykyä?	113
6.3 Millainen on hyvä matkailukeskuksen viherympäristö?	114
6.4 Miten kesäaikaista ympäristöä ja ympärivuotisuutta voidaan kehittää taiteen ja muiden kansainvälisten innovaatioiden avulla?	115
6.4.1 <i>Imago ja kestävä kehitys</i>	116
6.4.2 <i>Kasvit</i>	118
6.4.3 <i>Taide</i>	119
6.4.4 <i>Ympärivuotisuus</i>	120
6.5 Miten viherrakentamisprojekteissa voidaan kannustaa ekologisuuteen?	121
LYHENTEET	123
LÄHTEET	125
LIITTEET	134

KÄSITTEISTÖ

Imago

Imago voidaan jäsentää aktiivisesti tuotetuksi kuvaksi tai käsitykseksi jostain alueesta. Sen taustalla on alueen sisäinen tahtotila, jolla tietoisesti pyritään profiloimaan aluetta ja luomaan haluttu mielikuva sen ulkopuolella.

Kestävä matkailu

Täyttää nykyhetken turismin ja isäntäalueen tarpeet ja samalla suojelee sekä parantaa tulevaisuuden mahdollisuuksia. Periaatteiden mukaan luonnonvaroja hallinnoidaan siten että ekonomiset, sosiaaliset ja esteettiset tarpeet tyydytetään ja samalla säilytetään kulttuurinen eheys, ekologiset prosessit, luonnon monimuotoisuus sekä elämää ylläpitävät systeemit.

Kestävän kehityksen mukainen maisemasuunnittelu

Käytetään ekologisia maisemasuunnittelu- ja rakentamisratkaisuja hydrologiassa, maaperän huomioimisessa, kasvien sekä materiaalien valinnassa. Suunnittelulla tähdätään kestävä kehityksen periaatteiden kokonaisvaltaiseen huomiointiin.

Luonnonmukainen maisemarakentaminen

Maisemoinnissa (natureescaping) käytetään kasveja jotka soveltuvat luontaisesti alueelle, jolloin rakennettavan alueen kasvuolosuhteita ei tarvitse muuttaa kasveille soveltuvaksi.

SITES

SITES (The Sustainable Sites Initiative) on Amerikassa maisemasuunnittelun ja

–rakentamisen tueksi kehitetty kestävä kehityksen mukainen pisteytysjärjestelmä.

Älykkään kasvun periaatteet

Sisältää useita periaatteita, joilla pyritään estämään yhdyskuntarakenteen hajoaminen.

Ekologinen asuinalue

Suunnittelussa noudatetaan ekologisia (green building) suunnitteluperiaatteita ja tavoitellaan LEED ND (Leadership in Energy and Environmental Design - for Neighbourhood Development) – pisteitä. Alueen suunnittelussa on käytetty smart growth –periaatteita sekä uuden yhdyskuntasuunnittelun periaatteita (Charter for New Urbanism).

Taiteellinen hulevesisuunnittelu

Erilaiset hulevesien hallinta- ja käsittelytekniikat sisällytetään osaksi maankäytönsuunnitelmia. Moniobjektiivinen lähestymistapa muuttaa hulevesien hallinnan välineet hulevesidesigniksi.

Paikkaan integroitu julkinen taide

Taidetta joka välittyy yleisiltä alueilta osaksi arkielämää. Paikkaan sidottu taide (site-integrated public art) on prosessi jossa luovat elementit yhdistetään esimerkiksi päällysteisiin, kalusteisiin, rakenteisiin sekä maiseman yksityiskohtiin.

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Elämyksellinen matkailuympäristö – hiihtokeskusten kehittäminen taiteen ja ekologisen ympäristörakentamisen keinoin, ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö aloitettiin 2008 vuoden keväällä Finnish Consulting Group Oy:n sisäisenä kehityshankkeena. Lähtökohtaisesti kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena oli selvittää hiihtokeskusten rakennetun ympäristön nykyisiä ongelmia ja kehittämismahdollisuuksia. Tutkimuksessa vertailtiin suomalaisten hiihtokeskusten viherympäristörakentamista ulkomaisiin, pääosin pohjoisamerikkalaisiin ratkaisuihin.

Tulevaisuuden kasvavat matkailijamäärät aiheuttavat hiihtokeskuksissa entistä suurempia käyttöpaineita, joka on huomioitava alueiden suunnittelussa. Ympärivuotisen toiminnan ja sesonkien pidentymisen myötä hiihtokeskusten kesäaikaisen ympäristön merkitys kasvaa. Koska matkailijat viettävät valtaosan ajastaan matkailukeskusten ydinalueilla, ympäröivä luonto ei välttämättä riitä takaamaan keskuksen vetovoimaa. Viheralueiden merkitys matkailukeskusten imagon rakentamisen kannalta on verrattavissa rakennuksien sisustussuunnitteluun. Jos talvisen toiminnan jälkeen lumen alta paljastuva ympäristö on epäsiisti, se ei ainakaan lisää alueella viihtymistä. Lapissa ei ole pitkiä perinteitä pihojen huolelliselle suunnittelulle, joka voi olla yksi syy siihen ettei matkailualueiden viherympäristöihin ole aikaisemmin kiinnitetty merkittävästi huomiota. Suomalaisten hiihtokeskusten nykytilaa ja viheralueita kuvataan seuraavissa kappaleissa tarkemmin.

1.1.1 Yleistä suomalaisista hiihtokeskuksista

Suomen matkailukeskuksiin matkailijoita houkuttelevat ensisijaisesti alueen virkistävä ja rauhoittava luonto sekä kauniit luonnonmaisemat. Siten toiminta tukeutuu vahvasti paikalliseen

ympäristöön ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Lisäksi muita tärkeitä syitä vierailta matkakohteessa ovat ulkoilumahdollisuudet, erilaiset aktiviteetit, hiihto- ja rinnetoiminta sekä perheen yhdessäolo. Suomalaisten matkailukeskusten koko vaihtelee pienimuotoisesta yritystoiminnasta, kaupunkimaiseen täyden palvelun matkailukeskukseen. (Uusitalo, Sarala & Jokimäki 2007, 8.)

Suomen hiihtokeskusyhdistyksen (2010) mukaan Etelä-Suomessa on yhteensä 27, Keski-Suomessa 20 ja Pohjois-Suomessa 21 hiihtokeskusta. Vuoden 2010 tilastojen mukaan kymmenen myynniltään suurinta hiihtokeskusta olivat Levi, Ruka, Ylläs, Tahko, Himos, Vuokatti, Messilä, Pyhä, Sappee ja Iso-Syöte. Suurin käyttöaste hiihtomatkailukeskuksissa on talviaikaan. Suomen Hiihtokeskusyhdistyksen vuonna 2006 Taloustutkimuksella teettämän tutkimuksen mukaan toimiala on kasvanut viimeisten kymmenen vuoden aikana 76 prosenttia, joka tarkoittaa 5,8 prosentin vuosivauhtia. Samanlainen kehitys on nähtävissä myös kaikkien hiihtokeskusten hissilippujen myynnissä. Kasvua vuodesta 1997 vuoteen 2009 on 15,6 prosenttia. Investointien määrään matkailukeskuksissa ovat vaikuttaneet viime vuosina mm. korkeat rakentamiskustannukset. Investoinnit ovat edelleen maltillisia, mutta Suomen hiihtokeskusyhdistyksen tilastojen mukaan lähivuosina jälleen kasvamassa.

Ulkomaalaiselle vapaa-ajanmatkailijalle luonto ja siihen liittyvät aktiviteetit ovat merkittävimmät syyt valita Suomi matkakohteeksi. Suomi houkuttelee myös uutuuden viehätöksellään ja naapurimaiden matkailijoita otollisella sijainnillaan. (Virtanen, Vesterinen & Ahonen 2006, 13.) Tärkeimpiä maita, joihin markkinointia kohdennetaan, ovat Saksa, Iso-Britannia, Venäjä, Ranska, Espanja ja Alankomaat. Kaukomaista tärkeimmät ovat Japani ja Kiina. Myös Viro ja Latvia ovat tärkeitä markkina-alueita. Yllä mainitut maat ovat Suomen kannalta kohteita, joista lähivuosina suurinta kasvua on odotettavissa. Matkailu Ruotsista ja Norjasta ei tule pitkällä tähtäimellä kasvattamaan markkinaosuuttaan, mutta maat säilyvät volyymin ja sijainnin takia tärkeinä markkina-alueina. (Virtanen, Vesterinen & Ahonen 2006, 22.) SHKY:n mukaan kotimaan matkailu lisääntyy tulevaisuudessa eniten, mutta sitä tukee erityisesti venäläisten matkailijoiden kasvava

joukko. Vuosien 2006-2010 Suomen Hiihtokeskusyhdistyksen barometrien mukaan ulkomaalaisten laskijoiden määrä tulee kasvamaan vähintään 6–8 prosenttia vuodessa, eniten kasvavissa matkailukeskuksissa jopa viidenneksen.

SHKY listaa strategisiksi painopistealueiksi Laskettelu- ja hiihtokeskustutkimuksen 2009 (ski.fi) mukaan seuraavat tekijät:

- hiihtokeskukset ja niiden palvelut uudistuvat
- hiihtokeskuksiin on helppo mennä / sujuvat yhteydet
- hiihtokeskusten tarjoamia palveluita on helppo ostaa
- hiihtokeskukset varmistavat harrastusmahdollisuudet lumetuksella
- hiihtokeskukset ottavat ympäristönäkökohdat huomioon
- hiihtokeskukset toimivat vastuullisesti turvallisuusnäkökohdista huolehtien
- lasketteluharrastuksen suosio on kasvussa
- hiihtokeskuksissa on nykyisin mielenkiintoista toimintaa ympäri vuoden
- maastohiihdon suosio on kasvussa
- eri hiihtokeskukset profiloituvat eri laskettelijaryhmille

Yhä useampi matkailija odottaa hiihtomatkailukeskukselta tasokasta palveluvarustusta ravintoloihin ja ostosmahdollisuuksiin. Todennäköisesti tulevaisuudessa nykyistä suurempi osa matkailutoiminnasta tapahtuu suurissa matkailukeskuksissa. Mikäli suuret matkailukeskukset rakennetaan ensisijaisesti matkailijoita varten ja heidän tarpeidensa mukaisiksi, jäävät kohteiden alkuperäiset luonteenpiirteet usein taustalle ja keskuksista tulee samankaltaisia riippumatta lähtöalueesta. Suunnittelussa onkin huomiotava myös asiakaskunta joka haluaa majoittua matkailukeskusten ulkopuolelle luonnontilaisempaan ja aidompaan ympäristöön. (Uusitalo ym. 2007, 22.)

1.1.2.Hiihtokeskusmatkailu ympärivuotisena toimintana

Matkailukeskusten kävijämäärät vaihtelevat sesonkien mukaan. Lapin matkailukeskustaajamien

kävijämäärät ovat suurimmillaan talvisesongin aikana ja pienimmillään keskikesällä. Monien matkailukeskusten toimintojen suuruusluokka on mitoitettu sesonkihuippujen mukaisesti. Suomalaisia hiihtokeskuksia pidetään edelleen lumivarmoina kohteina ja erityisesti Pohjois-Suomen lumitilanne talvisin on edelleen hyvä, mutta ilmastonmuutoksen vaikutukset on huomioitava myös Suomessa. Ääri-ilmiöiden lisääntyessä vaikutukset näkyvät nopeasti mm. alueen kasvillisuudessa, mutta myös talviaikaisessa turismissa. Tulevaisuudessa lämpötilat kohoavat, kesäaika pitenee, jolloin lumen tuloajankohdat voivat vaihdella vuosittain hyvinkin paljon. Lumetuksella voidaan varmistaa talviaikaisen turismin jatkuvuus energiatehokkaita ja vesitaloudellisia ratkaisuja hyödyntäen. Matkailutoiminnan kannattavuuden turvaamiseksi hiihtokeskusten mahdollisuutena on sopeutua muutoksiin. Yhtenä sopeutumisstrategiana on kehittää ympärivuotista turismia sekä lumettoman ajan aktiviteettejä. (Burki, Elsasser & Abegg 2003, 7.)

Suomen matkailustrategian 2020 mukaan yleisiin elinkeinopoliittisiin lähtökohtiin sisältyy matkailun ympärivuotisuuden edistäminen. Myös Lapin matkailustrategiassa vuosille 2007 - 2010 on mainittu strategisena toimintalinjana ympärivuotisuus sekä tuoteteemat. Suomen matkailustrategian 2020 mukaan menestymisen mahdollistaa kannattava ja tuottava ympärivuotinen elinkeinotoiminta. Ympärivuotisuuden vahvistaminen kasvattaa matkailutuloa, matkailijamääriä ja matkailijoiden viipymää. Lisäksi ympärivuotisella toiminnalla luodaan pysyviä työpaikkoja, kannattavuutta, tuottavuutta ja korkeampaa tuottoa sijoitetulle pääomalle. Nykypäivänä kilpailu on matkailualalla kova ja menestykseen vaaditaan avoimuutta, oman osaamisen kasvattamista sekä innovatiivisuutta. (Virtanen ym. 2006, 19-20.)

Ympärivuotisuuteen panostaminen haastaa myös matkailukeskukset kehittämään matkailuympäristöään. Matkailukeskusten lähiluontoon ja sen viihtyisyyteen on toistaiseksi kiinnitetty vähäisesti huomiota. Valtaosa matkailukeskusten kävijöistä vieraillee alueella talvella lumen peittäessä maiseman. (Uusitalo ym. 2007, 10.) Keväällä lumen alta paljastuva matkailumaisema voi olla roskainen, liikenteen ja rakentamisen jäljet näkyvät maastossa ja

kulkureitit kaipaavat selkeyttämistä. (Laine, Pihlajaniemi, Kananen, Siuruainen, Hämäläinen, Kauppila & Peteri 2007, 12.) Sesonkien pidentymisen myötä keskusten viheralueiden merkitys tulee korostumaan. Suomessa ei ole juurikaan esimerkkejä siitä, että palveluita, tuotteita ja matkailumaisemaa olisi kehitetty yhtä aikaa käsi kädessä. (Uusitalo 20.5.2010 suullinen tiedonanto) Suomen matkailustrategiassa 2020 nähdään toimiva, esteettinen ja kysyntää vastaava infrastruktuuri osana matkailun laatua ja kilpailukykyä. Infrastruktuurin tulee palvella tehokkaasti matkailun kehittymistä kestäväällä tavalla. (Virtanen ym. 2006, 26.)

Ympärivuotisuuden markkinoinnissa kaivataan tuotetarjontaa, joka tukeutuu yhä paremmin vesistöihin sekä vuodenaikoihin. Paikallinen kulttuuri ja kulttuuriperintö, kuten saamelaiskulttuuri ja porotilamatkailu, tarjoavat myös elementtejä matkailutuotteiden kehittämiseen. Kansallispuistot ovat kansainvälisesti tunnettuja tuotteita, joilla on huomattavan suuri matkailullinen vetovoima. Kansallispuistojen hallittu tuotteistaminen matkailun tarpeisiin vastaisi kasvavaan luontomatkailutuotteiden kysyntään. (Lotvonen 2008, 46.) Ympärivuotisuutta voidaan edistää myös kehittämällä erilaisia tapahtumia, edellyttäen että tapahtumat luodaan hiljaisille kausille sen sijaan, että tarjonta keskittyy heinäkuun muutamaan viikonloppuun. (Lotvonen 2008, 46.) Suomalaisen identiteettimme vahvistamisen kautta voidaan tarjota yhä profiloituneimpia, kilpailijoista paremmin erottuvia, suomalaisuuteen ja suomalaiseen kulttuuriin liittyviä tuotteita (Virtanen ym. 2006, 15.).

1.1.3 Hiihto- ja matkailukeskusten ympäristövaikutukset

Matkailun ja hiihtokeskustoiminnan monipuolistumisen ja ympärivuotisen toiminnan myötä levittäytyvät myös mökkikylät, hotellit sekä muu rakentaminen yhä laajemmalle alueelle pirstoen samalla yhtenäisiä luontoalueita. Matkailukeskukset poikkeavat sekä kaupungeista että maaseudun perinteisistä kylistä, mm. siten, että toiminta on sesonkiluontoista ja infrastruktuuri on rakennettu palvelemaan nimenomaan ulkoilu-, virkistys- ja majoitustoiminnan tarpeita. (Uusitalo ym. 2007, 74.) Toiminnan keskittyminen muutamiin suuriin matkailukeskuksiin on altistanut alueiden ympäristön yhä voimakkaammalle kulutukselle (Ruth-Balaganskaya & Myllynen-Malinen

2000, 260.). Tiiviisti rakennetut matkailukeskukset säästävät ympäröiviä luontoalueita ja yhdyskuntatekniikkaa tarvitaan vähemmän, mutta samalla matkailualueiden vetovoimaisuus saattaa heiketä (Uusitalo 2007, 75.).

Matkailukeskusten vaikutukset syntyvät rakentamisen, liikenteen sekä erilaisten aktiviteettien myötä. Vaikutusten voimakkuus vaihtelee riippuen käytön intensiteetistä, suorituspaikasta ja -ajasta. Vaikutukset voivat olla joko fyysisiä tai biologisia. Vaikutustapa voi olla suora tai matkailukeskus voi vaikuttaa ympäristöön epäsuorasti jonkun toisen tekijän kautta. Myös ketjumaiset vaikutukset ovat yleisiä, tällöin toiminta vaikuttaa alueen maaperään, tämä puolestaan vaikuttaa kasvillisuuteen ja edelleen elämistöön. (Uusitalo ym. 2007, 11.) Pohjois-Suomen tuntureille ja vaaroille rakennettuja hiihtomatkailukeskuksia pidetäänkin yhtenä merkittävimpänä tekijänä tunturiluonnon tilan heikkenemiseen (Ruth-Balaganskaya ym. 2000, 265.).

Kuva 1. Matkailu vaikuttaa alueen visuaaliseen laatuun. Ylläs 2010.

Matkailusta aiheutuvia lajimuutoksia on havaittavissa sekä kasvillisuudessa että eläimistössä (Uusitalo ym. 2007, 10.). Muun muassa rinteiden rakennus- ja pohjustustyöt muokkaavat alkuperäistä ympäristöä voimakkaasti, sillä alueen puusto täytyy poistaa ja usein toteutetaan voimakkaita maansiirtotöitä (Malinen 1991, 17.). Rinteissä rakentaminen aiheuttaa helposti kasvillisuus ja maaperävaurioita sekä eroosiota, jota hulevedet nopeuttavat. (Uusitalo ym. 2007, 52.) Korkeiden vaarojen ja tuntureiden muokatut rinteet erottuvat kauas kesämaisemassa jolloin alueen visuaalinen laatu heikkenee (Kangas, Siikamäki, Juntheikki, Kauppila & Saarinen 2005, 17.). Rinteiden ja matkailualueiden maisemoinnissa käytetään ja on käytetty usein alkuperäisestä varpuvaltaisesta lajistosta poikkeavaa vierasta heinälajistoa tai saman lajin vierasta alkuperää. Kasvillisuus, joka ei luontaisesti kuulu paikalliseen luontoon, erottuu ympäristöstään. Tuodut kasvilajit voivat levitä luontoon ja sitä kautta muuttaa alkuperäisiä kasvillisuustyypppejä. (Kangas ym. 2005, 16.) Erityisen tärkeää luonnonarvojen huomioiminen on silloin kuin keskusten toiminta ulottuu lähelle valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviä suojelu- ja erämaa-alueita (esim. Natura-alueita ja kansallispuistoja) (Uusitalo ym. 2007, 74.).

1.1.4 Matkailukeskusten viheralueet

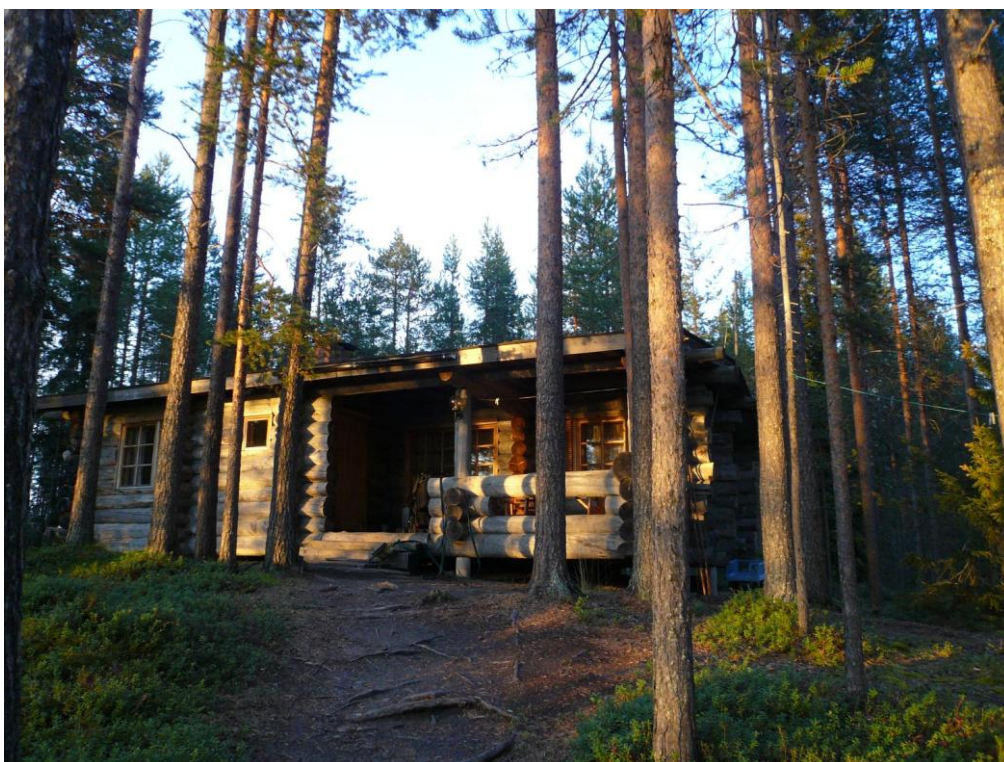
Matkailukylän ydinalueella sijaitsevat hotellit sekä palvelut ja näiden ympärille sijoittuvat mökkialueet. Toimivassa viherrakenteessa taajamaa ympäröi laajojen rakentamattomien luonnonalueiden kehä. (Uusitalo ym. 2007, 10.) Luontomatkailukeskuksissa viherkehä on yleensä erämaata, luonnonsuojelualuetta, kansallispuistoa tai talousmetsää. Matkailukeskuksen aktiviteetit sekä ulkoilureitit keskittyvät viherkehästä ydinkeskustaan työntyville viherkäytävälle sekä lähiviheralueille. Taajaman viherrakenteeseen voidaan kytkeä myös tonttien rakentamattomat osat ja katuvihreys. (Uusitalo ym. 2007, 46.)

Matkailualueille ominaisia viheralueita ovat majoitus- ja palvelurakennusten pihapiirit, metsäalueet, avoimet rinteet, lakialueet ja viljelyalueet sekä erilaiset suoja- ja reunavyöhykkeet. (Uusitalo ym. 2007, 54.) Kasvavien matkailijamäärien myötä matkailukeskusten viheralueisiin ja niitä ympäröiviin luonnonalueisiin kohdistuu entistä suurempi käyttöpaine. Positiivisen

matkakokemuksen tarjoamiseksi on tärkeää säilyttää kauniit maisemat, luonnon monimuotoisuus sekä viihtyisät viheralueet (Uusitalo ym. 2007, 13.). Erityisesti majoituksesta luontokohteelle johtavien viherkäytävien merkitys on suuri. Matkailualueiden taajamarakenteen ja viheralueiden yhteensovittamisella on tärkeä osuus matkailualueiden vetovoimaisuuden luomisessa ja ylläpitämisessä (Uusitalo ym. 2007, 14.). Matkailukeskusten rakentamisen on oltava riittävän puistomaista, jotta luonnontilaisuuden tuntu säilyy myös keskustan alueella. Luonnon tulee olla lähellä ja helposti saavutettavissa. (Viherrakentaminen pohjoisissa matkailukohteissa, Pohjoisen Viherpäivien 2010 seminaari.)

1.1.5 Matkailukeskusten ydinalueet ja lähiviheralueet

Tässä tutkimuksessa keskitytään erityisesti rakennettuun viherympäristöön, lähipuistoihin sekä -viheralueisiin. Uusitalon (2007, 10) mukaan matkailukeskuksia ympäröivä luonto ei välttämättä riitä takaamaan keskuksen vetovoimaa. Matkailijat viettävät valtaosan ajastaan matkailukeskusten ydinalueiden välittömässä läheisyydessä ja tämä asettaa vaatimuksia myös ydinalueiden viihtyisyydelle. (Uusitalo ym. 2007, 10.)

Kuva 2. Mökkien pihaympäristöt ovat hyvin luonnonmukaisia. Kuusamo 2009.

Rakennettuun ympäristöön kuuluvat mm. rakennukset, rakennelmat, tiet, kadut, torit, aukiot ja rakennetut puistot. Taajamiin kuuluu rakennetun maan ohella myös luonnonmukaista viherympäristöä. Viheralueet lisäävät rakennetun ympäristön esteettisyyttä ja viihtyisyyttä, parantavat pienilmastoa ja lieventävät erilaisia ihmistoiminnasta aiheutuvia ympäristöhaittoja (Uusitalo ym. 2007, 44.). Puistojen ja torien lisäksi julkisten rakennuksien (hotellit, liikkeet, ravintolat) ja asuinrakennusten (omakotitalot, taloyhtiöt, loma-asunnot) pihat kuuluvat matkailukeskusten rakennettuihin viheralueisiin. Suurin osa pihoista muodostaa ns. puolisoljettuja maisematiloja. Viheralueisiin kuuluvien mökkialueiden pihapiirit ovat usein luonnonmukaisempia kuin kaupunkien omakotitaloalueiden piha-alueet. Pohjoisen pihan perinteisiä ominaisuuksia ovat avaruus, yksinkertaisuus, selkeys jopa karuus. (Uusitalo ym. 2007, 54-55.)

Kuva 3. Pohjoinen piha on karu. Ylläs 2010.

Lähipuisto ja –viheralue sijaitsee asutuksen välittömässä läheisyydessä (enintään 300 metrin etäisyydellä). Lähipuistojen käyttäjinä ovat etupäässä lapset, aikuiset lasten seurassa, vanhukset, liikuntaesteiset sekä henkilöt, jotka eivät omista autoa. Lähiviheralueet ovat matkailualueella

usein luonnonmukaisia puistometsiä tai rakennettuja alueita. Luontoa arvostavien matkailijoiden viettäessä suurimman osan ajastaan matkailualueen taajamassa, on lähiviheralueiden määrään, hoitoon sekä rakentamisen laatuun kiinnitettävä paljon huomiota. Uusitalon (2007, 44) mukaan matkailukeskuksien lähiviheralueiden tulisikin sijaita matkailukeskuksissa vielä 300 metriä lähempänä.

Hyvä viheraluejärjestelmä sisältää erilaisia lähiviheralueita, jotka toimivat ympärivuotisesti ja tarjoavat virkistytymismahdollisuuksia. Lähiviheralueista voidaan innovoida arkkitehtuuriltaan mielenkiintoisia ja yllätyksellisiä viheralueita jotka tukevat matkailua. (Uusitalo ym. 2007, 55-56.) Viheralueiden suunnittelulla voidaan lisätä taajamaluonnon monimuotoisuutta ja rakennetun ympäristön viihtyisyyttä. Viheralueiden avulla taajama rakentuu osaksi maisemaa ja taajamakuva elävöityy. (Uusitalo ym. 2007, 76.) Matkailijatutkimuksien mukaan miellyttävin kokemus viherrakentamisessa ja -hoidossa saavutetaan pyrkimällä luonnonmukaisuuteen. Lapin matkailussa arvostetaan luonnon läsnäoloa ja rakentamisen pienimittakaavaisuutta. Tavoitteena voi olla se, että mökkialue ikään kuin kasvaa metsästä. Ympäristössä arvostetaan aitoutta ja paikallisen luonnon omia elementtejä kuten Lapissa rakkakiviä, luonnonkasveja ja havupuustoa. (Viherrakentaminen pohjoisissa matkailukohteissa, Pohjoisen Viherpäivien 2010 seminaari.)

1.1.6 Matkailukeskusten viheralueiden hoito

Matkailukeskuksia voisi luonnehtia luonto- ja perinnemaisemavaltaisiksi kulttuuriympäristöiksi, joihin matkailutoiminnot ja matkailun infrastruktuuri ovat tuoneet kaupungille tyypillisiä elementtejä. Rakennuskulttuuria ja taajamarakennetta muovaavat luonnon asettamat reunaehdot, matkailun kehityshistoria, maanomistusolot ja maankäytön ohjaustoimet. Asuminen, alkutuotanto ja matkailu synnyttävät erilaisia kulttuurimaiseman tyyppisiä erämaan keskelle. Siksi matkailukeskuksissa sekoittuvat sekä maaseudun perinteinen kylämaisema että uudenlainen elämysteollisuuden tuottama matkailumaisema. (Uusitalo & Kananen 2006, 14-15.)

Pääasiassa kaupunkiviheralueita varten laadittu virallinen viheralueluokitus ei ole aina

sovellettavissa luontomatkailukeskuksiin. Yleensä matkailukeskusten lähiviheralueet sijoitetaan hoitoluokituksessa usein talous- ja puistometsiin tai katuviheralueisiin. Matkailukeskusten kaavoitus tarvitsee tulevaisuudessa tuekseen omia viheralueita koskevia maankäyttöluokkia ja rakentamistapoja. Uusitalon (2007, 14) mukaan yksityiskohtaisessa hoito- ja käyttösuunnitelmassa viheralueet voitaisiin luokitella esimerkiksi suojeltaviin, hoitamattomiin, hallitun hoitamattomuuden alueisiin, vähäistä hoitoa vaativiin ja tehokasta hoitoa vaativiin alueisiin. Kaupunkialueille suunniteltujen mallien käyttöä sellaisenaan tulisi välttää (Uusitalo ym. 2007, 76.).

Nykyisin hoitosuunnitelmia tarvittaisiin sekä matkailukeskusten yleisille alueille että yksityisille mökkipihoille. Kiinteistönomistajilta vaaditaan yhä useammin pihasuunnitelma, joka usein on sidottu rakennustapaan. Jatkossa laadukas ammattitaidolla rakennettu ympäristö vaatii myös tasokasta hoitoa. Hoitosuunnitelman tekeminen on tärkeää, jotta tiedetään kuinka alueita hoidetaan, miten laatu määritellään ja miten alueet lopputarkastetaan. Jokaisen kiinteistönomistajan on ymmärrettävä oman tontin ja ympäristön arvo. (Viherrakentaminen pohjoisissa matkailukohteissa, Pohjoisen Viherpäivien 2010 seminaari.)

1.2 Tutkimusongelma

Tutkimusongelmana oli löytää keinoja siihen, kuinka ulkomaisissa hiihtomatkailukeskuksissa käytettyjä elämyksellisiä ja kestävän kehityksen periaatteet huomioivia suunnitteluratkaisuja voidaan soveltaa myös suomalaisessa viherrakentamisessa. Opinnäytetyösuunnitelmassa 2008 tutkimuskysymyksiä olivat: 1) Millaiset ovat matkailukeskusten viherympäristön rakentamistapaohjeet?, 2) Mitä kansainvälisiä tai uusia ympäristörakentamisnovaatiota voidaan hyödyntää matkailukeskusten kehittämisessä?, 3) Miten matkailukeskuksissa voidaan hyödyntää ympäristötaidetta profiloivana tekijänä?

Tutkimustyö aloitettiin keräämällä tietoa suomalaista hiihtokeskuksista ja valitsemalla

haastateltavat kotimaiset hiihtokeskukset. Valinnat tehtiin koko Suomen laajuudelta. Valitut kotimaiset hiihtokeskukset sijoittuvat Suomen hiihtokeskusyhdistyksen tilastojen mukaan myynniltään 20 suurimman joukkoon. Tutkimukseen sisällytettiin eri tasoisia ja myynniltään eri suuruisia hiihtokeskuksia, jotta otanta oli mahdollisimman kattava. Tämän jälkeen keskityttiin tiedonhakuun teoria-aineiston kokoamiseksi tutkimuksen pohjaksi. Ulkomaiset esimerkkikohteet valittiin täydentämään teoriaosuutta ja niistä saatiin arvokasta tietoa toiminnan kehittämiseksi Suomessa. Haastateltavien ulkomaisten asiantuntijoiden sekä esimerkkikohteiden löytämiseksi käytettiin lumipallo-otantaa. Hiihtokeskusten ympäristö- ja maisemasuunnitteluun erikoistuneiden asiantuntijoiden haastatteluilla kerättiin ajankohtaista tietoa hiihtokeskusten toiminnasta.

Tutkimuksen edetessä erityisesti ulkomaisten hiihtokeskusten asiantuntijoiden haastatteluista tuli esiin lisää oleellisia kysymyksiä. Tutkimusongelmiksi nousivat seuraavat asiat:

- 1) Mitkä ovat hiihtomatkatilakeskusten kesäaikaisen ympäristön kehittämistarpeet?
- 2) Miten viheralueet voivat parantaa hiihtokeskusten imagoa ja kilpailukykyä?
- 3) Millainen on hyvä matkatilakeskusten viherympäristö?
- 4) Miten kesäaikaista ympäristöä voidaan kehittää taiteen ja muiden kansainvälisten innovaatioiden avulla?
- 5) Miten viherrakentamisprojekteissa voidaan kannustaa ekologisuuteen?

Kootun tutkimusaineiston pohjalta päädyttiin keskittymään edellä oleviin kysymyksiin ja jätettiin hiihtokeskuksia koskevat yleiset viherrakentamistapaohjeet tutkimuksen ulkopuolelle.

1.3 Tutkimusaineisto

Suomalaisten hiihto- ja matkatilakeskusten kyselyt ja asiantuntijoiden haastattelut

Tutkimus aloitettiin vuoden 2008 keväällä laatimalla kyselylomake kahdeksalle kotimaiselle hiihtokeskukselle. Valinnat haastateltavista hiihtokeskuksista tehtiin hyödyntäen Suomen hiihtokeskusyhdistyksen (SHKY ry.) tilastoja sekä haastatteleamalla heidän ja FCG:n matkailun

asiantuntijoita. Haastateltavat hiihtokeskukset valittiin koko Suomen laajuudelta siten, että Etelä-Suomesta haastatteluun osallistui yksi hiihtokeskus, Keski-Suomesta kolme ja Pohjois-Suomesta neljä hiihtomatkailukeskusta. Hiihtokeskuksille suunnatun kyselylomakkeen (liite 1) kysymykset on jaoteltu seuraavasti: ”taustatietoja”, ”kesäaikainen ympäristö”, ”talviaikainen ympäristö” sekä ”matkailukeskuksen ympäristön kehittäminen tulevaisuudessa”. Kysymyksien tavoitteena oli saada tietoa matkailukeskuksien nykyisestä ympäristön tilasta sekä kehittämistarpeista. Kyselylomakkeen ohessa haastateltaville lähetettiin saatekirje (liite 2). Haastattelut suoritettiin puhelimitse syksyllä 2008 ja siihen vastasi seitsemän kahdeksasta kyselylomakkeen saaneesta matkailukeskuksesta.

Hiihtokeskuksien kyselyn lisäksi tutkimusaineistoa varten haastateltiin kolmea matkailukeskusten kehittämisen sekä kaavoituksen parissa työskentelevää asiantuntijaa. Haastatteluun osallistui Rovaniemen kaupungin kaavoituspäällikkö Tarja Outila, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) tutkija Marja Uusitalo sekä Aalto-yliopiston arkkitehtuurinlaitoksen tutkija maisema-arkkitehti Tiina Merikoski.

Ulkomaisten hiihtokeskusasiantuntijoiden haastattelut

Tutkimussuunnitelman mukaisesti haettiin tietoa ruotsalaisista, norjalaisista sekä pohjois-amerikkalaisista matkailukeskuksista. Tutkimuksessa käytettiin lumipallo-otantaa, koska tutkimuksen alussa ei ollut selvää käsitystä, mistä soveltuvat haastateltavat tavoitetaan. Sopivien matkailualueiden ja haastateltavien löytämiseksi yhteydenottokohteita olivat VYL (Suomen Viherympäristöliitto), SHKY ry, IFPRA (International Federation of Park and Recreation Administration), SLU (Swedish University of Agricultural Sciences), IFLA (The International Federation of Landscape Architects), EFLA (European Federation for Landscape Architecture), NSAA (National Ski Areas Association), Swedish Association of Architects –järjestö, Åren kunta, sekä kansainvälinen matkailukeskuksia suunnitteleva yritys.

Haastateltavaksi löytyi hiihtokeskussuunnitteluun erikoistunut norjalainen maisema-arkkitehti sekä kanadalainen maisema-arkkitehti. Lisäksi haastatteluun osallistui kanadalaisen Whistler Blackcomb matkailukeskuksen ympäristövastaava. Ulkomaisten asiantuntijoiden haastattelut tehtiin sähköpostitse sekä puhelimitse keväällä 2010. Kolmesta haastateltavasta yksi jätti vastaamatta hiihtokeskusten ympäristörakentamista koskevaan kyselyyn (liite 3). Kyselyllä haettiin vastauksia alan ammattilaisilta kestävän kehityksen mukaisesta ympäristörakentamisesta hiihtomatka-keskuksissa sekä matkailukeskusten esteettisyydestä kohdemaassa.

Samassa yhteydessä tehtiin erillinen kyselylomake IFPRA:n jäsenistölle (liite 4). Järjestön yhteyshenkilö toimitti matkailukeskuksia koskevan kyselyn jäsenilleen sähköpostitse. Kyselyssä toivottiin vastaajien mielipiteitä siitä mitkä ovat Ruotsissa, Norjassa ja Pohjois-Amerikassa edustavia hiihtokeskuksia viherrakentamisen ja ympäristötaiteen osalta. Samassa yhteydessä pyydettiin vastaajia myös perustelemaan valintansa. Tähän kyselyyn ei kuitenkaan saatu yhtään vastausta.

Esimerkkikohteet ulkomaisista ja kotimaisesta matkailualueista

Tutkimuksen aineistoa täydennettiin ulkomaisilla esimerkkikohteilla. Valitut kohteet ovat edustavia esimerkkejä siitä kuinka kestävän kehityksen periaatteita kunnioitetaan matkailukeskuksen toiminnassa ja erityisesti viherympäristön suunnittelussa. Kestävän kehityksen periaatteiden mukaan rakennettuja hiihtomatka-keskuksia etsittiin Pohjoismaista, Pohjois-Amerikasta sekä Suomesta. Tutkimukseen valittiin yksi esimerkkikohteeksi Norjasta (Lillehammer), yksi kanadalainen kohde (Whistler) sekä yksi kotimainen hiihtomatka-keskus (Levi). Vastaavasti Vail USA:sta valittiin esimerkkikohteeksi, koska se hyödyntää taidetta innovatiivisesti hiihtokeskuksessa. Aineisto on koottu internet -lähteistä, artikkeleista sekä alueita koskevista strategioista sekä suunnitelmista

2 MATKAILUALUEIDEN IMAGO JA VETOVOIMATEKIJÄT

Imagon rakentamista voidaan pitää matkailun kehittämistoiminnan eräänä keskeisimpänä osa-alueena. Paikkojen kuten myös matkailualueiden välinen kilpailu on nykyisin maailmanlaajuinen ilmiö. Alueet pyrkivät erottautumaan toisistaan korostamalla vahvuuksiaan ja mahdollisuuksiaan erilaisilla promootiotoimenpiteillä. (Kauppila & Äikäs 2002, 137.)

Imago voidaan jäsentää aktiivisesti tuotetuksi kuvaksi tai käsitykseksi jostain alueesta. Sen taustalla on alueen sisäinen tahtotila, jolla tietoisesti pyritään profiloimaan aluetta ja luomaan haluttu mielikuva sen ulkopuolella. Kohdealueen imagon on viime kädessä pohjaututtava ”todellisiin vetovoimatekijöihin”. Mitä monipuolisempia tunnistetut vetovoimatekijät ovat, sitä vaihtelevampia imagoja voidaan tuottaa. Tavoitteeksi on asetettava selkeä, myönteinen ja todenmukainen imago, jota rakennetaan pitkäjänteisesti ja kohdennetusti. Mielikuva painottaa vastaanottajan roolia viestin omaksumisessa, kun taas imago liittyy viestin lähettäjän aktiiviseen toimintaan (Kauppila 2002, 138-139.). Imagon rakentamisessa käytettäviä vetovoimatekijöitä matkailukeskuksissa voivat olla 1) kestävän kehityksen arvojen kunnioittaminen, 2) laadukas rakennettu ympäristö sekä 3) taide.

Matkailukeskusten imagon rakentamisen kannalta ei ole yhdentekevää millainen ympäristö vierailijaa kohteessa odottaa. Ensimmäinen mielikuva matkailukohteesta muodostetaan jo ennen kuin astutaan sisään mökin ovesta tai hotellihuoneeseen. Mikäli ympäristö on epäsiisti, istutuksia ei ole tai kiveykset lohkeilevat, voi kokemuksesta muodostua vaimea. Parhaimmillaan tasokkaasti rakennettu viherympäristö viestii matkailukeskuksen arvoja sekä tavoitteita ja siten vahvistaa haluttua imagoa. Imagoa rakennettaessa viheralueisiin panostetaan hyvin harvoin yhtä paljon kuin esimerkiksi sisustuksen stailaukseen, vaikka sen merkitys imagon muodostumisessa on vähintään yhtä merkittävä. (Mattila 2007, 6-9.) Parhaimmillaan viheralueet lisäävät psyykkistä hyvinvointia, kotiseuturakkautta, parantavat kilpailuetua sekä toimivat matkailualueiden suurimpana yksittäisenä vetovoimatekijänä. (Laaksonen 2009.) Lähiympäristöllä on erittäin suuri

merkitys sille, viihdytäänkö matkailukeskuksessa ja houkutteleeko matkailualue niin paljon, että sinne halutaan vielä uudelleen. Maisemasuunnittelua ja ulkoalueiden hoitoa kannattaisikin katsoa markkinointina, ei ainoastaan kiinteistönhoitokuluna. (Viherrakentaminen pohjoisissa matkailukohteissa, Pohjoisen Viherpäivien 2010 seminaari.)

Matkailukeskusten imagon pitää näkyä ja toteutua maisema-arkkitehtuurissa. Nykyaikainen maisemasuunnittelu merkitsee mielikuvien sekä esteettisten elämysten rakentamista. Vähimmäisvaatimukset siisteys ja toimivuus eivät enää riitä, vaan imagon rakentamisessa rimaa on nostettava korkeammalle. Tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan asenteiden muutosta, edelläkävijyyttä, erinomaisia toteutuksia ja terveellistä naapurikateutta. Positiivisesti yrityskuvaan vaikuttavat esimerkiksi laadukkaiden kotimaisten materiaalien käyttö ympäristörakentamisessa ja paikallisen kasvilajiston hyödyntäminen istutuksissa. Ympäristöllään matkailukeskus viestii konkreettisesti identiteetistään. Kulttuuria ja taidetta tarjoava paikkakunta erottuu edukseen ja edistää siten paikkakunnan imagoa. Erityisesti ympäristötaide toimii yhtenä merkittävimpänä pohjoisten matkailuympäristöjen imagotekijänä. Markkinointivaltti nykypäivänä on myös kestävä kehitys, sillä kansainväliset menestyvät matkailukeskukset noudattavat jo näitä periaatteita toiminnassaan, esimerkkinä mainittakoon kanadalainen Whistler Blackcomb. Ekologiset näkökulmat ja energiatehokkuus ovat tärkeitä, sillä matkailijat tekevät yhä enemmän valintoja vihreistä näkökulmista. (Viherrakentaminen pohjoisissa matkailukohteissa, pohjoisen viherpäivien 2010 seminaari.) Amerikassa, Euroopassa ja osissa Aasiaa on havahduttu markkinointisegmenttiin, jossa tavoitellaan terveellistä ja ekologisesti kestävästä elämäntapaa (Lifestyles of health and sustainability LOHAS). LOHAS pitää sisällään elämäntyylin hidastamisen, elämästä nauttimisen luonnossa sekä kuluttamisen vähentämisen.

Monien imago- ja vetovoimakampanjoiden heikkoutena on se, että imagotyöhön ei sitouduta pitkäjänteisesti. Olennaista on selvittää paljonko matkailualue pitkällä aikavälillä hyötyy imagoon liittyvistä ponnisteluistaan sekä rahallisesti että maineen kehittymisen kannalta. Pitkäjänteinen työ vaatii alueen johdolta rahaa ja työvoimaresursseja, johon ei aina olla valmiita satsaamaan.

Johtajuuden lisäksi imagotyössä korostuvat luovuus ja innovatiivisuus. Myös viestinnän sisältö on ratkaisevaa, sillä ulkoisia kehyksiä ei tulisi parantaa sisällön kustannuksella. (Äikäs 2004, 10.) Matkailualueiden näkyvyyden parantaminen ja oikeanlainen viestintä ovat perusedellytyksiä ulkoisen mielikuvan kehittämiseksi ja myönteisen maineen ylläpitämiseksi. (Äikäs 2004, 11.) Onnistuessaan suunnitelmallinen imagon rakentaminen voi johtaa alueen tai matkailukeskuksen mieltämiseen merkkituotteena, *brändinä*. Tällöin on kyseessä eräänlainen imago- ja mielikuvaulottuvuuksia edistävä ”markkinajatkumo”, jolla kohdealue tavoittelee määrätietoisesti itselleen merkkituotteen asemaa. (Kauppila & Äikäs 2002, 10.) Seuraavassa kaavio matkailuimagon rakentamisen vaiheista:

Kaavio 1. Imagon rakentaminen matkailukeskuksissa. (Kauppila 2002, 138.)

3 KESTÄVÄN MATKAILUN KEHITTÄMINEN

The World Tourism Organization (WTTC 1995) mukaan kestävä matkailuturismi täyttää nykyhetken turismin ja isäntäalueen tarpeet ja samalla suojelee sekä parantaa tulevaisuuden mahdollisuuksia. Periaatteiden mukaan luonnonvaroja hallinnoidaan siten että ekonomiset, sosiaaliset ja esteettiset tarpeet tyydytetään ja samalla säilytetään kulttuurinen eheys, välttämättömät ekologiset prosessit, luonnon monimuotoisuus sekä elämää ylläpitävät systeemit. (Welford & Ytterhus 2004, 416.) Matkailualueiden suunnittelun tavoitteena on muun muassa löytää sellaiset kestävä kehitystä edistävät toiminta- ja maankäyttötavat, jotka kuluttavat mahdollisimman vähän energiaa ja luonnonvaroja, muuttavat ympäristöä vähän kerrallaan, korjaavat aiemmin tehtyjä virheitä ja synnyttävät mahdollisimman vähän ihmisille ja luonnolle haitallisia päästöjä ja jätteitä (Uusitalo 2007, 8.).

Kuva 4. Edistyskellississä hiihtokeskuksissa jätteet kierrätetään. Kuusamo 2009.

Tulevaisuudessa yhä ammattimaisemmaksi muuttuva hiihtomatkailubisnes kuormittaa luontoa. Ympärivuotinen matkailu rakentuu luontoelementtien ympärille, näin ollen luonnon hyvinvoinnista huolehtiminen takaa matkailulle kestävän tulevaisuuden. Seuraavassa maailman matkailuorganisaation (The World Tourism Organization UNWTO) määritelmä tulevaisuuden smart turismille 2030:

- puhdasta
- vihreää (design, toiminta, standardit)
- eettistä (reilua kaupankäyntä, reilua toimintaa, tasa-arvoista)
- laadukasta (yksilön kannalta, arvoina, systeeminä)

(Lehtonen 2008, 11.)

Lapin matkailustrategiaan 2007-2010 yhdeksi tavoitteeksi on määritelty kehittää matkailua kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Suomen matkailustrategia 2020 mukaan kestävän matkailun mukainen kehittäminen turvaa taloudelliset, ympäristölliset, sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat huomioon ottavan pitkäjänteisen matkailutoiminnan. Tämän toteutuminen edellyttää toimijoiden tiiviistä yhteistyötä ja laaja-alaista näkemystä matkailua kehitettäessä. Se edellyttää myös, että toimijat jakavat samanlaisen kestävän matkailun arvomaailman. (Virtanen ym., 20) Suomessa on tällä hetkellä käytössä ainakin kaksi kestävään luontomatkailuun tähtäävää sertifiointiohjelmaa Pan Park ja Europarc.

Tutkimuksien mukaan matkailukohde kokonaisuudessaan, palveluiden tarjoajat sekä paikalliset asukkaat hyötyvät kehityksestä, joka on kestävää sekä edistää laadukkaan elämän kehitystä (Welford & Ytterhus 2004, 416.). Ekologiselle talorakentamiselle ja työmaille on runsaasti erilaisia kestävän kehityksen standardeja. Maisemasuunnittelussa ja -rakentamisessa asia on uusi ja kokonaisvaltaisia ohjeita tai työsuoritusten arviointeja kehitetään parhaillaan. Maisemasuunnittelun ja -rakentamisen rooli on merkittävä tekijä kestävän kehityksen periaatteiden kunnioittamisen kannalta. Useat lähinnä Amerikasta peräisin olevat, mutta nyt jo laajemmalle levinneet periaatteet ja sertifiointijärjestelmät koskevat rakennuksien suunnittelua ja

jossain määrin myös maisemasuunnittelua ja maankäytönsuunnittelua (mm. LEED). The Sustainable Sites Initiative (SITES) on ASLA:n (American Society of Landscape Architects) maisemasuunnittelun ja -rakentamisen tueksi kehittämä kestävän kehityksen mukainen pisteytysjärjestelmä. Seuraavissa kappaleissa käsitellään maisemasuunnittelua ja maankäytönsuunnittelua koskevia kestävän kehityksen tukipilareita.

A) Älykkään kasvun periaatteet

Älykkään kasvun periaatteet (Smart growth principles, New urbanism) ovat jo jossain määrin käytössä matkailukeskusten suunnittelussa. Periaatteita voidaan kunnioittaa myös maiseman- ja maankäytönsuunnitteluratkaisuja arvioitaessa, kuten on tehty Kanadassa Whistlerin matkailukeskuksessa. Älykkään kasvun periaatteita ovat:

1. Alueilla on sekakäyttöä (Mix land uses) ja talosuunnittelu on kompaktia.
2. Suositetaan yhdyskuntien tiivistymistä. Asuinalueet ovat jalankululle ystävällisiä ja asuinoissa on useita mahdollisuuksia muutoksille tulevaisuutta silmällä pitäen.
3. Edistetään erikoislaatuisuutta sekä vetovoimaisia yhdyskuntia joissa on vahva paikan tuntu (sense of place).
4. Säilytetään avoimia tiloja, maatalousmaata, luonnon kauneutta ja arvokkaita luontoalueita.
5. Liikenteellisiä vaihtoehtoja on tarjolla useita.
6. Kehittämispäätökset ovat ennustettavia, oikeudenmukaisia ja kustannustehokkaita.
7. Yhteistyö ja osallistaminen on tärkeää ja siihen kannustetaan.

B) Luonnonmukainen maisemarakentaminen

Luonnonmukainen maisemarakentaminen (natureescaping) on lähinnä maisemointia luonnonkasvilajistolla. Perinteisessä maisemoinnissa muutetaan rakennettavaa aluetta istutettaville kasveille soveltuvaksi, luonnonmukaisessa maisemarakentamisessa valitaan kasvit, jotka soveltuvat luontaisesti alueelle. Koska paikalliset lajit kasvavat alueella luonnostaan, ei ole tarpeen muuttaa rakennettavan alueen kasvuolosuhteita. Lajit eivät vaadi elämää ylläpitävää

kastelua (paitsi istuttamisen yhteydessä), ne eivät vaadi säännöllisesti synteettisiä kemikaaleja tai lannoitteita, jotka eivät ole tarjolla luontaisesti, lajit eivät myöskään ole alltiita taudeille kuten monet teollistetut kasvilajit. Luonnonmukaisen maisemasuunnittelun etuja ovat:

- alhainen kunnossapito
- yleiset terveystekijät
- edullista
- veden kulutus vähenee
- hyödyttää paikallista eläimistöä
- edistää asuinalueen viihtyisyyttä

(Mitchell 1998, 2.)

Suomessa pohjoisen kestäviä maisemointikasveja on tutkittu ”Kestävän viherrakentamisen ja ennallistamisen kasvimateriaali (LABPLANT)” osatutkimushankkeessa, joka on osa laajempaa LANDSCAPE LAB- hanketta. Lisäksi käynnissä on kansainvälinen Kestävät kasvit Euroopan äärialueilla (New Plants for Northern Periphery Market NPNP) –hanke. Haasteita viherrakentamiseen pohjoisissa oloissa aiheuttavat lyhyt kasvukausi, lumenkuorma sekä lajien kestävyys ääriolosuhteissa. Pohjoisessa viher- ja ympäristörakentamisessa tulisi turvautua paikallisiin kestäviin kasvilajeihin, mutta tällaista kasvimateriaalia ei ole helposti saatavilla. Viherrakentamisessa käytettävät kasvilajit tulisi aina ensisijaisesti hankkia taimistojen kautta. (Laine ym. 2007, 3.) Viime aikoina markkinoille on kuitenkin tullut uusia havu-, köynnös- ja luonnonkasveja, joilla voidaan lisätä viheralueiden monimuotoisuutta ja vaihtelua. Matkailukeskuksiin soveltuvat erinomaisesti luonnon- ja perinnekasvit, varvut, heinäkasvit, havut ja maanpeitekasvit. (Viherrakentaminen pohjoisissa matkailukohteissa, Pohjoisen Viherpäivien 2010 seminaari.)

Pohjoisten viherympäristöjen rakentamisessa ongelmaksi on noussut maaperän laadun, rakennetun kasvualustan ja paikalle tuotujen kasvien yhteensopimattomuus. Sopivaa kasvualustaa ei ole helposti saatavilla, eikä suunnittelijoilla ole riittävästi tietoa siitä, mitä alueelle luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseksi voidaan istuttaa ja mitä sieltä voidaan poistaa. (Laine

ym. 2007, 12.) Maiseman omaleimaisuuden säilyttäminen sekä luonnonkasvit ohjaavat viherrakentamisen kasvien valintaa. Suunnittelun perustana on luontoselvitys tai vasta rakentamisen jälkeen tehtävän suunnittelun pohjana on oltava selvitys kasvupaikan ominaisuuksista kaavoittamista edeltävältä ajalta. (Laine ym. 2007, 18.) Matkailukeskusten viherrakentamiseen voidaan käyttää useita koristekasvi- ja luonnonkasvilajeja. Se millaista kasvimateriaalia käytetään, riippuu olennaisesti alueen luonteesta, käyttötarkoituksesta ja kasvupaikkatekijöistä. Istuttamisen jälkeen tehokas hoito mahdollistaa kasvien selviytymisen ja menestymisen jatkossa. Tehokkaan hoidon aika istuttamisen jälkeen on 2 vuotta. (Viherrakentaminen pohjoisissa matkailukohteissa, Pohjoisen Viherpäivien 2010 seminaari.)

Meneillään olevien ”Kestävät kasvit” -hankkeiden kasvilajeista monet ovat uusia, eikä niitä ole kasvatettu tai testattu riittävästi. Toistaiseksi aivan kaikkia esiteltäviä lajeja ei ole vielä saatavilla taimistoissa, joten ne ovat luokiteltavissa potentiaalisiksi, tulevaisuudessa mahdollisesti viherrakentamisessa käytettäviksi kasveiksi. Osasta on kuitenkin saatavilla ulkomaista tai jalostettua alkuperää olevia taimia. (Laine ym. 2007, 21.) Pohjoisiin matkailukeskuksiin soveltuvia lajeja ovat mm.:

Pohjoisten matkailukeskusten viherrakentamiseen sopivia luonnonkasveja:

- Puuvartistet: metsä- ja lapinkataja, hietikko-, letto-, kalvas- ja pohjanpaju, tunturi- ja vaivaiskoivu
- Ruohovartistet: kellosinilatva, keltakurjenmiekkä, keväthanhikki, kissankäpälät, kotkansiipisaniainen, kultapiisku, ojakellukka, pohjanruusujuuri, pohjanruttojuuri, tunturikohokki, tunturipoimulehti, väinönputki, jäkki, mustasara, nuokkuhelmikkä
- Varvut: juolukka, lapinvuokko, mustikka, puolukka, sianpuolukka

Pohjoisten matkailukeskusten viherrakentamiseen sopivia koristekasveja:

- Puut ja pensaat: (aaprottimaruna), angervot, punaherukka, tervolanhanhikki, torniolaaksonruusu
- Perennat: etelänkevätesikko, jättipoimulehti, lapinakileija, lapinnauhus, soikkovuorenkilpi, tarha-alpi, tarharaparperi, unelmatädyke

Luonnonkasvien erikoismuodot:

- lamoavakasvuinen lettopaju, kertokukkainen puna-ailakki

(Viherrakentaminen pohjoisissa matkailukohteissa, Pohjoisen Viherpäivien 2010 seminaari.)

Viherrakentamisessa ja ennallistamisessa on vältettävä vierasperäisiä aggressiivisesti leviäviä lajeja, jotka voivat luonnossa syrjäyttää alkuperäisiä kasvilajeja. (Laine ym. 2007, 12-13.)

Viherrakentamisessa vältettäviä koristekasveja:

- isotuomipihlaja, pajuasteri, punakarhunköynnös, idänkanukka, kiiltotuhkapensas, (kanadan)vesirutto, japanintatar, isosorsimo, kaukasianjättiputki, persianjättiputki, jättipalsami, (komea)lupiini, keltamajavankaali, etelänruttojuuri, japaninruttojuuri, kurtturuusu, terttuselja, korkeapiisku, kanadanpiisku, isopiisku, rohtoraunioyrtti
- Mahdollisesti haitallisia vieraslajeja (early warning -lajit): marunatuoksukki, vuorivaahtera, rehuvoohenherne, pilvikirsikka, punalehtiruusu, hamppuvillakko

C) LEED maisemarakentamisessa

Pohjois-Amerikasta lähtöisin oleva LEED (The Leadership in Energy and Environmental Design) – sertifiointiohjelma on nousemassa ammattimaiseksi standardiksi arvioitaessa vihreää suunnittelua ja rakentamista. Se koskee lähinnä rakennuksien suunnittelua, rakentamista, käyttöä ja ylläpitoa. Maisemaan perustuvia tai sitä sivuavia pisteitä voidaan projektikohtaisesti saavuttaa yhteensä 27 (liite 5). Se on lähes 40 % LEEDin kokonaispistemäärästä (80 pist.) ja kuvastaa maisemasuunnittelun merkittävää roolia kokonaissuunnittelun kannalta. Maisemaan liittyviä pisteitä on mahdollista kerätä seuraavista kategorioista 1) kestävät työmaat, 2) vesitehokkuus sekä 3) materiaalit ja resurssit. Kuitenkin on muistettava että ekologisessa suunnittelussa on huomioitava tekijöitä, joita pisteytys ei pidä sisällään.

D) Kestävän kehityksen mukainen maisemarakentaminen SITES (The Sustainable Sites Initiative)

The Sustainable Sites Initiative (SITES) luotiin kestävän maankäytön kehittämisen ja hallintakäytäntöjen edistämiseksi rakennuskohteissa. Ne eivät käsitä rakennuksia, vaan muun muassa avoimet tilat, paikalliset/valtion/kansalliset luonnonpuistot, rasitealueet, suojavyöhykkeet sekä liikennealueet. SITES sisältää lisäksi alueet, joissa on rakennuksia, kuten teollisuus-, vähittäiskauppa- ja toimistopuistot, puolustusvoimien alueet, lentokentät, kasvitieteelliset puutarhat, kadut ja aukiot, asuinalueiden ja kaupallisten alueiden kehittämisen sekä julkiset ja yksityiset koulut. Kestävän kehityksen mukaisessa maisemasuunnittelussa ja –rakentamisessa huomioidaan hydrologia, maaperä, kasvillisuus, materiaalit, ihmisten terveys ja hyvinvointi. Matkailukeskuksien maisemasuunnittelussa näitä periaatteita voitaisiin soveltaa usealla osa-alueella aikaisempaa enemmän.

Nykyteknologialla on mahdollista yhdistää systeemejä, jotka jäljittelevät luonnon kykyä varastoida, suodattaa sekä puhdistaa vettä. Kestävän kehityksen projekteissa voidaan suojella ja palauttaa olemassa olevia veden toimintoja, hallita ja puhdistaa vesi paikanpäällä, suunnitella hulevesiteoksia, jotka ovat helppopääsyisiä alueen käyttäjille, suunnitella alueita joissa minimoidaan tai eliminoidaan juotavan veden käyttö kastelussa. Joissain tapauksissa hulevesillä voidaan kerryttää myös pohjavesiä. Vihreää infrastruktuuria, jossa hulevedet hyödynnetään kestävästi ovat:

- rakennetaan vesipuutarhoja
- kunnostetaan ja säilytetään kosteikkoja
- rakentamisessa jätetään alavampia paikkoja hulevesille
- käytetään läpäiseviä päällysteitä parkkipaikojen ja kulkureittien rakentamisessa (sora, huokoinen asfaltti, kiveykset, nurmikenno jne.). Ja ylipäätään rakennetaan vähemmän reittejä sekä paikoitusalueita

(Thompson & Sorvig 2008.)

Maaperän huomiotta jättäminen on tavanomaisimpia epäkohtia viheralueiden suunnittelussa. Kestävän kehityksen kannalta merkittävää on säilyttää ja suojella puhdasta maaperää, sillä se tukee alueen kasvien ja eläinten monimuotoisuutta. Hyvinvoivat kohteet, joissa on runsaasti resursseja (vettä, ravinteikasta maata, auringonvaloa), kestävät suuriakin rakennusprojekteja. Maaperän huomioimiseksi tarvitaan tiimityöskentelyä kaikkien projektiin osallistujien kesken. Maaperä on arvioitava jo yleissuunnitteluvaiheessa, ennen kuin maaperää on ehditty poistaa rakennusprojektin alta. Hyvinvoivaa maaperää ei useinkaan tarvitse erikseen ”parantaa”, sillä metsäpohja sisältää luonnostaan runsaasti mikro-organismeja sekä mineraaleja. Maan sekoittaminen esimerkiksi kompostimultaan voi toimia jopa negatiivisesti. Mahdolliset haittavaikutukset maaperään työn ja rakentamisen aikana on minimoitava. Pilaantuneen maaperän kunnostamisessa voidaan käyttää kasvillisuutta sekä erilaisia muita tekniikoita. Erityisen tärkeää on tunnistaa paikan historia, jotta se voidaan palauttaa alkuperäiseen tilaan. (Thompson ym. 2008.)

Puut sekä muu kasvillisuus varastoivat hiilidioksidia ja siten vaikuttavat ilmastoomme. Tavoitteena on suojella ja hyödyntää olemassa olevaa kasvillisuutta mahdollisimman paljon. Rakentamisessa käytetään kasvilajeja, jotka edistävät paikallista identiteettiä sekä paikan tuntua. Tällöin paikalle istutetaan kasvilajistoa, jotka soveltuvat maisemoitavaan ympäristöön, eikä niitä varten tarvitse muuttaa olosuhteita. Käytettäessä alueella luontaisesti esiintyviä lajeja hoitokustannukset ovat alhaiset, mutta ne eivät selviä täysin hoidotta. Eksoottisempaa lajistoa voidaan käyttää, mikäli ne sopeutuvat paikallisiin oloihin. Seinä- ja kattoistutukset ovat yksi energiatehokkaan rakentamisen keino, josta löytyy esimerkkejä kaikkialta maailmasta. Kasvillisuutta suositellaan käytettäväksi kovia materiaaleja enemmän myös eroosion torjunnassa. (Thompson ym. 2008.)

Kuva 5. Ilmaston muutoksen huomioivaa kattorakentamista Oulun asuntomessuilla 2005. Katolle on istutettu kuivuutta sietäviä kasveja, kuten sammalia ja maksaruohoja. (Kuva Rovio)

Kuva 6. Kasvillisuutta integroituna asuinrakennusten seiniin Shanghai Expo 2010.

Harkituilla materiaalien valinnoilla voidaan edistää alueen ekosysteemien säilymistä. Kestävän kehityksen lähestymistapa materiaalien käyttöön alkaa alueen arvioimisella - sekä rakennetun että rakentamattoman alueen ominaispiirteet arvioidaan (Thompson ym., 2008.). Suunnittelussa haetaan tapoja sisällyttää tai kierrättää mahdollisimman paljon olemassa olevaa materiaalia. Kestävän kehityksen mukaisen kohteen materiaalit ja tuotteet määritellään taulukossa 1 seuraavasti (Calkins 2009, 9.):

Taulukko 1. Kestävän rakennuskohteen materiaalit ja tuotteet.

Materiaalit tai tuotteet jotka minimoivat resurssien käytön.
<p>Tuotteet jotka käyttävät vähemmän materiaaleja.</p> <p>Uudelleen käytetyt materiaalit ja tuotteet.</p> <p>Uudelleen prosessoidut materiaalit.</p> <p>Materiaalit jotka sisältävät kierrätysmateriaaleja.</p> <p>Tuotteet jotka on tehty maanviljelysjätteestä.</p> <p>Materiaalit ja tuotteet jotka voidaan uudelleen käyttää tai kierrättää.</p> <p>Uusiutuvat ja nopeasti uusiutuvat materiaalit.</p> <p>Kestävät materiaalit.</p> <p>Hankitaan materiaalit ja tuotteet valmistajilta joka huolehtii niiden käsittelystä käyttöään jälkeen.</p>
Materiaalit ja tuotteet joilla on alhaiset ympäristövaikutukset.
<p>Kestävästi hakattu tai louhittu materiaali.</p> <p>Minimaalisesti prosessoidut tuotteet.</p> <p>Tuotteet jotka saastuttavat vähän, käyttävät vähän vettä tai energiaa talteenotossa, valmistuksessa, käytössä tai hävitettäessä.</p> <p>Materiaalit jotka tuotetaan vihreällä energialla (aurinko, tuuli).</p> <p>Paikalliset materiaalit.</p>
Materiaalit ja tuotteet joilla on vähän tai ei ollenkaan haittavaikutuksia ihmisiin tai ympäristöön.
<p>Vähäpäästöiset tuotteet ja materiaalit.</p> <p>Materiaalit tai tuotteet joiden valmistuksessa ei käytetä myrkyllisiä kemikaaleja tai ne eivät tuota ko. kemikaaleja tuotteen elinaikana.</p>
Materiaalit ja tuotteet jotka edistävät kestävän kehityksen mukaista strategiaa.
<p>Tuotteet jotka edistävät työmaan hydrologista terveyttä vähentämällä hulevesien valumaa, parantavat vesien laatua.</p>

Tuotteet jotka vähentävät kaupunkien lämpösaareke-efektiä.

Tuotteet jotka vähentävät energian tai veden kulutusta työmaalla.

Materiaalit ja tuotteet valmistettuina yrityksissä joiden yritystoiminta on kestävän kehityksen mukaista.

Ulkovalaistuksella on suuri merkitys maisemasuunnittelussa, mutta se on myös yksi merkittävimmistä energian kuluttajista. Energiatehokkailla led -valaisimilla tuotetaan miellyttäviä ympäristöjä ja samalla säästetään energiaa. Lisäksi aurinkoenergiaa voidaan käyttää aikaisempaa tehokkaammin. Ulkovalaistussuunnittelu on tehtävä huolella, koska pahimmillaan se voi olla liiallista ja sopimatonta. Hyvässä valaistussuunnittelussa jätetään tilaa myös pimeydelle.

(Thompson ym, 2008.)

Kuva 7. Soulin epäsuoraa katuvalaistusta.

Kuva 8. Erikoisilla energiatehokkailla valaisimilla saadaan ilmettä ympäristöön Expossa 2010.

Tavanomaisessa suunnittelussa usein tekijät, jotka vaikuttavat positiivisesti ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin, jäävät taka-alalle. Hyvä viherympäristö tarjoaa mahdollisuuksia fyysisiin aktiviteetteihin, virkistää, tarjoaa esteettisiä elämyksiä sekä mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Ihmisten hyvinvointia edistetään kestävästi mm. tekemällä kohteista käyttäjäystävällisiä, opastamalla alueen käyttäjiä ja säilyttämällä kulttuuri ja historia eloisana, luomalla paikkoja, joissa on mahdollisuus henkiseen palautumiseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä erilaisiin aktiviteetteihin. (Thompson ym., 2008.)

3.1 Kestävän kehityksen periaatteet osana matkailukeskusta

Kestävän kehityksen periaatteiden mukaan rakennettuja hiihtomatkailukeskuksia etsittiin Pohjoismaista, Pohjois-Amerikasta sekä Suomesta. Kanadalainen Whistlerin matkailukeskus on menestynyt maailmanlaajuisessa vertailussa ja on alallaan edelläkävijä. Pohjoismaalaiseksi vertailukohteeksi valittiin norjalainen Lillehammerin matkailukeskus, koska se on 1994

olympialaisten myötä ensimmäinen hiihtokeskus, jossa ekologiset asiat otettiin tapahtuman järjestelyissä huomioon. Suomalainen pohjoisiin oloihin ratkaisuja hakeva Levin matkailualue Kittilässä soveltuu myös erinomaisesti tutkimuksen esimerkkikohteeksi. Kaikki matkailukeskukset pyrkivät kestävän kehityksen mukaiseen toimintaan.

3.1.1 Case – Lillehammer, Norja

Lillehammerin kaupunki sijaitsee Opplandin maakunnassa Norjassa, 180 km Oslosta pohjoiseen. Alue sijoittuu Mjøsa -järven ja Lågen -joen pohjoisosaan, ja sitä ympäröivät upeat vuoristot. Lähtökohdat matkailualueen ympärivuotiseen kehittämiseen ovat olleet erinomaiset. Merkittävä alueen kehittämiseen vaikuttava seikka on kuitenkin ollut vuonna 1994 pidetyt olympialaiset, joiden ansiosta Lillehammerista tuli yleisesti maailmalla tunnettu matkailualue.

Lillehammer on Norjan vanhimpia matkailukeskuksia sillä ensimmäiset vuoristohotellit rakennettiin alueelle jo 1930- ja 1940 - luvulla. Nykypäivän Lillehammerin keskusta on edelleen idyllinen puutaloalue, josta löytyy museoita, gallerioita, olympia-rakennuksia, uniikkeja ravintoloita sekä hyvät ostosmahdollisuudet. Kunnan suunnittelussa ovat olleet lähtökohtina taide, musiikki sekä kirjallisuus, joilla on vahvat perinteet Lillehammerissa. Kaupungin dynaamisessa ja virkistävässä keskustassa esitetään runsaasti musiikki- ja teatteriesityksiä ja alueella pidetään festivaaleja sekä urheilutapahtumia. Kunnassa sijaitsee myös Euroopan suurin ulkoilmamuseo, jossa esitellään norjalaista elämää vuosisatojen aikana.

Vuonna 1994 Norjan Lillehammerin olympialaisissa esiteltiin ensimmäisen kerran ajatus ekologisista urheilukisoista. Tällöin osallistettiin ensimmäisen kerran myös ”ympäristöaktivistit” suunnitteluprosessiin. Lillehammerin esimerkillä 1994 vuoden kesällä kansainvälinen olympiakomitea allekirjoitti sopimuksen Unescon ympäristöohjelman (UNEP) kanssa tulevien urheilukisojen sisällöstä. Todettiin että kisoja järjestävien isäntämaiden tulisi pyrkiä toimissaan minimoimaan haitalliset vaikutukset matkailualueen ympäristöön. Ympäristöystävällisten olympiakisojen järjestäminen lisäsi Lillehammerin kilpailukykyä ja toi koko Norjalle runsaasti

positiivista julkisuutta.

Ympäristöystävällisiä kisoja varten perustettiin yli 20 projektia liittyen ympäristön huomioimiseen kisa-alueella. Projektissa ”ympäristöystävälliset olympialaiset” nousi esiin neljä pääkohtaa: 1) yrityksiä oli käytettävä luonnonmukaisia materiaaleja aina kun se oli mahdollista, 2) käyttöön otettiin energiaa säästävät lämmitys- ja jäähdytyslaitteet, 3) kisoihin kehitettiin kierrätysjärjestelmä, 4) rakennukset suunniteltiin harmonisiksi ympäröivän maiseman kanssa. Esimerkiksi Harmar olympiahalli muutettiin myöhemmin lintujen rauhoitusalueeksi ja Cavern-sali rakennettiin vuoren sisään. Lisäksi rakentamisen yhteydessä perustettiin mm. erillinen ”puiden istutus” -projekti, jossa jokaista kaadettua puuta kohti rakennustyömaalle istutettiin uusi puu.

Lillehammer –case on yksi esimerkki siitä, miten potentiaalisesta alueesta voidaan kehittää laadukas kestävä kehityksen arvot huomioiva matkailukeskus. Vaikka perusresurssit kuten luonnon ja kulttuurin rikkaudet, turismipalvelut, infrastruktuuri, majoitus sekä ravintolat mahdollistivat laadukkaan matkailukeskuksen kehittymisen, oli Lillehammerin matkailualueen suurin ongelma kehitystyössä ja koko alueen järjestäytymättömyys. Vuonna 2000 ryhmä tutkijoita Lillehammerin Miljöö – organisaatiosta laati SWOT -analyysin alueesta. Neljä pääkohtaa tunnistettiin turismin parissa työskentelevien, kunnan sekä muiden organisaatioiden käyttöön:

1. Yhteistyömahdollisuudet markkinoinnissa, varauksissa, jätteiden käsittelyssä ja kuljetuksissa sekä palvelujen tarjoajien verkostoituminen keskenään oli puutteellista
2. Sitoutuminen kohteen profiiliin ja ympäristöprofiiliin kommunikointi selkeämmin kaikille osakkaille.
3. Uusien tuotteiden kehittäminen alueelle tyypillisen luonnon ja kulttuurin ympärille
4. Uskottavuuden vahvistaminen tuotteiden ja palvelujen tarjonnan sekä asiakkaiden odotuksien välillä

(Welford ym. 2004, 418.)

Neljä pääaihetta edustivat tavoitetta ja vaativat toimenpiteiden aloittamista. Analyysin pohjalta

käynnistettiin kolme projektia, joilla haluttiin vauhdittaa tulevaisuuden kehitystä. Kaikille projekteille oli tunnusomaista se, että ne vaativat eri alojen sekä palvelujen tarjoajien yhteistyötä ja verkostoitumista. (Welford ym. 2004, 418.)

Projekti 1) Eko-majakka sertifiointi matkailu- ja turismiteollisuudelle: Vaikka Lillehammer oli itsessään jo tunnettu brändi, alueen sisällä toimi joukko kilpailukyvyltään erilaisia matkailupalvelujen tarjoajia. Tämä tarkoitti sitä, että ympäristötyö oli erittäin hajanaista sekä järjestäytymätöntä. Projektissa havaittiin, että alueella on potentiaalia yhteistyölle ja että ympäristötyöstä oli hyötyä. Samalla nähtiin tarpeelliseksi kehittää eräänlainen kannustin ympäristötyötä tekeville yrityksille. Tästä syntyi Eko-majakka sertifikaatti pienille ja keskisuurille yrityksille, jotta ne vähentäisivät toiminnasta aiheutuvia negatiivisia vaikutuksia ympäristöön sekä käyttäisivät markkinoinnissaan hyväkseen ympäristömyönteistä kuvaa. Sertifikaatti edellyttää sitoutumista ympäristötarkasteluun, laaditun ympäristöpolitiikan noudattamista sekä toiminnan jatkuvaa kehittämistä. Yhteistyön avulla osalliset tunnistivat energia- ja jäteasiat erityisiksi työskentelyalueiksi. He myös panostivat tiimityöhön, yhteistyöhön työntekijöiden kanssa sekä opiskeluun koko organisaation tasolla. Jo järjestelmän rakentamisen ensimmäisenä vuonna yksi osallinen ilmoitti 10 000 euron säästöstä energian käytössä. Hotellit ovat luonnollinen aloituskohta matkailualueelle, joka haluaa kehittää kestävästä kehityksen mukaista toimintaa. Lillehammerin Eko majakka –projekti onnistui menestyksekkäästi, sillä se osoitti, että hotellit voivat lisätä ympäristötietoisuuttaan toiminnassaan ja samalla vähentää kustannuksia. (Welford ym. 2004, 418-419.)

Projekti 2) Liikenteellinen yhteistyö: Vaikka Lillehammerin alue ei ole kooltaan laaja, yksi alueen heikkous oli julkisen liikenteen riittämättömyys. Paremman julkisen liikenteen kehittäminen vaati verkostoitumisen lisäksi palvelujen, aikataulujen sekä matkalippujen koordinoitua. Tavoitteena oli suunnata matkustamista kestävästä kehityksen mukaiseen suuntaan. Samalla huomattiin, että potentiaalia oli myös pyöräilyreittien kehittämiseksi. Liikenteen kehittämiseksi alueella pidettiin kokous, jossa mukana olivat matkailuyrittäjät, tielaitos, kuljetusosasto, valtionrautatiet, bussiyhtiöt

sekä lauttaliikenneyritykset. Tästä seurasi uusi matkailustrategia, joka tähtäsi:

- Alueen sisäisten kuljetuksien parantamiseen ja paikallisten matkailijoiden tarpeiden tunnistamiseen.
- Lillehammerin edestakaisen julkisen liikenteen parantamiseen sekä yksityisautoilusta riippuvan liikkumisen vähentämiseen.

Projektin myötä alueelle kehitettiin julkisen liikenteen politiikka, jossa merkittävä tekijä oli koordinoinnin lisääminen sekä tärkeysjärjestyksen määrittelemisen julkiselle liikenteelle. (Welford ym. 2004, 419.)

Projekti 3) Kohteen esteettisyys, alueen visuaalisen ilmeen kehittäminen: Lillehammerin miljöön kunnostustyöt aloitettiin jo ennen olympialaisia 1994, mutta swot-analyysissä selvisi, että useat alueet olivat jo rappeutuneet, perinteisin värein maalatut rakennukset haalistuneet ja opastus vaati parannuksia. Lisäksi joillakin alueilla oli ongelmia jätteiden kanssa. Ennen vuotta 1994 aloitettu projekti oli tullut jo aikaa sitten tiensä päähän ja niinpä vuonna 2002 järjestettiin kokous osallisille uusista toimenpiteistä. Visuaalisesti parannettavien ja tärkeiden solmukohtien löytämiseksi tehtiin useita maastokäyntejä. Kunnan edustajat, matkailuorganisaatiot, paikalliset asukkaat sekä muut osalliset (kuten kaupat ja matkailuun liittymätön yritystoiminta) pyydettiin osallistumaan työskentelyyn ja vastaanotto oli erittäin hyvä. Yhteistyö eri tahojen kanssa johti syksyllä 2002 toimintasuunnitelmaan, joka tähtäsi esteettisyyden parantamiseen alueella. Suunnitelma sisälsi toimintaperiaatteet koko alueelle:

- Lisätä Norjalle tyypillistä ilmettä maisemoinnissa, käyttää materiaaleja paikallisesta ympäristöstä ja käyttää Norjalle tyypillistä värimaailmaa.
- Korostaa ympäristön suojelua myös suunnittelussa, tarjota uusia ympäristöystävällisiä tuotteita sekä arkkitehtuuria.
- Kaikki rakennukset on sovellettava ympäristöön, ja ne suunnitellaan maiseman ominaispiirteisiin sopiviksi, paikallinen arkkitehtuuri sekä perinteet huomioidaan rakennusten koossa sekä arkkitehtuurissa.
- Pysyvän asutuksen sekä rakentamisen on ilmentettävä paikallista identiteettiä, jolloin

käytetään paikallisia materiaaleja sekä värejä, väliaikaisten rakennuksien on oltavat ilmeeltään mahdollisimman neutraalit.

- Olympiakylän on esiteltävä urheilupalveluita, käyttää kunnan sekä olympiakisojen symboleita alueen identifioimiseksi.
- Näkymät palveluille on huomioitava.
- Sisäänkäynnit ovat tärkeitä kohteita ensivaikutelman luomiseksi.
- Organisoidaan toiminnot topografiaan nähden, ymmärretään lähialueiden merkitys, maisemointi ja kasvillisuus on suunniteltava huomioiden maanpinnanmuodot.
- Myös Lillehammerin pääkadun ilme on pidettävä houkuttelevana, ja se lisättiin myöhemmin kunnan toimesta toimintasuunnitelmaan.

(Welford ym. 2004, 419-420.)

Lillehammerilla on voimakas identiteetti, joka on rakennettu pääosin vuoden 1994 talviolympialaisten avulla. Tilastojen mukaan matkailualue oli kuitenkin menettämässä viehätystään ja liian riippuvainen hyvin kapea-alaisesta matkailijaryhmästä. Samalla havaittiin, että matkailupalvelut olivat järjestäytymättömät sekä hajanaiset. Vahvan johdon vetämät projektit käynnistettiin juuri oikeaan aikaan. Ja ne todistivat mitä voidaan saavuttaa verkostoitumisella ja yhteistyöllä. Lillehammerin Miljö -organisaatiolla oli merkittävä rooli uuden vision edistämisessä. Tärkein osa matkailukohteen hallinnoimisessa onkin johdolla (leadership), mutta lisäksi johdon tukena on oltava palveluiden tarjoajia sekä aktiivisia paikallisia viranomaisia (followership). Kaikilla projektien osa-alueilla on oltava vetäjät, jotka auttavat rakentamaan vahvan yhteistyön eri osallisten välille. Onnistunut yhteistyö ja viranomaisten osallistaminen toi alueelle merkittäviä hyötyjä. Welfordin sekä Ytterhusin (1998) mukaan tämän kaltainen matkakohteen strateginen hallinnointi on tärkeää. Kestävän kehityksen mukainen kehitystyö aloitettiin Lillehammerissa rakentamalla alueelle voimakas yhteenkuuluvuudentunne. Tämän lisäksi kehitystyötä edistivät hyvä johtajuus, paikallisen hallinnon tuki sekä matkailualueiden kaikkien sidosryhmien osallistaminen yhteistyöhön. (Welford ym. 2004, 420.)

Lillehammerissa menestystarinoita on syntynyt kun on havahduttu molemminpuoliseen

riippuvuuteen toteutuksen keinona. Kun tavoitteet on laadittu selkeästi, jo lyhyessä ajassa on päästy erinomaisiin tuloksiin (koskee erityisesti hotelleja). Kun ympäristötoimenpiteet on laitettu käytäntöön, on saatu aikaan runsaasti käytännön hyötyjä. Ne myös kannustavat muita mukaan prosessin jatkuvaan kehittymiseen kohti kestäväää matkailua – askel askeleelta (step-by-step approach). (Welford ym. 2004, 419-420.)

Muut matkailukohteet voivat hyötyä projektin kokemuksista: Rahoitus täytyy selvittää, jotta projekti voidaan käynnistää ja löytää paikalliset vetäjät, jotka voivat aloittaa verkostoitumisprosessin osallisten ja yrittäjien välillä. Kun tämä vaihe on tehty, voidaan kehitystyö aloittaa. Projektin menestyminen näyttää olevan riippuvainen seuraavista seikoista:

- Aluetta johdetaan kokonaisvaltaisesti.
- Yhteistyö, verkostoituminen.
- Hotellien ja kuljetusliikenteen liittäminen mukaan hankkeeseen.
- Paikallisen hallituksen rooli.
- Asukkaiden ja organisaatioiden osallistuminen kaikilla tasoilla. (Welford ym. 2004, 420.)

3.1.2 Case–Whistler Blackcomb, Kanada

Whistler Blackcomb sijaitsee Brittiläisessä Kolumbiassa 125 km pohjoiseen Vancouverista ja 40 km Tyyneltä valtamereltä Kanadan länsirannikon vuoristossa. Whistler aloitti toimintansa jo vuonna 1966 ja matkailualueita kehitettiin voimakkaasti 80 – 90-luvuilla. Whistler ja Blackcomb yhdistyivät Intrawerstin ostettua matkailualueet vuonna 1997 ja yhtiö rakensi matkailualueesta sellaisen kuin se nykypäivänä tunnetaan. Matkailualue on Pohjois-Amerikan suurin ympärivuotinen hiihtokeskus. Whistlerissä asuu pysyvästi 9500 asukasta, joka tekee siitä eläväisen vuoristokunnan. Yhteenkuuluvuuden tunne on kuntalaisilla voimakas, samoin kuin sitoutuneisuus vuoristoluonnon suojeluun. Vakituisten asukkaiden lisäksi Whistler on toinen kotipaikka 11 500 loma-asukkaalle ympäri maailman ja sesonkiaikoina asukasmäärä lisääntyy vielä 2 300 hengellä. Yöpyjiä sekä päivittäisiä vierailijoita Whistlerissä kyläilee vuosittain 28 280 ja huippuaikoina, yleensä uuden vuoden vaihteessa, noin 45 000 henkilöä. Whistler matkailukunta

(Resort Municipality of Whistler RMOW) toimi Vancouver talviolympialaisten kisapaikkana helmikuussa 2010 sekä isännöi paralympialaisia maaliskuussa 2010.

Whistlerin matkailukylä edustaa matkailualueen menestystä ja kaikkea mitä se on saavuttanut toimintansa aikana. Kylän suunnitteluperiaatteet – yhdysväylät, näköalat, jalankulkukäytävät, valoisuus, rakennusten mittakaava sekä muoto - ovat malliesimerkkejä vuoristomatkailualueen keskustan suunnittelusta, joita on jäljitelty moniin muihinkin matkailukeskuksiin. Alueen asukkaat ottavat kunnian jo 70 –luvulla kehitetystä suunnitteluvisiosta, joka on kantanut hedelmää vuosikymmenien aikana ja jota on ylistetty kansainvälisesti alalla. Maailmanluokan matkailukeskukseksi nouseminen oli mahdollista yhteistyöhengellä ja kaikkien osakkaiden puhaltaessa yhteen hiileen – provinssin ja kunnan hallinnon, paikallisten yrittäjien, kiinteistönomistajien, asukkaiden, veronmaksajien sekä vierailijoiden. (Whistler Village Enhancement Strategy, 12.)

Kuva 9. Matkailukeskuksen rakennettua ympäristöä Whistlerissä. (Kuva Niva)

Tällä hetkellä Whistler panostaa voimakkaasti ympäristöasioihin sekä kestävän kehityksen

mukaiseen matkailuun. Matkailukeskus haluaa olla edelläkävijä ja on luonut *Whistler2020 Vision*, jolla yrityksen toiminta pyrkii saavuttamaan tavoittelemansa kestävän kehityksen mukaiset päämäärät. Vision toimeenpanoa ja tavoitteiden saavuttamista tukee virallinen yhdyskuntasuunnitelma (The Official Community Plan OCP). OCP:n sekä Whistler2020 vision lisäksi mm. ympäristörakentamiseen keskitytään useissa muissa strategioissa ”Whistler Environmental Strategy WES” sekä ”Whistler Village Enhancement Strategy WVES”. Resort Municipality of Whistler (RMOW) –internet sivuilta löytyy runsaasti suunnitteluun liittyvää tietoa. Vuodelta 2010 on julkaistu ”Whistler Sustainable Report 2010 - Our Olympic Year”, jossa kerrotaan kattavasti matkailukeskuksen kestävän kehityksen mukaisista saavutuksista ja seuranta jatketaan tulevaisuudessa vuosittain.

Whistlerin matkailualueen suunnittelua ja rakentamista ohjaavat monet tarkat rakennustapaohjeet kuten ”Whistler Village Design Guidelines”, ”Whistler Native Species Planting Guide” sekä ”Whistler Green: Project Checklist” (liite 6). Ekologisen matkailualueen suunnittelun yhtenä osa-alueena käsitellään ympäristön suunnittelua sekä rakentamista. Viimeaikaisin Whistlerin matkailualueelle rakennettu kestävän kehityksen arvot huomioiva alue on ”Cheakamus Crossing Neighbourhood”, jota käsitellen esimerkkikohteena myöhemmin.

Strategiat ja visiot Whistler2020, WES, WVES

Whistler2020 visio sai innoituksensa luonnosta sekä alueen kulttuuriperinnöstä. Whistler on aina ollut visionäärien käsissä ja suunnittelu on tehty huolella. Suunnittelutyö käynnistettiin Whistlerin asukkaiden toimesta jo vuonna 1993 ja nykyinen visio adoptoitiin vuonna 2005. Sitä edelsi kolmen vuoden konsultaatio sekä yhteisön tiivis yhteistyö. Ensimmäisen vaiheen aikana tunnistettiin alueen menestystekijät. Toisessa vaiheessa perehdyttiin viiteen mahdolliseen tulevaisuuden näkymään, jotka esiteltiin yhteisölle. Kolmas vaihe sisälsi luonnoksen valitusta tulevaisuudennäkymästä, joka edellytti yhteisöltä 16 työtehtävää. Neljännessä vaiheessa tulevaisuuden näkymä muokattiin Whistler2020 visioksi ja samalla 16 strategiaa (työkalua)

viimeisteltiin koskemaan organisaatioita sekä koko yhdyskuntaa. Vuosia myöhemmin kymmenet Whistlerin yrittäjät sekä organisaatiot, mm. Whistlerin matkailukunta (RMOW), ovat allekirjoittaneet sitoumuksen yhteistyöstä tavoitteiden sekä vision saavuttamiseksi. (Whistler 2020, moving toward a sustainable future, 14.)

Whistlerin visio on ”*olla johtava vuoristolomakohde - samaan aikaan kun se liikkuu kohti kestäväää kehitystä*”. 15-vuotisen vision lisäksi Whistler2020 sisältää yhteisön arvot sekä tällä hetkellä 17 strategiaa, joiden tavoitteena on viedä matkailukeskus kohti pienen ekologisen jalanjäljen yhdyskuntaa (*low-footprint community*). Se on pitkäkestoinen ns. elävä suunnitelma, joka toimii työkaluna monisyisten ongelmien ratkaisussa. Whistler2020 suunnitelman määräaika on vuoteen 2060 ja joka vuosi asiantuntijat kokoontuvat arvioimaan ajankohtaisia trendejä sekä laittamaan strategiatehtäviä tärkeysjärjestykseen.

Vision tarkoitus on inspiroida, ohjata suunnittelutyötä sekä päätöksentekoa (Whistler2020 report, 4, 9). Vuonna 2000 Whistler adoptoi Natural Step -raamit (TNS -framework), jonka avulla pyritään saavuttamaan kestävä kehityksen mukaiset tavoitteet. Se sisältää kaikki kestävä kehityksen mukaisen yhteiskunnan näkökulmat, joiden määränpää on sosiaalinen tai ekologinen kestävä kehitys. Raamit auttavat ymmärtämään yhteisön nykyistä tilannetta ”ei kestävä kehityksen mukaisena” yhdyskuntana ja tarjoaa peruseriaatteet, vähimmäisvaatimukset kestäväälle yhteisölle, sekä luonnostelee suunnitteluprosessin, jolla päästään eteenpäin. Whistler2020 vision kehitti paikallinen yhteisö, joka myös toimeenpanee suunnitelman koko yhteisön tuella. Whistler -team toimii kunnan alaisena, mutta luovuudesta, suunnasta sekä toteutuksesta vastaa Whistler 2020 yhteistyökumppanit, asiantuntijat, useat organisaatiot sekä yritykset, jotka tekevät suunnitelmasta todellisuutta päivittäin. (Whistler 2020, moving toward a sustainable future, 18.)

Whistler2020 määrittelee viisi prioriteettia, jotka ovat 1. kuntaelämän rikastuttaminen, 2. matkailukokemusten rikastuttaminen, 3. luonnonsuojelu, 4. taloudellisen elinkyvyn varmistaminen sekä 5. menestyksenkäs yhteistyö. Strategioita on 17 ja ne antavat lisätietoa sekä

ohjausta siitä, miten Whistler saavuttaa visionsa tavoitteet. 1. taide, kulttuuri sekä kulttuuriperintö, 2. rakennettu ympäristö, 3. talous, 4. energia, 5. rahoitus, 6. ruoka, 7. terveys ja yhteiskunta, 8. oppiminen, 9. materiaalit sekä kiinteä jäte, 10. luonnonalueet, 11. yhteistyö, 12. virkistys ja vapaa-aika, 13. vakituisten asukkaiden edut, 14. asuminen, 15. liikenne, 16. vierailijoiden kokemukset, 17. vesi. Näistä strategioista käsitellen tarkemmin 1) taidetta sekä 2) rakennettua ympäristöä.

Taide Whistler2020 –visiossa

Taide, kulttuuri sekä kulttuuriperintö strategia tukee näiden mahdollisuuksia Whistlerissä. Kulttuuri koostuu yhdyskunnan käsityksistä, arvoista sekä kulttuuriperinnöstä ja sisältää useita osa-alueita kuten näytelmiä, kirjallisuutta, taiteita, perinnerakennuksia sekä biografit. Strategia sisältää kaikki kulttuurin ilmaisut ja tutkii miten nämä saadaan kukoistamaan Whistlerissä.

Matkailukeskuksen kulttuuriperintö on muovautunut vuoristoympäristössä sekä ulkoilmaihmisten myötä. Vuonna 1982 Whistleriin on perustettu taidelautakunta, joka on valtuutettu vastaamaan esityksien, visuaalisen taiteen sekä kirjallisuuden koordinoinnista, kannustuksesta ja edistämisestä. Tuloksena tästä on musiikkia, tanssia, teatteria, festivaaleja sekä muita tapahtumia alueen asukkaille sekä vierailijoille iästä riippumatta. Whistlerin museo sekä arkisto perustettiin 1986 dokumentoimaan, säilyttämään, esittämään sekä juhlistamaan ihmisen sekä luonnon historiaa uniikissa matkailukeskuksessa. 80-luvulta lähtien myös muita organisaatioita, tapahtumia ja tilaisuuksia on ilmaantunut vahvistamaan kulttuurin ominaisuuksia Whistlerissä, kuten Millennium Place ja Squamish Lil'wat kulttuurikeskus. Paikallista kulttuuriperintöä sekä vilkasta taideyhteisöä on myös alettu arvostamaan enemmän ja useat organisaatiot, yritykset tukevat oma-aloitteisesti taitelijoita, esittäjiä sekä paikallista kulttuuria. Yhdistämällä toimintansa alkuperäiskansojen (First Nations) taiteeseen ja kulttuuriin, voidaan vahvistaa Whistlerin suhteita naapuruskuntiin sekä annetaan ihmisille mahdollisuus oppia alueen rikkaasta kulttuuriperinnöstä.

Vuonna 2020 Whistlerin aikoo olla kuuluisa maailmanluokan taiteesta, kulttuurista sekä kulttuuriperinnöstä, joista on tullut osa Whistlerin henkeä ja yhteisön elämää. Niiden on oltava luovia, autenttisia, monipuolisia, kestävän kehityksen mukaisia, saavutettavia sekä edullisia asukkaille ja vierailijoille. Vuoteen 2020 mennessä Whistlerin tavoitteita ovat:

1. Yhteisö kokee intohimoa taiteeseen, kulttuuriin sekä kulttuuriperintöön, ja niistä on tullut osa Whistlerin henkeä sekä yhteisön elämää. Whistler on eloisa luovasta energiasta ja arvostaa esteettisyyttä.
2. Autenttisen sekä luovan taiteen, kulttuurin ja kulttuuriperinnön mahdollisuudet ovat tarkoituksenmukaisia, saavutettavia sekä edullisia alueen asukkaille sekä vierailijoille.
3. Taide, kulttuuri sekä kulttuuriperintö kiinnostavat vierailijoita sekä edistävät kokemuksia ja paikallista taloutta.
4. Whistlerin ihmiset, historia, luonnonympäristö sekä alkuperäiskansojen kulttuuri kuvastuvat aitoina sekä monipuolisina tuotteina.
5. Paikallinen sekä alueellinen kulttuuriperintö, kulttuuri sekä yhteisön henki jaetaan paikallisesti sekä Whistlerin ulkopuolelle.
6. Taide, kulttuuri, kulttuuriperintö, niiden paikalliset tekijät sekä edistäjät ovat arvostettuja sekä tuettuja. Heidät nähdään matkailukeskuksen terveyden, elinvoiman sekä taloudellisen hyvinvoinnin kulmakivinä.
7. Whistler on kuuluisa maailmanluokan taiteesta, kulttuurin sekä kulttuuriperinnön mahdollisuuksista. Alueesta on tullut kansainvälisten taiteilijoiden magneetti, ja he tulevat Whistleriin esiintymään, luomaan töitään, opettamaan sekä inspiroitumaan.
8. Matkailukeskuksessa sijaitsee fyysinen sekä organisaattorinen polttopiste taiteen, kulttuurin, kulttuuriperinnön aktiviteeteille, joka levittäytyy koko yhteisöön.
9. Ekologisesti haitalliset aineet ja tavat korvataan kestävän kehityksen mukaisilla vaihtoehdoilla.

Strategian toteutumista mitataan kahdella indikaattorilla 1. yhteistyökumppanien määrällä sekä 2. seuraamalla vieraiden tyytyväisyyttä.

Ympäristörakentaminen Whistler2020 –visiossa

Rakennetun ympäristön strategialla ohjataan Whistlerin rakennuksien sekä asuinalueiden fyysisiä ominaisuuksia, jotka tekevät matkailualueesta uniikin, elävän sekä kestäväns kehityksen mukaisen. Se pitää sisällään asuinrakennukset, kaupalliset rakennukset, instituutioiden sekä teollisuuden rakennukset sekä näitä ympäröivät viheralueet sekä päällystetyt alueet. Strategia selkeyttää alueet, kehityksen mallit samoin kuin aikataulut niille. Strategia ei koske teitä, vesi- eikä viemärilinjoja.

Whistler on tällä hetkellä menestyvä matkailukohde, joka rakentuu elävän kävelykylän ympärille. Matkailukeskus on yhteydessä upeaan luonnonympäristöön sekä viheralueille, joilta on uskomattomat näköyhteydet vuoristomaisemaan. Näillä menestystekijöillä on kuitenkin hintansa ja toiminnan vaikutuksia laaksoon on arvioitava. Alueiden käytön on oltava vastuullista sekä innovatiivista, mikäli Whistler haluaa olla jatkossakin houkutteleva matkailualue ja tarjota alueen asukkaille laadukkaan elämän puitteet.

Vuonna 2020 Whistlerin rakennettu ympäristö on energinen, kuvastaa yhteisön ainutlaatuista ilmettä, edistää yksilöiden terveyttä ja hyvinvointia sekä siirtyy kohti tunnistettuja kestäväns kehityksen päämääriä.

1. Kasvun rajat ymmärretään ja niitä kunnioitetaan.
2. Rakennettu ympäristö on eläväinen, kuvastaa matkailukeskuksen luonteenpiirteitä, suojelee näkymiä ja luo mielikuvan dynaamisesta alueesta.
3. Vieraat sekä asukkaat voivat nauttia luonnosta, hiljaisuudesta sekä valosaasteettomuudesta.
4. Whistler Village on matkailukeskuksen elinvoiman keskus.
5. Yleiset alueet kannustavat henkilökohtaiseen kanssakäymiseen sekä yhteistoimintaan.
6. Rakennettu ympäristö on turvallinen, kaikille saavutettavissa oleva, ennakoitava, tarjoaa hyvinvoinnin edellytykset sekä tyydyttää vierailijoiden odotukset.
7. Jatkuvaa luontoon kajoamista vältetään.

8. Asukkaat elävät, tekevät töitä ja leikkivät kompakteilla, monikäyttöisillä asuinalueilla, jotka heijastavat Whistlerin ominaisuuksia. Naapurustot ovat lähellä viheralueita, julkisia liikenneyhteyksiä, reittejä sekä palveluita.
9. Rakennusten suunnittelu, rakentaminen sekä operointi on tehokasta, kestäväää sekä joustavaa muuttuvassa pitkäaikaisessa käytössä.
10. Uusilla ja kunnostettavilla rakennetuilla alueilla siirrytään kestäväen kehityksen mukaiseen energian käyttöön sekä materiaaleihin.
11. Maisemoitavilla alueilla käytetään paikallisia kasvilajeja, jonka ansiosta ei ole tarvetta kastelulle tai kemikaalien käytölle.

Kuva 10. Whistler Village on matkailualueen elinvoiman keskus. (Kuva Niva)

12. Modernisoidut politiikat, määräykset sekä ohjelmat mahdollistavat vihreän kehityksen tehokkaasti.
13. Rakennuksien omistussuhteet on jäsenetty siten, että se kannustaa ajan kuluessa siirtymään joustavaan sekä parannettuun rakennettuun ympäristöön.

14. Whistlerin vihreän rakentamisen sektori edistää paikallista taloutta.
15. Smart growth –politiikka ja -hankkeet edistävät yhteiskunnan taloudellista elinvoimaa.
16. Whistler on huomioitu maailmanlaajuisesti erinomaisena kestävän kehityksen mukaisena yhdyskuntana.

Rakennetun ympäristön strategian toteutumista seurataan neljän indikaattorin avulla 1. seuraamalla ekologista jalanjälkeä, 2. yhteistyökumppanien määrällä, 3. seuraamalla Whistlerin ilmapiiriä, 4. seuraamalla energian ja 5. veden käyttöä.

Kuva 11. Piharakentamista Whistlerissä. (Kuva Niva)

Kuva 12. Mökit maastoutuvat puiden katveeseen. (Kuva Niva)

Kuva 13. Hotellin ulkouima-allas pohjoisessa ympäristössä. (Kuva Niva)

Ympäristöstrategia ja Whistler Villagen kehittämisstrategia

Whistlerin ympäristöstrategiassa (WES) tavoitellaan ekologisesti hyväksyttävää maisemointia, jossa säilytetään, entisöidään sekä kunnostetaan kotoperäisten kasvilajien elinvoimaisia populaatioita sekä hävitetään lajeja, jotka eivät ole luonnonmukaisia ja leviävät voimakkaasti. Maisemoinnissa tavoitellaan johdonmukaisesti luonnonmukaista maisemointia, joka samalla mahdollistaa villin luonnonympäristön hoidon. (Whistler Environmental Strategy, 53.) Whistlerin matkailukunta ylläpitää listaa luonnonkasveista sekä luonnonmukaisista kasvilajeista, joita voidaan käyttää maisemoinnissa. Suositeltavat puut, pensaat, varvut sekä perennat on mainittu mm. Whistler Villagen suunnitteluohjeissa. Suunnittelu ja rakentaminen tehdään paikalliset eläinlajit huomioiden ja kasvilajien tulee soveltua ympäröivään luontotyyppiin. Lajit jotka vaarantavat paikallisten lajien elinolosuhteet, ovat kiellettyjä ja jo istutettujen ko. lajien leviämistä seurataan. Rakentamisessa säästetään mahdollisimman paljon luonnonympäristöä, jotta säästytään uudelleen istututtamisilta. Kehittämissiimi sekä kunnan henkilökunta valvovat näiden tavoitteiden noudattamista ja toteutumista julkisilla ja yksityisillä alueilla. Asiantuntijat arvioivat luonnon mukaisina säilytettävät alueet viiden vuoden välein. Tarkastelun suorittaa arboristi tai metsänhoitaja, joka myös kunnostuttaa alueen tarvittaessa. Torjunta-aineita tai tuholaismyrkkyyä ei näillä alueilla käytetä. Luonnonmukaiset alueet ovat alhaisen hoitotason alueita tai vaihtoehtoisesti niitä ei hoideta ollenkaan. Luonnonomaisen kaltaiseen elinympäristöön pyritään mm. jättämällä kuolleet kasvit ja puut alueille, suosimalla eri-ikäistä lajistoa sekä useita lajeja. (Whistler Environmental Strategy, 59-60.)

Design -istutusaltaita (planting pockets) voidaan suunnitella Whistler Villageen, Upper Villageen, Whistler Creekiin sekä yksityisille alueille. Näillä koristeistutusalueilla voidaan käyttää luonnonkasvien lisäksi myös puutarhalajeja, mutta luonnonlajeja on käytettävä prosentuaalisesti enemmän. Aitous sekä esteettistä ilmettä arvostetaan. Näkyvillä paikoilla luonnonlajien seuraksi voidaan istuttaa näyttäviä muualta tuotuja kasvilajeja. Istutusaltat on kuitenkin erotettava ja eristettävä luonnon mukaisista alueista. Kunta voi myös kieltää joidenkin lajien käytön ja se on

määritellyt käytettävät kasvualustat. Istutusaltaat ja -laatikot ovat yleensä pieniä aloja, joihin kasvillisuus on ryhmitelty. Suunnittelukohteet ovat korkean hoitotason alaisia. Myöskään näillä alueilla ei suositella torjunta-aineiden tai tuholaismyrkkujen käyttöä. (Whistler Environmental Strategy, 59-60.)

Whistler Villagen kehittämisstrategia (WVES) sisältää ohjeistuksia Whistler Villagen suunnitteluun sekä kehittämiseen. Se on tarkoitettu matkailukeskuksen kehittäjille, suunnittelijoille, kiinteistön omistajille, kunnan henkilöstölle, päätöksentekijöille tulevaisuuden suunnittelua, hoitoa ja hallintaa silmällä pitäen. Strategiassa on neljä päämäärää 1. vahvistaa Whistlerin uniikkeja piirteitä ja paikan henkeä, 2. tarjota hyvin hoidettu, puhdas, turvallinen ja käyttäjäystävällinen ympäristö, 3. tarjota rikastettuja ja dynaamisia kokemuksia, 4. muodostaa ja ylläpitää jatkuvaa sekä koko ajan lisääntyvää yhteistyötä. Nämä päämäärät sisältävät useita osatavoitteita ja ohjeita liittyen alueidenkäytön suunnitteluun. (Whistler Village Enhancement Strategy, 4)

Kuva 14. Istusaltaissa kasvavaa puustoa. (Kuva Niva)

Whistler haluaa erottua muista pohjois-amerikkalaisista matkailualueista, jotka käyttävät sitä esimerkkinään omien alueidensa suunnittelussa. Kyky sisällyttää alueen oma kulttuuri matkailuelämykseen tekee Whistleristä erikoislaatuisen. Paikallisesta kulttuurista ollaan maailmanluokan matkailukeskuksessa ylpeitä ja kulttuuri halutaan jakaa myös muiden kanssa. Kanadalaisuutta tuodaan esiin porteilla olevilla maanlipuilla sekä aukioille sijoitetuilla taideteoksilla. Rakentamisessa hyödynnetään paikallisten käsityöläisten ammattitaitoa sekä käytetään mahdollisuuksien mukaan paikallisia materiaaleja. Whistler haluaa houkutella erilaisia ihmisiä iästä tai taustasta riippumatta. Matkailukeskuksella on voimakas ympäristöetiikka ja alueella noudatetaan kestävän kehityksen mukaista The Natural Step- politiikkaa. Alueellisuus on osa tätä etiikkaa ja tästä on todisteita kaikessa kylän suunnittelussa, kuten julkisessa taiteessa, maiseman käsittelyssä, yrittäjyydessä sekä karhun kestävässä roska-astioissa. (Whistler Village Enhancement Strategy, 14-15.)

Kuva 15. Kanadalaisuudesta ollaan ylpeitä ja sitä halutaan tuoda esille. (Kuva Niva)

Whistlerissä on mietitty tarkkaan rakentamisen massoitukset ja hyötysuhteet, kulkuväylien suunnat, puistojen ja aukoiden paikat, luonnonmateriaalien käytöt, kasvitukset jne., jotta

saavutettavuus ja näkymäyhteydet luonnonympäristöön olisivat erinomaiset. Nämä suunnitteluohjeet huomioidaan myös uudisrakentamisen sekä rakennusten kunnostamisen yhteydessä. Myös olemassa olevan luonnon ominaispiirteitä vaalitaan ja ympäristörakentamisessa jäljitellään paikallisia luonnonprosesseja. Ratkaisulla halutaan vahvistaa mielikuvaa metsästä kohoavasta matkailukylästä. (Whistler Village Enhancement Strategy, 18.)

Whistler sijaitsee runsaslumisella ilmastovyöhykkeellä, jonka vuoksi suunnittelussa huomioidaan ettei lumen ja jään kasautuminen aiheuta ongelmia. Suunnitteluratkaisut ovat monipuolisia huomioiden vuodenaikojen vaihtelut. Esimerkiksi matkailukylän aukiot muuttuvat talvella lumilinnoinen lasten leikkikentäksi, ulkoilmapatiot tarjoavat vaihtoehtoisesti mahdollisuuden kuunnella sadetta, nauttia auringosta tai varjosta, katsoa auringon laskua tai ihailia tähtitaivasta. Kylän kehittämisen yhteydessä luodaan luonnosta ja ulkoilusta nauttimisen mahdollisuuksia. (Whistler Village Enhancement Strategy, 15.)

Kuva 16. Vesirakentamista Whistlerissä. (Kuva Niva)

Whistlerissä rakennetun ympäristön laatu nähdään yhtenä menestyksen edellytyksenä ja sitä ylläpidetään kaupunkisuunnittelussa, arkkitehtuurissa ja maisemasuunnittelussa. Käytettävien materiaalien sekä rakentamisen laadun on oltava korkealuokkaista kaikissa kehittämis- ja kunnostusprojekteissa. Rakentamisen on myös sovelluttava ympäristöönsä ja sitä valvotaan kunnan suunnittelulautakunnan toimesta. Esimerkiksi ”Whistler Village Color Guide” määrittelee maalaamisprojekteissa käytettävän värimaailman. Suosituksena on että projekteissa käytetään ammattilaisia joilla on kokemusta vuoristomatkailukeskusten suunnittelusta. Whistler Villagen suunnitteluohjeiden mukaan kaikissa maisemasuunnitteluprojekteissa on käytettävä alan ammattilaista, kuten maisema-arkkitehtiä (Whistler Village design guidelines,13).

Whistlerin halutaan olevan hyvin hoidettu, puhdas, turvallinen ja käyttäjäystävällinen. Tavoitteesta pidetään huolta tarkkojen normien avulla ja ne koskettavat sekä kunnan että yksityisiä alueita. Käyttäjäystävällisyyteen vaikuttavat hyvät opasteet, hyvä palvelu sekä helppopääsyisyys. Matkailukylä haluaa tarjota paikkoja sekä aktiviteettejä kaikenlaisille alueen käyttäjille. Yksityisille tonteille ja kiinteistöille on kehitetty hoitostandardit ja kunta toimii tiiviissä yhteistyössä omistajien sekä yritysten kanssa. Vuosittain julkaistaan yrittäjille suunnattu maisemanhoito –ohjelma ja määräykset sekä sopimukset kerätään tietokantaan. Whistlerissä on oma ohjelmansa myös vuosittain ampeleihin istutettaville kukille. (Whistler Village Enhancement Strategy, 18-19.)

Opasteiden on oltava helposti päivitettäviä sekä sisältää julkista taidetta, joka vahvistaa paikan henkeä. Julkisten alueiden istuinten on sovelluttavat luonnonelementteihin ja ympäröiviin alueisiin. Whistler haluaa tarjota turvalliset ja kätevät yhteydet jalankulkijoille, pyöräilijöille, ajoneuvoille sekä raskaalle liikenteelle. Liikenteen ja paikoituksen suunnittelua ohjataan kunnan toimesta ja samalla huomioidaan maisemasuunnittelu. Kunta on toimeenpannut ohjelman vajaakykyisten sekä liikuntarajoitteisten osallistumisen helpottamiseksi, jonka puitteissa on inventoitu matkailukylän ongelma-alueet. Nuorisoa houkutellessaan ravintoloiden sijaan nuorisokeskukseen, skeittipuistoon, Maurice Young Millennium Place -kulttuurikeskukseen, pelikentille, leikkikentille, julkisille ulkoilmaistumapaikoille, julkisiin ja yksityisiin sisä- ja

ulkoharrastuksiin sekä kulttuuritapahtumiin. Matkailualueen turvallisuuteen ja melun torjuntaan on myös standardit erillisessä suunnitelmassa ”Crime Prevention Through Environmental Design”. (Whistler Village Enhancement Strategy, 19-22.)

Whistlerin Villagen strategiassa tavoitteena on myös tarjota rikastettuja ja dynaamisia kokemuksia. Sisääntulosta halutaan tehdä selkeä yhtenäisillä opasteilla sekä maamerkeillä. Kylään saapumisentuntu on säilyttävä kaikkialla alueella liikuttaessa, kävelykaduilla, aukioilla ja toreilla. Pääsisäänkäynnit selkeyttävät alueelta toiselle liikkumista. Sisääntulosta voidaan tehdä mielenkiintoinen mm. porteilla, maamerkeillä, silloilla, julistekankailla, opasteilla, julkisella taiteella tai maiseman käsittelyllä. (Whistler Village Enhancement Strategy, 22-23.)

Kuva 17. Selkeä opastetaulu. (Kuva Niva)

Kuva 18. Kulkua helpotetaan silloilla. (Kuva Niva)

Matkailukylän alueiden halutaan olevan monimuotoisia ja tarjoavan vaihtelevia kokemuksia vierailijoille sekä asukkaille. Kylästä löytyy vilkkaita aukioita, ostoskatuja, auringonpalvontapaikkoja, ravintolaterasseja, paikkoja hiljaisuudelle ja turvallisia leikkipaikkoja lapsille. Erilaiset toiminta-alueet pyritään suunnittelemaan siten, ettei ulkopuolinen havaitse julkisen ja yksityisen alueen rajoja. Huolellisella arkkitehtuuri- ja maisemasuunnittelulla varmistetaan esteetön liikkuminen alueelta ja paikasta toiseen. (Whistler Village Enhancement Strategy, 23.)

Yksityiskohtien rikkaus ja laatu stimuloivat jalankulkijoiden mielenkiintoa. Whistlerissä kannustetaan yllätyksellisyyteen, monivaihteisuuteen, persoonalliseen koristeluun, yksityiskohtiin, taiteeseen ja värien käyttöön kokemusten lisäämisessä. Yksilöllistä ilmaisua kuitenkin valvotaan ja sen tulee täyttää korkeat standardit suunnittelussa, materiaaleissa sekä edustaa paikallista kulttuuria ja/tai luontoa. Persoonallisia opasteita, kadunvarsikauppojen ja vastaavien suunnittelua suositetaan siten, että laatumormit täytetään ja kaikki yritykset Whistlerissä

olisivat uniikkeja. Puolijulkisten alueiden suunnittelua ohjataan ”Retail Streetscape Guidelines” –ohjeistuksilla. Ohjeet selventävät ulkoilmataiteen, kiintokalusteiden, näytteillepanon, lavasteiden, palveluiden, lehtitelineiden ja ulkoilmapatioiden suunnitteluperiaatteet. Ohjeissa käsitellään myös ympäristötekijöiden kuten valaistuksen, maisemoinnin sekä ulkona soitettavan musiikin äänenvoimakkuusperiaatteet. Whistlerissä halutaan tarjota jännittäviä ja ikimuistoisia kokemuksia toimeenpanemalla valaistusohjelma, jossa kiinnitetään huomiota ainutlaatuisen juhla- ja yövalaistuksen rakentamiseen alueelle. (Whistler Village Enhancement Strategy, 24.)

Kuva 19. Katuvalaistusta kävelyreitinvareilla. (Kuva Niva)

Whistlerin julkisen taiteen ohjelmassa hyödynnetään paikallisten käsityöläisten taitoja. Matkailukeskuksella on tavoitteena perustaa oma komitea valvomaan taiteilijoiden valintaa projekteihin, taideteosten valintaa, ohjaamaan taiteilijoita ja palkitsemaan potentiaalisia teoksia. Julkisen taiteen projektien on edustettava paikallista kulttuuria, historiaa ja ympäristöä. Kehitetyt julkisen taiteen maamerkit voivat esimerkiksi herättää kekseliäästi odotuksia tai laskea päiviä tapahtumiin. Julkinen taide toimii myös maamerkkeinä sisääntuloalueilla ja toivottavat kävijöitä tervetulleeksi matkailualueelle. Kokoon-tumipaikoilla taidetta voidaan hyödyntää

vuorovaikutteisuuden lisäämisessä, esimerkiksi maamerkkisarjoilla tai fokuselementeillä. Yhteyttä luontoon voidaan korostaa dynaamisilla ja kineettisillä elementeillä, jotka reagoivat tuuleen, sateeseen tai aurinkoon. Julkista taidetta voidaan sisällyttää myös käytännöllisiin elementteihin kuten näkösuojiin, ritilöihin, kaiteisiin sekä palvelukioskeihin. Whistler edellyttää julkisen taiteen sisällyttämistä kaikkiin uusiin sekä suuriin rakentamisprojekteihinsa. Näissä hankkeissa taiteeseen on käytettävä vähintään prosentti koko rakennusprojektin budjetista. Matkailukeskus tavoittelee useita sopimuksia sekä rahoitustapoja taiteen sijoittamiseksi Whistlerin matkailukylään. (Whistler Village Enhancement Strategy, 24-25.)

Cheakamus Crossing -ekologinen asuinalue

Whistlerin suunnittelussa kantavana ajatuksena on kestävä kehitys, jonka tuloksena matkailualueelle rakennettiin vuonna 2010 ekologinen alue. Cheakamus Crossing suunniteltiin ekologisen rakentamisen ohjelmaa noudattaen olympialaisten urheilukyläksi. Olympialaisten jälkeen se on monikäyttöinen asuinalue vakituisille alueen asukkaille. Kokonaisaltaan kylä on 30 hehtaaria.

Alueen maisemasuunnittelussa on noudatettu ekologisia (green building) suunnitteluperiaatteita Whistler 2020 strategian vision mukaisesti. Whistler Athlete Village on myös registeröity 2010 LEED ND (Leadership in Energy and Environmental Design - for Neighbourhood Development) mukaiseksi asuinalueeksi. Kylän suunnittelussa on käytetty smart growth –periaatteita ja niitä on täydennetty uuden yhdyskuntasuunnittelun periaatteilla (Charter for New Urbanism). Kuvia löytyy osoitteesta: <http://www.cheakamuscrossing.ca>

Asuinalue on ns. kävelykylä, jossa viheralueet ja reitit ovat yhteydessä toisiinsa koko alueella. Pienet kaupunkipuistot sekä seikkailulliset leikkialueet tarjoavat avoimia virkistysalueita alueen käyttäjille. Asuinalue on uudelleen istutettu paikallisilla kasvilajeilla ja avoimilla nurmialueilla on käytetty erittäin kestävää ekonurmi –siemenseosta. Nurmikon on tarkoitus kestää mm. lasten

juoksentelua alueella. Sadevesipuutarhat sekä biokanavat mahdollistavat hulevesien käsittelyn, niitä voidaan hyödyntää opetuksessa ja ne myös toimivat viihdykkeinä. Alueen maisemasuunnittelu sisältää:

- Kattopuutarhoja sekä sadevesipuutarhoja.
- Teiden laidoilla on imeytysojat tai biokanavat.
- Minipuistot sekä viherkäytävät yhdistävät asuinalueita.
- Kasvi-istutuksissa ja laajempien alueiden kunnostuksissa käytetään kestäviä paikallisia lajeja.
- Ekonurmi korvaa perinteisen nurmikon.
- Asuinalue on suunniteltu aikaisemmalle maantäyttöalueelle, jossa ei ollut suojelualueita.
- Jyrkät rinteet sekä kosteikot on suojeltu sekä kunnostettu. Luonnonympäristöt on entisöity.
- 30% suunnittelualueesta on jätetty puisto- ja virkistysalueiksi.
- Hulevedet käsitellään kehittyneellä tekniikalla. Kaikki hulevedet johdetaan sadevesipuutarhoihin tai biosuodatuskanaviin puhdistumaan ennen suljettuun putkistoon ohjautumista. Putkisto ohjaa vedet lopulta luonnonvesistöihin.
- Maisemasuunnittelussa tavoitellaan alhaista hoitotasoa sekä kestävien materiaalien käyttöä.
- Kestäviä kasvilajeja käyttämällä vähennetään kastelua, kastelua vaativat alueet kastellaan tehokkaasti, jotta veden kulutus olisi mahdollisimman vähäistä.
- Rakentamisessa käytetään sertifioitua puuta, jota ei ole kaadettu vanhoista metsistä, käytettävä puutavara ei saa sisältää formaldehydejä.
- Materiaalit pyritään hankkimaan paikallisilta tuottajilta, ja niiden on oltava kestäviä sekä helppohoitoisia.
- Tuholaisten ja rikkakasvien torjunnassa käytetään henkilötyönä tehtävää rikkaruohojen kitkentää sekä luonnonmukaisten menetelmien käyttöä, kuten höyryä, viinietikkaa, bakteereita sekä glyseriinisäippuaa (Recreation & Leisure Detailed Current Reality, 14.).

Rakentamisprojektien pisteytysjärjestelmä

Whistlerin rakentamisprojektien ekologisuuden mittaamisessa käytetään pisteytysjärjestelmää (Whistler Green: Project Checklist, liite 6). Projekti joka täyttää kaikki annetut vaatimukset kerää yhteensä 50 pistettä. Luokituksessa 25 pistettä saanut projekti huomioidaan ekologisten asioiden vasta-alkajana, 35 pistettä saanut on edistysellinen ja vähintään 40 pistettä saanut projekti on innovaattori. Tarkastuslista käsittelee 1) työmaata sekä maisemasuunnittelua (SL), 2) energiaa (E), 3) vettä (Wa), 4) sisäympäristöä (IE), 5) materiaaleja (Ma), 6) jätettä (Ws), 7) kiinteistön omistajien sekä yleisön koulutusta (OE), 8) innovatiivisuutta (In). Jos projekti täyttää kaikki ainoastaan maisemasuunnittelua koskevat vaatimukset sen on mahdollista kerätä kaikkiaan 8 pistettä. Maisemasuunnittelua käsitellään tarkastuslistassa seuraavasti:

SL1 puut: Suojellaan kaikki täysikasvuiset sekä uniikit puut sekä pensaat, jotka eivät vaikuta rakentamiseen, valoisuuteen tai ole turvallisuusriskejä.

SL2 maat: Suojellaan, säästetään ja uudelleen käytetään olemassa olevaa maa-ainesta, eroosion kontrollissa on seurattava Metro Vancouver – ohjeistuksia.

SL3 hulevedet: Pyritään imeyttämään 90 % maahan paikan päällä.

SL4 maisemointikasvit: Käytetään alueelle sopivia puita, pensaita sekä kasveja, jotka on mainittu ”Plant Materials Suitable for the Whistler Climate” –oppaassa.

SL5 ulkovalaistus: Minimoidaan valosaastetta, käytetään valonjakoa rajoittavia valaisimia.

SL6 rakennuspaikan valinta: Rakennetaan alueilla jotka ovat olleet käytössä aikaisemmin, alueiden läheisyydessä bussiyhteys 30 min välein, vähittäiskauppa 500 m alueelta.

SL9 elinympäristö: Suojellaan luonnollista ympäristöä rakennuksien ulkopuolella, kunnostetaan vahingoittuneet alueet, tarjotaan ruokaa, vettä ja suojaa paikalliselle halutulle eläimistöille.

SL10 ennallistaminen: Palautetaan luonnollisen ympäristön arvo vahingoittuneella rakennustyömaalla yhtä laajalta alueelta kuin on rakennuksien ja kovien pintojen yhteenlaskettu pinta-ala.

SL12 viherkatot: 60% tai yli kattoalasta on kasvitettu, tai suunnittelussa on huomioitu tulevaisuuden kasvi-istutukset.

WA2 kastelu: Käytetään kastelujärjestelmää, joka käyttää juomavettä 50 % vähemmän kuin normaali järjestelmä.

WA3 maisemointikate: Kaikki istutusalueet suojataan katteella.

Ma8 kestävät materiaalit, Ma9 kierrätettävyys, Ma10 paikallisuus

OE1 kiinteistön omistajan käsikirja: Tarjoaa käsikirjan joka sisältää tuotelistat, hoito-ohjeet ja takuutodistuksen, Whistler It's Our Nature toolkit-ohjeet, juomavettä säästävät puutarhanhoito-ohjeet. (Whistler Green: Project Checklist)

3.1.3 Case –Levi, Kittilä Suomi

Kittilän kunnassa sijaitseva Levin matkailukeskus on yksi Suomen suurimmista ja suosituimmista ympärivuotisista hiihtokeskuksista. Asukkaita Kittilässä on noin 6000 ja sen keskusta on virkeä kauppoineen ja ravintoloineen. Levitunturilla on korkeutta 531 m ja se on yksi Kittilän kunnan merkittävimmistä tuntureista. Matkailukeskus sijaitsee Sirkkan kylässä 18 km Kittilän kuntakeskustasta pohjoiseen. Pohjois-Suomen suurimpaan kaupunkiin Rovaniemelle matkaa on 150 km. Kittilästä on hyvät kulkuyhteydet lentoteitse myös Helsinkiin.

Levin matkailukeskus on maamme vanhimpia hiihtokeskuksia, sillä laskettelutoiminta aloitettiin jo 1960 –luvulla. Matkailualueen voimakas kehittyminen alkoi vuonna 1995, jolloin Levin matkailu siirtyi toimimaan Levin Porttiin. Rinneyhtiö keskittyi tuolloin rinnealueiden maisemointiin, paikallisliikenteen sekä rinteiden kehittämiseen. 2000 –luvun kehittämisen tuloksena Levi täyttää nyt kansainvälisen talviurheilukisapaikan vaatimukset ja matkailukeskukseen on rakennettu kaksi Suomen kolmesta gondoli hissistä. Levi on kehittynyt matkailukyläksi, jossa vierailijoille on tarjolla monipuolisia ja laadukkaita majoitusmahdollisuuksia, ravintoloita, kauppia ja oheispalveluita. Levi on useana vuonna valittu vuoden hiihtokeskukseksi ja on saanut arviointiraidilta kiitosta erityisesti kylämäisestä ilmeestään.

Hiihtokeskuksen toiminta painottuu ensisijaisesti talveen mutta myös kesällä alue houkuttelee vierailijoita nauttimaan Lapin luonnosta. Levin matkailukeskuksen kesäaikaisia

harrastusmahdollisuuksia ovat golfaus, sauvakävely, seikkailupuisto, kesäkelkkarata, gondolihsit, Bike Park-, Poro Park-, Skate Park –toiminta. Matkailukeskuksessa toimii useita kesävälinevuokraamoita. Levillä on tarjolla viikottain runsaasti ohjelmaa, myös lapsille ja nuorille on kehitetty oma kesäohjelma. Lisäksi ohjelmapalveluyrittäjät järjestävät erilaisia kesäelämyksiä.

Kuva 20. Matkailukylän tiivistä keskustaa.

Ympäristöasioita kehitetään Levin matkailukeskuksessa koko ajan. Levin matkailukeskus oli yhdessä Ylläksen matkailukeskuksen sekä Pallas-Yllästunturin kansallispuiston kanssa toteuttamiskohteina Lapin yliopiston Arktisen keskuksen koordinoimassa EU LIFE -ympäristöhankkeessa. ”Matkailualueet maisemalaboratoriona LANDSCAPE LAB” -hanke käynnistyi 1.9.2004 ja hanke päättyi 31.8.2007. Hankkeen tavoitteena oli kehittää ja esitellä menetelmiä, joiden avulla voidaan arvioida ja edistää matkailun kestävyyttä.

Keväällä 2008 on aloitettu kolmivuotinen laatuohjelma Green DMN, jossa painopisteenä ovat ympäristöasiat ja niiden kehittäminen keskustasolla. Levin ympäristötiimi on aloittanut toimintansa

alkuvuonna 2009. Levillä toteutettiin (04/2009 - 08/2010) Kideven (Kittilän kunnan elinkeinotoimen liikelaitos) Levin Kyläkuvan Kehittäminen Kilpailueduksi –hanke (LKKK), jossa kiinnitettiin huomiota niin kesä- kuin talvi-ilmeeseen. Levin Summit kongressi- ja näyttelykeskuksessa oli kesällä 2010 käynnissä Ilmastonmuutosnäyttely. Koko matkailualueen maisemointiin on käytetty yhteensä n. 2 miljoonaa €.

Kuva 21. Houkutteleva sisäänkäynti.

Levin ympäristöstrategia on *"Levi on uutta etsivä"*. Levi haluaa olla edelläkävijä, joka etsii jatkuvasti uusia kilpailuetuja ja on ennakkoluuloton uusien asioiden edessä. Ympäristöpolitiikassa mainitaan alueen vahvuudeksi puhdas luonto, joka on kaiken toiminnan lähtökohtana. Matkailukeskus pyrkii käyttämään energiaystävällisiä ja -tehokkaita toimintatapoja ja materiaaleja. Ympäristöä rakennetaan suunnitelmallisesti ja keskitetysti esteettisyyttä vaalien. Sekä Kittilän kunta että Levi Ski Resort ovat panostaneet kylämaiseman hoitoon palkkaamalla asiantuntijat hoitamaan vastuullaan olevia alueita. Kittilän kunta hoitaa hortonomin johdolla kunnan omat alueet, vastaa julkisten alueiden istutuksista, puistoalueiden suunnittelusta ja toteutuksesta sekä hoitaa tarvittaessa siivouksen ja muun ylläpidon. Levitunturin rinteiden ja hissialueiden hoidosta vastaa

Levi Ski Resortin puutarhuri. Myös yksityisten kiinteistön omistajien rooli on huomioitu Levin kylämaiseman kehittämisessä. Levillä rakennusluvan saaminen edellyttää pihasuunnitelmien teettämistä yksityisten kiinteistöjen tonteille. Pihasuunnitelmien materiaalivalintoja ohjaa rakennustapaohjeet. Haasteena tulevaisuudessa on sitouttaa yhä useampi yksityinen kiinteistönomistaja mukaan kyläilmeen kehittämistalkoisiin. (Viherrakentaminen pohjoisissa matkailukohteissa, Pohjoisen Viherpäivien 2010 seminaari.)

Levillä päätöksissä otetaan huomioon paikallisuus, lappilainen kulttuuri sekä perinteet aina kun se on mahdollista. Matkailukeskus on tunnistanut ympäristökatselmusten perusteella toiminnan ympäristönäkökohdat, joista merkittävimmät ovat energiankulutus, hankinnat, jätehuolto ja keskuksen sisäinen liikenne. Näkökohdat määrittävät ympäristötyön tavoitteet. Alueellinen yhteistyö ja henkilökunnan sitoutuminen määrittää edellytykseksi toiminnalle ja tavoitteisiin pyritään asiakkaiden tuella. Levin matkailukeskus määrittelee ympäristöarvoikseen:

- kestävän kehityksen jatkuvan parantamisen
- puhtaan luonnon kunnioittamisen
- energiatehokkuuden kehittämisen
- esteettisen ympäristörakentamisen
- tehokkuuden hankinnoissa ja logistiikassa
- lappilaisen kulttuurin ja perinteiden huomioimisen

Levin Kyläkuvan Kehittäminen Kilpailueduksi –hanke

Levi tavoittelee asemaa Pohjois-Suomen kiinnostavimpana ympärivuotisena kansainvälisenä elämyskeskuksena vuoteen 2020 mennessä. Kittilän kunta yhteistyössä Levin Matkailu Oy:n ja Levin alueen suurimpien yritysten kanssa käynnistivät vuonna 2009 LKKK –hankkeen, jolla tavoiteltiin rakennetun ympäristön sekä palveluiden laadun lisäämistä matkailukeskuksessa. Rakennetun ympäristön osalta panostetaan erityisesti kesän ja muun lumettoman ajan vetovoiman lisäämiseen. Viime vuosien voimakkaan rakentamisen aikana Levin kyläkuva kesäisin ei ole luonut sellaista viihtyisän matkailukeskuksen ilmettä, joka houkuttelisi alueelle

kesämatkailijoita. Perusteena hankkeelle oli, että Levin kyläkuva kaipasi siistimistä ja yhdenmukaistamista.

Kuva 22. Voimakas rakentaminen näkyy kyläilmeessä.

Hankkeen mukaan Levin ydinkeskustan ilmettä pyritään parantamaan rakennelmien ja katu ympäristövarusteiden, kuten roska-astioiden, penkkien, istutuslaatikoiden jne. ilmeen yhdenmukaistamisella. LKKK -hankkeen tavoitteena on myös yhteisvastuun luominen kaikille alueen toimijoille Levin matkailukylämaiseman hoitoon ja ympäristön siistinä pitämiseen. Hankkeessa laaditaan ympäristörakentamisen suunnitelma ja ohjeet Levin keskustan viihtyisyyden lisäämiseksi kesä- ja talviaikoina. Matkailijoille laaditaan ympäristötieto-opas, joka kertoo kuinka Levillä voi matkailla ympäristöystävällisesti. Hanke päättyi elokuussa 2010 ja se sai rahoitusta Pohjois-Suomen EAKR -toimenpideohjelmasta. Rahoituksen osalta vastuuviranomaisena toimi Lapin Liitto. Projektin kokonaiskustannukset olivat 208 000 euroa.

Rakennetun ympäristön laatukäsikirja

LKKK -hanke on julkaissut vuonna 2010 Rakennetun ympäristön laatukäsikirjan (www-sivut), joka on tarkoitettu rakennusprojektien suunnittelun ja viimeistelyn avuksi Kittilässä ja erityisesti Levillä rakentaville. Käsikirja palvelee kaikkia alueen rakennetun ympäristön tilasta vastaavia tahoja: suunnittelijoita, konsultteja, yrittäjiä ja asukkaita. Käsikirja pyrkii herättämään ja sitouttamaan kaikki Kittilässä ja erityisesti Levillä toimivat tahot kehittämään ja pitämään kunnossa alueen ainutlaatuista ilmettä - lappilaisen luonnon ja kulttuurin ehdoilla.

Kuva 23. Lappilaista luontoa ja kulttuuria halutaan kunnioittaa Levillä.

Ympäristörakentamiseen halutaan laatua, sillä se on edellytys kehittyä kansainvälisesti korkeatasoiseksi kohteeksi. Käsikirjan mukaan laadukas, viihtyisä ja vallitsevaan luonnonympäristöön mukautuva rakentaminen sekä viimeistelty kyläkuva antavat alueen asukkaille elinympäristön, josta voi olla ylpeä. Rakennetun ympäristön laatu koostuu useista elementeistä. Laadukkuutta voidaan rakentaa kasvillisuuden, materiaalien, muotoilun ja

yksityiskohtien keinoin niin, että ne tukevat alueen parhaimpia ominaispiirteitä. Upeissa luonnonmaisemissa rakentaminen, asuminen ja eläminen nähdään etuoikeutena. Laadukas, kestävä rakentaminen ja rakennetun ympäristön viimeistely on siis kunnianosoitus lappilaiselle maisemalle. Suositukset ja ohjeistukset (kylän suunnitteluohjeet) on suunnattu ensisijaisesti Levin ydinkeskustaan ja ne käsittelevät seuraavia aiheita: aidat ja aitaukset, opasteet, paikallisuus, pintamateriaalit, viherrakentaminen, katukalusteet, postilaatikot ja penkit, pollarit ja ajoesteet, polkupyörätelineet, roska-astiat, puiden runkosuojat ja maaritilat, istutusastiat, valaistus, piha- ja julkisivuvalaistus, valomainokset, jouluvalaistus, talvikunnossapito, jää- ja lumirakentaminen, mainonta katutilassa, ulkoterassien varustus, Levin ympäristökalendareri ja vihreät vinkit.

Kuva 24. Mökkipihoja tunturin reunalla Kittilässä.

Rakennetun ympäristön laatukäsikirjan mukaan Levin keskustan ja lähialueiden viihtyisyys pysyy yllä vain, mikäli siihen vaikuttavista osatekijöistä huolehditaan pitkäjänteisesti ja säännöllisesti. Kyläkuvaan vaikuttavat niin julkinen tila kuin tonttien ympäristö ja rakenteet. Vastuuta kyläkuvausta kantavat kunta, kiinteistönomistajat, alueen yrittäjät ja muut toimijat, asukkaat ja matkailijat.

4 TAIDE ON YLELLISYYTTÄ MATKAILUKOHITEESSA

Taide matkailuympäristöissä on vielä jokseenkin uusi ulottuvuus Suomessa. Matkailukeskuksiin ympäristötaide soveltuisi imagollisesti kuitenkin erinomaisesti sillä luonnon tarjoamien resurssien ja paikallisten luonnonmateriaalien käytön soveltamismahdollisuudet ovat moninaiset. Ympäristötaiteen avulla voidaan kohottaa matkailuympäristöjen esteettistä laatua ja kulttuurista imagoa. Rakennetut taideteokset vaativat myös hoitoa ja ylläpitoa säilyäkseen edustavina. (Viherrakentaminen pohjoisissa matkailukohteissa, Pohjoisen Viherpäivien 2010 seminaari.)

Lapin maakuntasuunnitelman 2030 kulttuuripolitiikan (*Hyvinvointia ensiluokkaisilla palveluilla, elinympäristöllä ja kulttuurilla*) tavoitteena on kehittää rahoitus- ja työllistämismalleja taidealan ja yritysten välille. Edistää taiteen prosenttiperiaatteen käyttöä julkisissa rakennusprojekteissa sekä taide- ja kulttuurialantomijoiden näkyvyyttä kulttuurin rajapinnoilla, kuten matkailutapahtumissa. (Lappi Pohjoisen luova menestyjä, Lapin maakuntasuunnitelma 2030, 26.) Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta on yksi kansainvälisesti tunnettuja ympäristötaiteen kehittäjiä. Kansainvälistä huomiota se on saanut erityisesti talvitaiteen lumi- ja jäärakentamisen ja –arkkitehtuurin käytännön sovelluksista sekä toteutusmenetelmistä, samoin kuin pohjoisiin olosuhteisiin, harvaan asuttujen alueiden tarpeisiin ja matkailuelinkeinon erityiskysymyksiin paneutuvasta paikkasidonnaisesta ympäristötaiteesta. (Viherrakentaminen pohjoisissa matkailukohteissa, Pohjoisen Viherpäivien 2010 seminaari.)

Hiihtokeskusyhdistyksen mukaan hiihtokeskusten on profiloituttava selkeämmin eri laskettelijaryhmille. Profiloitumisessa taidetta voitaisiin hyödyntää usealla tavalla nykyistä enemmän. Suomalaisten hiihtokeskusten haastattelussa 2008 ilmeni, että taidetta on suunniteltu etupäässä katu- sekä tieympäristöihin, kuten liikenneympyröihin. Haastattelujen perusteella matkailukeskuksissa ei ole panostettu ympäristötaiteeseen tai taiteeseen ylipäätään merkittävässä määrin. Useista matkailukeskuksissa löytyy taidegallerioita, joissa vierailijat voivat tutustua esimerkiksi paikallisten taitelijoiden töihin. Taidetta ei ole erikseen huomioitu matkailukeskusten

kokonaissuunnittelussa, vaan olemassa olevat teokset ovat yksittäisten ympäristötaiideprojektien tulosta. Tästä näkökulmasta taiteella ja erityisesti ympäristösuunnittelun ja visuaalisten taiteiden välimaastoon sijoituvalla soveltavalla taiteella on merkittävät mahdollisuudet matkailukeskusten maiseman elävöittämisessä. (Viherrakentaminen pohjoisissa matkailukohteissa, Pohjoisen Viherpäivien 2010 seminaari.)

Kuva 25. Taidetta kiertoliittymässä. Ylläs 2010.

Matkailukeskuksissa ympäristötaiiden lisäksi taidetta voidaan tuoda esille hyvin monessa muodossa kuten:

- siirrettävillä sekä pysyvillä maalauksilla (freskot sekä seinämaalaukset)
- kaiken muotoisilla sekä eri materiaaleista tehdyillä veistoksilla (patsaat, monumentit, suihkulähteet sekä holvikaaret jne.)
- käsitöillä sekä kansantaitteella, jolloin materiaaleina voidaan käyttää mm. savea, kuituja, tekstiileitä, lasia, puuta, metallia, mosaiikkia tai muovia
- maisemasuunnittelijoiden ja -arkkitehtien sekä ympäristötaiiteilijoiden töissä, kuten

maisemataide, suihkulähteet, rakennukset, seinämaalaukset (reliefit), portit, sillat, katukalusteet, kiveykset sekä muut päällysteet (Art in Public Places Strategic Plan, 4.)

4.1 Taide ja paikallisuus

Matkailukeskuksien rakennetun ympäristön kehittämisessä paikallisuus on yksi merkittävä tekijä. Esimerkiksi Kanadan Vancouverissa julkisen taiteen ohjelman tarkoitus on tuottaa kaupunkikuvaan kohdealueiden historiaa, arvoja ja henkeä ilmaisevaa taidetta. Taidetta tuotetaan julkisiin rakennuksiin ja tiloihin, esimerkiksi puistoihin ja kaduille. Taideteoksien tekijöiksi on valittu paikallisia taiteilijoita sekä käsityöläisiä, sillä heillä on tietyn kohteen historiasta, ympäristöstä sekä yhteisöistä usein enemmän sanottavaa kuin ulkopuolisella. Tämä kuitenkin voi jossain määrin johtaa rakenteelliseen yksipuolisuuteen. Viime kädessä yleisö tekee taiteen, mutta taideprojektit ovat tiiviin yhteistyön tulosta, johon osallistuvat asukkaat, virkamiehet, suunnittelijat sekä taiteilijat. Vancouverissa julkisen taiteen ohjelma on auttanut taiteilijoita työllistymään ja lisäksi kaupunkilaiset saavat arkipäiväreittiensä varrelle aisteja monipuolisesti hiveleviä kokemuksia. Vancouverissa on havaittu että julkinen taide edistää mielenterveyttä ja lisää positiivisia kokemuksia. Suurimpana haasteena pidetään yksityisen sektorin taivutteleminen sen ajatuksen puolelle, että taiteeseen sijoittaminen on julkiselle tilalle ansioksi ja yhtiöille itselleenkin hyödyksi. Vancouverissa yksityisten rakentajien on sijoitettava prosentti rakennusprojektin kokonaiskustannuksista julkiseen taiteeseen. Yhtiöiden kannalta yksinkertaiseksi tehty prosessi sekä ohjelman joustavuus ja taideteosten monipuolinen tyyppivalikoima ovat kuitenkin vauhdittaneet rakennusyhtiöiden asennemuutosta myönteiseen suuntaan. Nykyään Vancouverissa useat rakentajat sijoittavat taiteeseen ohjelman vähimmäisvaatimusta paljon runsaammin. Taidetta pidetään seksikkäänä, eikä oikealle paikalle sijoitettu taide vanhene ajassa. (Takkunen 2005.)

Kuva 26. Kelohonka luo Levillä lappilaista tunnelmaa.

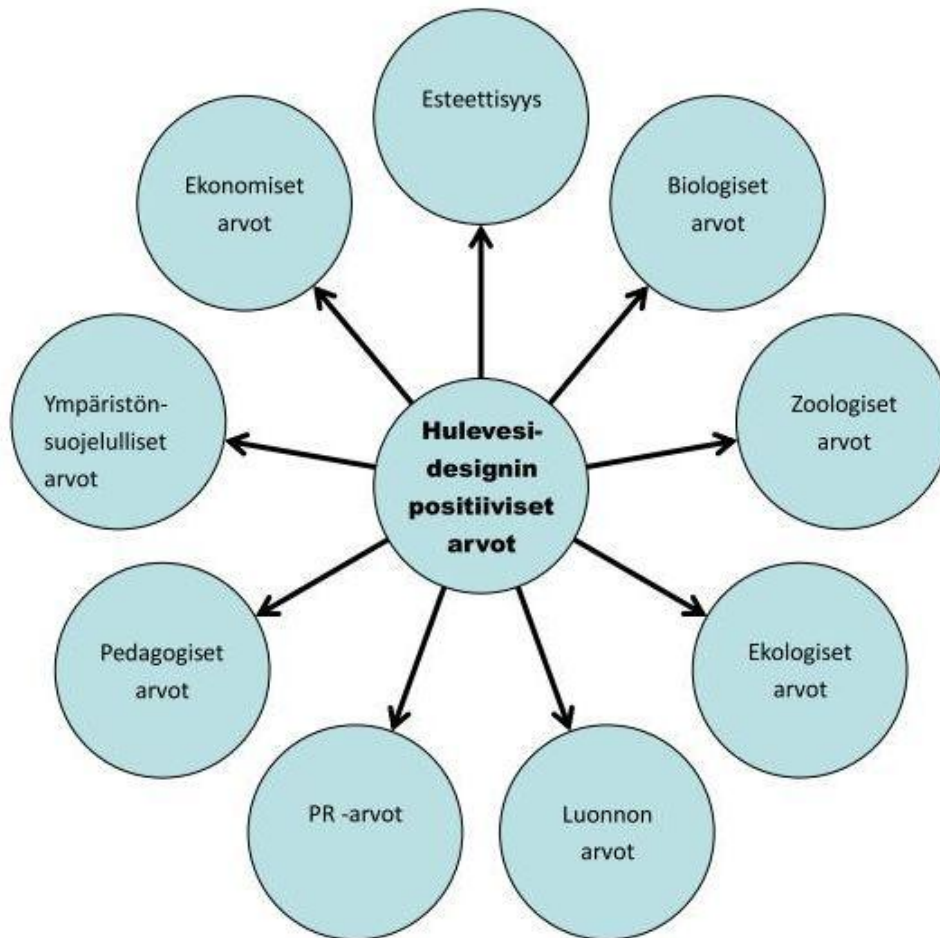
Pohjois-suomalainen ympäristötaiteilija, Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan dekaani, kuvataidekasvatuksen professori, Timo Jokela pyrkii teoksillaan auttamaan alueen asukkaita heidän oman elämän ja ympäristö arvojen tunnistamisessa sekä pohjoisen identiteetin rakentamisessa. Hänen veistoksiensa aiheet ovat lähtöisin paikallishistoriasta, kuten tarvekalujen merkintään käytetyistä sukujen ja talojen puumerkeistä, entisten sukupolvien identiteettisymboleista. Hänen mukaansa ympäristötaidetta voidaan käyttää maisemavaurioiden korjaajina, esimerkiksi ränsistyneistä ja hylätyistä paikoista voidaan tehdä toimivia ja visuaalisia alueita maataiteella. Jokelan lumi- ja jääveistokset ovat nykytaidetta, jossa yhdistyvät talvisen luonnon estetiikka sekä paikalliskulttuuri. Teosten lähtökohtana ovat paikan ulottuvuudet (yhteisötaide). Hän aloittaa teoksien suunnittelun ympäristöanalyysillä, jolloin kartoitetaan niitä mahdollisuuksia, joita työskentelypaikalla on. Tämän jälkeen kartoitetaan paikan

kulttuuriperinnettä ja -historiaa. Oleellisinta Jokelan mukaan on kommunikaatio paikan, sen historian, paikan nimistön ja alueen ihmisten kertomusten kanssa. Teosten lähtökohdaksi Jokela kerää intertekstuaalisen kertomuksen paikasta ja yhteisöstä, johon aktivoituu usein myös paikallinen yhteisö itse. Hänen mukaansa ympäristötaide haastaa eri osapuolia uudenlaiseen yhteistyöhön. (Jokela 2008.) Ympäristötaiteen toteutus lähenee käyttäjälähtöisen ja osallistavan suunnittelun periaatteita. Toisaalta sen toteutuksessa käytetään usein yhteisötaiteesta tuttuja kansalaisia aktivoivia, voimaannuttavia ja kouluttavia menetelmiä. (Viherrakentaminen pohjoisissa matkailukohteissa, Pohjoisen Viherpäivien 2010 seminaari.)

4.2 Taide osana hulevesien käsittelyä

Innovatiivista hulevesisuunnittelua voidaan monilta osin hyödyntää myös matkailukeskuksien viher- ja ympäristörakentamisprojekteissa. Suomalaisissa matkailukeskuksissa on vasta vähän kiinnitetty huomiota hulevesien käsittelyyn tai taiteeseen osana matkailuympäristöjä. (Uusitalo, suullinen tiedonanto) Taiteellisella hulevesiensuunnittelulla suunnittelijat voivat ratkaista hulevesiongelmia ja samalla luoda yleisölle näkyviä urbaaneja viihdykkeitä. (Pennypacker. & Echols 1999, 2.) Kotimaassa mm. Helsingin Viikki ja Oulun Toppilansaari sekä ulkomailla olemassa olevat designratkaisut ovat jo saaneet hyväksyntää, nostaneet alueiden arvostusta sekä parantaneet asukkaiden elämän laatua. (Jormola 2005, 6, 8.)

Vaikka tutkimuksien mukaan uudella hulevesien suunnittelulla on useita positiivisia vaikutuksia (kuva 27), se ei vielä ole levinnyt laajempaan käyttöön. Yksi syy miksi hulevesisuunnitteluun ei ole juurikaan kiinnitetty erityistä huomiota on se, ettei ongelmaa ole pidetty suunnittelijoiden keskuudessa merkittävänä. Lisäksi tavanomaiset ekologiset suunnitteluratkaisut ovat tyypillisesti näyttäneet katsojien silmään sotkuisilta, rumilta sekä hoitamattomilta, sillä maanomistajat eivät ole valmiita huolehtimaan hulevesisysteemeistään. Hulevesien hallintaan ja rakentamiseen ei myöskään ole löydetty rahoitusta, jonka vuoksi hulevesisuunnittelussa etsitään usein halvimmat mahdolliset ratkaisut. (Echols 2007, 2)

Kuva 27. Uudenlaisella hulevesisuunnittelulla on runsaasti positiivisia tekijöitä. (Echols 2007, 4)

Taiteellinen hulevesisuunnittelu osana hulevesien hallinnan projekteja toteutuu biosuodattamalla (vesipuutarhat), imeyttämällä sekä useilla muilla hajautetuilla hulevesien hallintajärjestelmillä, jotka integroidaan osaksi maanrakennustöitä, kevyenliikenteenväyliä, rakennelmia/rakennuksia sekä istutuksia, jotka ovat uusien rakennuksien yhteydessä. Tekniikoiden sisällyttäminen osaksi maankäytönsuunnitelmia nähdään askeleena eteenpäin ja useat luovat yritykset näkevät paljon etuja täyttäessään ko. vaatimukset projekteissaan. Innovatiivista hulevesisuunnittelua käytetään luomaan alueista kauniita, tarkoituksenmukaisia, opettavaisia – kukoistavista vesipuutarhoista aukioihin, jotka taiteellisesti paljastavat, kuinka hulevedet virtaavat alueiden läpi ja lopulta imeytyvät maahan. Moniohjelmallinen lähestymistapa muuttaa hulevesien hallinnan välineet hulevesidesigniksi, joka lisää kiinteistöjen arvoa, toimii yhteisön virkistysalueena, jossa asukkaat

ja vierailijat voivat oppia hydrologisesta kierrosta, ekologisista systeemeistä tai vain nauttia houkuttelevasta ympäristöstä. Taiteelliset hulevesiprojektit sisältävät seuraavia tekijöitä:

Ekologinen luettavuus – kommunikoi ekologisten ja hydrologisten funktioiden kanssa.

Hoitostrategiat – tarjoaa yksityiskohtaiset metodit sekä ohjeistuksen kunnossapidolle.

Informaatiosteemit – tarjoaa vaihtoehtoisen median hulevesitietoisuuden lisäämiseksi.

Fyysinen lähestyttävyyys – rohkaisee katselemaan, koskemaan ja leikkimään vedellä.

Monikäyttöisyys – sisällyttää useita käyttömahdollisuuksia hulevesikäsittelyn yhteyteen.

Visuaalisuus – luo visuaalisen yhdenmukaisuuden paikan rakenteiden ja toimintojen väliin.

Julkinen valveutuneisuus – demostroi jo olevaa hulevesitietoutta.

Arvo – Luo taloudellista lisäarvoa.

Kunnan sitoutuneisuus – positiivinen yhteistyö virastojen ja muiden osallisten välillä.

(Echols 2007, 4)

Kuva 28. Hulevesidesignia Soulissa.

Kuva 29. Etelä-Koreassa hulevesisuunnittelussa käytetään mm. erikoisia ritilöitä.

4.3 Taide osana matkailukeskuksia, Case - Vail, Colorado USA

Taiteellinen esimerkkikohde hiihtokeskuksesta löytyi USA:sta. Esimerkillä halutaan selvittää kuinka monipuolisesti taidetta voidaan tuoda esiin niin, että se on osa matkailijan ja paikallisen asukkaan arkiympäristöä. Taide ei tarkoita pelkästään näyttäviä veistoksia ja taidegallerioita, vaan se voi olla myös ”huomaamatonta” integroituna infrastruktuuriin sekä rakennuksiin.

Vailin hiihtokeskus ”Like nothing on earth – Experience of a lifetime” sijaitsee Eaglen osavaltiossa Coloradossa, aivan Vailin kaupungin vieressä. Kaupunki sijoittuu henkeä salpaavien maisemien keskelle White River metsäalueille kapeaan laaksoon Gore -vuoristossa. Se on tällä hetkellä toiseksi suurin hiihtomatkoalue USA:ssa, joka avattiin vuonna 1962 Vail Resortsin operoimana. Vail Mountain on jakautunut kolmeen alueeseen: The Fron-side, Blue Sky Basin sekä Black

Bowls. Vail -kaupunki on poikkeus muihin Coloradon hiihtokeskuskaupunkeihin, kuten Aspeniin tai Steamboat Springsiin, sillä se on kasvanut vasta myöhemmin hiihtokeskuksen kehittymisen myötä. Vailissa on kaksi keskustaa Vail Village sekä Vail Lionshead.

Luonnon kauneus sekä jylhät vuoristot edistivät Vailin hiihtomatkailualueen kehittymistä maailmanluokan ympärivuotiseksi matkailukohteeksi, jossa miljoonat matkailijat vierailevat vuosittain. Ympärivuotisena matkailukeskuksena se tarjoaa kesäisin mm. golfia, vaellusta, kalastusta, pyöräilyä, musiikkia, erilaisia festivaaleja, luentoja, vuoristopuutarhoja sekä ensiluokkaisia ravintoloita ja ostosmahdollisuuksia. Vail on kehittänyt matkailualueutta systemaattisesti ja on sen ansiosta valittu 17 vuoden aikana 14 kertaa USA:n parhaaksi matkailukeskukseksi.

Taide julkisilla paikoilla -ohjelma

Vailin perustajilla oli visio saada kaupungista ikimuistoinen yhdyskunta ja matkailukohde. Tämä visio on merkittävin tekijä siihen millainen Vail nykypäivänä on, sillä visio on huomioitu kaupungin politiikassa, säännöissä sekä tiukissa suunnitteluohjeissa jo yli neljänkymmenen vuoden ajan. Kaupunki elää parhaillaan renesanssiaan ja uusia kokemuksia alueen asukkaille sekä vieraille luodaan kaupungin julkisen taiteen ohjelmalla. (Art in Public Places Strategic Plan, 3.)

Taide julkisilla paikoilla (Town of Vail Art in Public Places Strategic Plan eli AIPP) on yksi Vailin laakson kulttuuristrategioista. Ohjelmassa tähdätään taideteosten sijoittamiseen julkisille paikoille, opetuksellisiin tarkoituksiin, asukkaiden houkuttelemiseksi sekä lisäämään matkailukeskuksen esteettistä laatua. Virallisesti AIPP käynnistettiin vuonna 1992, mutta jo vuonna 1989 on luotu ohjeet sekä politiikka julkisesta taiteesta. Vuonna 1996 perustettiin 11 jäsenen ohjausryhmä, joka kokoontuu joka kuukausi keskustelemaan AIPP- projekteista sekä tavoitteista. Asukkaita kannustetaan osallistumaan kuukausittaisiin kokouksiin, jotka pidetään Vailin kaupungin raatihuoneella. (Art in Public Places Strategic Plan, 3.)

AIPP -strategiasuunnitteluprosessi aloitettiin vuonna 1998 jolloin hallitus palkkasi kolme taideyritystä aloittamaan strategiasuunnitteluprosessin, luonnostelemaan osa-alueet, suorittamaan haastattelut sekä workshopit. Strategiassa haluttiin tuoda julkisuuteen paikkaan integroidun taiteen konsepti sekä selvittää kuinka yhteisö kokee julkisen taiteen. Kunnanjohtajat, taideaktivistit, asukkaat, kansalaisjohto, eri alojen suunnittelijat osallistuivat kohderyhminä työryhmiin, jotta eri näkökulmat voitiin huomioida. Konsultit johtivat istuntoja kaupungin suunnittelukatselmusjohtokunnan, suunnittelu- ja ympäristökomission sekä kaupungin työntekijöiden kanssa, jotta saatiin selville näiden kohderyhmien näkemykset. Neljäs yritys palkattiin kokoamaan näiden töiden tulokset strategiasuunnitteludokumenttiin. Suunnitelman arvioiminen sekä vahvistaminen tapahtui kaupungin katselmusprosessin kautta. (Art in Public Places Strategic Plan, 3.)

AIPP –ohjelman politiikka sekä ohjeet pitävät sisällään prosessin sekä kriteerit siihen, kuinka arvioidaan potentiaalisia taideteoksia sekä projekteja. Ne sisältävät myös yksityiskohtaiset ohjeet ohjelman hallinnoinnista. AIPP -hallituksen tehtävänä on seurata sekä ylläpitää julkista taidetta kaupungissa. AIPP –ohjelma keskittyy hankkimaan taideteoksia sekä sijoittamaan eri gallerioilta lainattuja teoksia ympäri kaupunkia. AIPP –ohjelma nojaa taiteilijoiden ja gallerioiden anteliaisuuteen sekä Vail -kaupungin taiderahastoon. Julkinen taide rahoitetaan seuraavasti:

- kokonaan julkisista varoista
- sekä julkisista varoista että yksityisen rahoituksella
- lahjoituksin sekä lainalla

AIPP- ohjelman visio on rikastuttaa yhdyskuntaa julkisen taiteen avulla. Missio on kehittää taideprojekteja sekä –ohjelmia, joilla on osallistava sekä opettava vaikutus yhteiskuntaan, mutta samalla se myös rikastuttaa aluetta sekä luo siitä elinvoimaisemman. Taide halutaan osaksi ihmisten jokapäiväistä elämää. Taideteos sekä maisema eivät siten ole erillisiä ideoita vaan niitä voidaan kehittää yhtenä integroituna konseptina. (Art in Public Places Strategic Plan, 4.)

Paikkaan integroitu taide ei ole rajoitettu ainoastaan julkisiin projekteihin vaan myös yksityisillä maanomistajilla on mahdollisuus toteuttaa parannuksia katukuvaan tai sijoittaa taideteoksia maille. Tätä tarkoitusta varten AIPP –ohjelmaan sisältyy rahoitusmuoto ”prosentti taiteeseen”. Vailin kaupunki sijoittaa prosentin budjetistaan taideprojekteihin, joilla voidaan tehdä alueellisia parannuksia. Jatkuvan rahoituksen ansioista Vailin julkiset alueet sekä rakennukset ovat ainutlaatuisia sekä luovia. AIPP –ohjelmalla on seuraavia päämääriä sekä tavoitteita:

PÄÄMÄÄRÄ 1. Integroida taiteilijoiden luovat teokset osaksi julkisia projekteja, ja siten parantaa turistien kokemuksia sekä parantaa kaupungin taloudellista elinvoimaa. Kohentaa julkisia alueita sekä jalankulkijoiden lähimaisemaa yleisesti.

Tavoite 1.1 Edellyttää katukuvan kehittämishankkeissa paikkaan integroitua taidetta.

Tavoite 1.2 Tunnistaa loogiset sijainnit sekä alueet maamerkeille sekä suurille monumenteille, suihkulähteille sekä aukioille.

Tavoite 1.3 Hyödyntää julkisten alueiden parannushankkeissa siihen varattua ”prosentti taiteeseen” rahastoa.

PÄÄMÄÄRÄ 2. Luoda visuaalinen sekä toimiva ympäristö Vailin asukkaille sekä vierailijoille.

Tavoite 2.1 Laittaa käytäntöön paikkaan integroidun taiteen -ohjelmia julkisissa projekteissa.

Tavoite 2.2 Kannustaa taiteen sijoittamista julkisille sekä yksityisille maille.

Tavoite 2.3 Kannustaa yksityisomistajia käyttämään taidetta suunnittelu- ja rakennuskohteissa.

Tavoite 2.4 Tavoitella projekteja, jotka suosivat kansainvälistä ja uniikkia ilmettä.

PÄÄMÄÄRÄ 3. Tukee Vailin suhdetta vuoristoiseen luonnonmaisemaan.

Tavoite 3.1 Suosia taidetta, jossa ilmenee paikallisen luonnon ominaispiirteet.

Tavoite 3.2 Edellyttää paikkaan integroidulta taiteelta luonnonmaiseman arvostamista.

(Art in Public Places Strategic Plan, 5-6.)

Paikkaan integroitu taide

Rakennetun ympäristön ilme on yleensä muotoiltu tarkoituksen mukaiseksi. Yhä useammin suunnittelijat, maanomistajat, arkkitehdit, kunnanhallituksen jäsenet, matkailuyhdistykset sekä järjestöt huomioivat mahdollisuuden parantaa sekä uusia julkisten alueiden esteettistä ilmettä. Taiteellisten elementtien sisällyttäminen osaksi julkisten alueiden suunnittelua mahdollistaa mielenkiintoisen ja jännittävän katuilmeen rakentamisen samalla kun alueiden funktionaalisuus säilyy. AIPP –ohjelma keskittyy näiden erityisympäristöjen synnyttämiseen eli yhteisötaiteeseen. Näkökulma on yhdenmukainen USA:n julkisen taiteen kansallisten trendien kanssa, jota kutsutaan paikkaan integroiduksi julkiseksi taiteeksi (site-integrated public art) eli taidetta, joka välittyy yleisiltä alueilta osaksi arkielämää. Paikkaan sidottu taide on prosessi, jossa luovat ja taiteelliset elementit yhdistetään esimerkiksi päällysteisiin, jalkakäytäviin, penkkeihin, lyhtypylväisiin, portteihin sekä maiseman yksityiskohtiin. Vailin AIPP -ohjelma sisältää listauksen paikoista sekä ideoita siitä, kuinka taidetta voidaan tuoda esiin matkailualueella. (Art in Public Places Strategic Plan, 7)

Päällysteet

Vailin katuilmeen yleissuunnitelmassa on suositukset koviin pintojen laadusta sekä käytettävistä materiaaleista. Standardipäällysteiden lisäksi alueella on erityiskohteita, joissa luovat suunnittelijat voivat toteuttaa ideoitaan. Matkailualueella parannetaan sekä uudisrakennetaan jatkuvasti kävelykatuja, aukioita sekä katuja. Päällysteissä taideteokset luodaan käyttämällä erilaisia päällystemateriaaleja, värejä sekä kuviointeja. Koska ilmasto sekä lumen aeraus vahingoittavat kovia pintoja, on taideteoksissa käytettävät materiaalit valittava huolella. Vailissa taideteoksia suunnitellaan mm. Lionsheadin sekä Vail Villagen jalankulkuväylille, vilkkaiden kohteiden sisäänkäynneille, ydinkeskustaan, parkkialueiden jalankulkuväylille, pysäköintialueiden portaisiin sekä pääristeyksiin. (Art in Public Places Strategic Plan, 8.)

Seinät, muurit ja aidat

Vailin muurit ovat standardin mukaisesti kivipintaisia, mutta toinen vaihtoehto on rakentaa muurit

taiteellisin menetelmin kuten mosaikkikuvioin, maalaamalla luovasti, käyttämällä lasimaalausta, hiekkapuhallusta, seinämaalauksia sekä veistoskuviointia. Ainutlaatuiset seinien, muurien sekä aitojen pinnat parantavat matkailualueen esteettistä ilmettä. Väliaikaiset aidat voidaan suunnitella ja toteuttaa esimerkiksi yhdessä paikallisten koululaisten kanssa, jolloin ne erottuvat tavallisista tehdasvalmisteisista aidoista. Vailissa taiteellisia pintoja voidaan luoda tukimuureihin, kukkalaatikoihin, tonttien aitoihin ja suihkulähteiden seinämiin, meluvalleihin, parkkihallien ulkoseiniin, alikulkutunneleihin, rakennustyömaiden aitoihin sekä portteihin sekä rakennusten julkisivuille. (Art in Public Places Strategic Plan, 8-9.)

Reitit ja polut

Vailin matkailualue on omistautunut jalankulkijoille sekä pyöräilijöille, sillä kaupunki tarjoaa erinomaiset ulkoilureitit. Taiteen keinoin reittimerkit, suuntaviivat sekä jalankulkusillat suunnitellaan ja rakennetaan erikoislaatuiseksi. Reittimerkinnot voidaan kaivertaa kiveen, käytetään mielenkiintoisia kuvioiteja, jotka ohjaavat selkeästi kulkijaa matkailualueella. Mahdollisuudet taiteen hyödyntämiselle ovat mm. kevyenliikenteen ylikulkusillat, laajennettavat jalankulku- ja pyöräilyreitit, jalankulkuväylät parkkitalolta kaupunkiin, kaupunkiin kulkevat vaellus- sekä pyöräilyreitit, kevyenliikenteenväylät Vail Villagen sekä Lionsheadin välillä, virkistyspolut, reitit Fork Parkista Amphiteatterille, reittimerkinnot, opastustaulut sekä suuntaa ohjaavat päällystekuvioinnit. (Art in Public Places Strategic Plan, 9.)

Istuimet

Istuimet tarjoavat ihmisille pysähdys-, kokoontumis-, levähdys- ja näköalojen tarkkailupaikkoja. Vailin kaupungin penkit suunnitellaan yhteensopiviksi luonnonympäristön kanssa. Erikoissuunniteltuja penkkejä voidaan sijoittaa mm. pääjalankulkukäytävälle Lionsheadin ja Vail Villagen ydinkeskustaan, aukioille, bussipysäkeille, jalankulkusilloille, yleisiin puistoihin sekä virkistysreittien ja polkujen varteen.

Sillat ja kaidepuut

Kun Vailin kaupungin uusii tai kunnostaa siltoja, on taiteilijoilla ja suunnittelijoilla mahdollisuus

kohentaa siltojen ja parvekkeiden kaiteita, portaiden tukipuita, jonotuskaiteita, sillan yksityiskohtia ja joskus jopa koko sillan. Vailissä taidesuunnittelukohteita ovat jalankulkusilta sekä hiihtoreitin silta Lionsheadissä, jalankulkijoiden ylikulkusilta, kaikki jalankulkuväylien, vaellusreittien sekä hiihtoreittien sillat, portaiden sekä terassien kaiteet. (Art in Public Places Strategic Plan, 10.)

Kalusteet ja tarvikkeet

Roska-astiat, lehtiautomaatit, sähkömuuntajat, ilmanpoistoputket sekä kaivonkannet ovat osa Vailin infrastruktuuria. Nämä tuotteet on usein suunniteltu toiminnallisiksi, eikä niinkään visuaalisiksi. Kalusteita sekä muita tarvikkeita voidaan uudelleen suunnittelulla joko korostaa tai vaihtoehtoisesti piilottaa tarvikkeiden uusimisen sekä kunnostamisen yhteydessä. Taidetta voidaan tuoda esiin mm. bussipysäkeillä, roska-astioissa, lehtiautomaateissa, muuntajissa, parkkihallien ilmastointiputkissa, liikenteenohjausporteissa, pyörätelineissä, suksitelineissä, lippukojuissa, vesiposteissa, valopylväissä ja kiinteissä kalusteissa sekä kaivonkansissa. (Art in Public Places Strategic Plan, 11.)

Virkistysalueet

”Jokainen voi olla lapsi Vailissä” –slogan toimii johtoajatuksena puistoalueiden suunnittelussa. Leikki on Vailin kokemusmaailman ydin, näin ollen virkistysalueiden välineiden on myös oltava leikkimielisiä. Merirosvo -puisto on erinomainen esimerkki puistojen leikkisästä hengestä (Kuva osoitteessa <http://adventurevail.com>). Taiteilijat osallistuvat uusien alueiden leikkikenttien suunnitteluun ja välineiden valintaan. Myös vanhoja leikkialueiden välineistöä parannetaan. Suunnittelualueita ovat kaikki julkiset puistot sekä kokoontumispaikat, kajakkialue, skeittipuisto, kulttuurikeskus, Dobsonin luisteluareena ja leikkivälineet (Art in Public Places Strategic Plan, 12.)

Maamerkit

Maamerkit ovat merkittäviä arkkitehtuurisia elementtejä, joista Vail tunnustetaan sekä muistetaan. Maamerkit merkitsevät tärkeimmät sisääntuloapaikat, käänntymispaikat, vaaralliset risteykset sekä jalankulkuväylät. Maamerkit myös identifioivat matkakohteen sekä toimivat visuaalisina

referenssikohteina. Ne ovat olennainen osa paikallista opastussysteemiä. Yleisesti ajatellaan että maamerkit ovat rakennuksia sekä rakennelmia, mutta ne sisältävät myös aukiot, risteykset, suihkulähteet, taideteokset, ainutlaatuiset luonnon erikoispiirteet. Alueeseen integroidulla taiteella voidaan luoda omalaatuisia alueita sekä rakennuksia, jotka profiloivat aluetta sekä jäävät kävijöiden mieleen. Maamerkkikohteet Vailissä ovat Vailin päätie ja Meadow Driven risteysalue, pääsisäänkäynnit Lionheadin kävelykadulle, Vista Bahn hiihtoalue, Willow Bridge rd. sekä East Meadow Drive risteysalue, moottoriteiden uloskäynnit, suihkulähteet, veistokset sekä päällysteet. (Art in Public Places Strategic Plan, 12.)

Opastus

Matkailualueen opastus vaatii liikenteenohjausviitoituksen lisäksi runsaasti erilaisia opasteita. Taide-elementit toimivat tehokkaasti alueen orientaatioissa, kuten veistoksellisissa opasteen kannattimissa, opastusmerkeissä sekä maamerkkimonumentteina. Vail on toimeenpannut erillisen opaste –ohjelman, jolla parannetaan vieraiden suunnistusta kaupungissa. Julkisella taiteella opastesysteemiä voidaan kehittää luomalla unohtumattomia paikkoja sekä rakenteita, jotka jäävät jalankulkijoiden mieleen ja helpottavat määränpään löytymistä alueella. Vailissä opastusta kehitetään seuraavissa paikoissa: Moottoriteiden uloskäynnit, maamerkit pääteillä, tärkeät risteysalueet, Vail Mountainin pääportit, pysäköintialueet, opastuskopit, -taulut, virkistysreitit, reittimerkinnät, viitat sekä symbolit, opastuskartat, jalankulkuväylien opasviitat, puistot sekä ympyräreitit. (Art in Public Places Strategic Plan, 13.)

Taiteen valinta ja väliaikaisen taiteen sijoittaminen

AIPP -komissio tilaa valitulta taiteilijalta taideteoksen tiettyä käyttötarkoitusta varten ja määrättyyn paikkaan. Paikkaan sidotun taiteen on sovellettava toiminnalliseen kontekstiin, arkkitehtuuriin, sijaintiin, sijoituspaikan lähialueisiin sekä sosiaaliseen kontekstiin. Toimikunta voi hankkia maineikkaan teoksen, josta itsestään tulee vierailukohde tai osa kehitettävää asuinalueita. Taideteosta valittaessa on kuitenkin oltava herkkä sen sanomalle sekä sille millaisessa

yhteydessä teos esitetään. Taideprojektien valintaan sekä teosten sijoittamiseen on Vailissä kehitetty omat kriteerinsä (AIPP Program Policies and Guidelines). Lahjoitettuihin taideteoksiin pätevät samat ohjeet kuin tiettyä tarkoitusta varten tilattuun taiteeseen. Jotta taideteos voidaan hyväksyä, sen on palveltava matkailualueen tarpeita. (Art in Public Places Strategic Plan, 15.)

Väliaikaiselle taiteelle on 14 erillistä aluetta Vailin kylässä sekä Lionsheadissä. Alue on vierailijoiden sekä paikallisten asukkaiden saavutettavissa ja sille on hyvät näköyhteydet. Valitut taideteokset ovat esimerkkejä sitoutumisesta laatuun ja innovaatioihin. Väliaikaisen taiteen -ohjelma (The Temporary Art Program) suunniteltiin parantamaan Vailin kaupungin sekä paikallisten että kaupungin ulkopuolisten taiteilijoiden välistä yhteistyötä. Valituilla taiteilijoilla on sopimukset Vailin kaupungin kanssa jokaisesta esillä olevasta taideteoksesta. Sopimuksien kestot ovat kuudesta kuukaudesta vuoteen. Myytyjen taideteosten tuotosta kaupunki saa itselleen kaksi prosenttia. (Art in Public Places Strategic Plan, 15.)

Yksityiset kehitysprojektit

Yhteistyö yksityisten maanomistajien kanssa mahdollistaa julkisen taiteen esille panon, sillä kaupungissa on koko ajan meneillään yksityisiä kehittämisprojekteja. Visuaaliset parannukset sekä taideteokset, jotka syntyvät näistä projekteista edistävät kaupungin esteettisyyttä, tuottavat jalankulkijoille uusia kokemuksia sekä herättävät kulttuurillista valveutuneisuutta. Erinomaista on jos tavallinen kulkija ei pysty erottamaan julkisia ja yksityisiä alueita toisistaan. Tämän vuoksi AIPP -toimikunnan tehtävänä on kannustaa yksityisiä kiinteistönomistajia täydentämään kehityshankkeitaan esimerkiksi paikkaan integroidulla taiteella, maamerkkeinä tai arkkitehtuurisina parannuksina. Kaupungissa on määräykset tietyille kaupallisille alueille, joissa vaaditaan yksityisiä kiinteistönomistajia esittämään uusia kehitysehdotuksia katuilmeeseen sekä mahdollisuuksia taiteelle. AIPP -toimikunta tekee yhteistyötä kaupungin kehitysosaston kanssa uusien vastaavien alueiden kartoittamiseksi. Toimikunnan on mahdollista ehdottaa korjausehdotuksia kaupungin sääntöihin, jotta alueen kokonaissuunnittelussa sekä

kehityshankkeissa vastuualueet julkisesta taiteesta ovat selkeät. (Art in Public Places Strategic Plan, 16.)

Julkisen taiteen strategian toimeenpano Vailissä

Jotta huolehditaan siitä, että kaupungin projekteihin sisällytetään paikkaan integroitua taidetta, toimikunnalla on kriteerit niille keskustan projekteille, jotka soveltuvat AIPP –ohjelmaan. Toimikunta julkaisee vuosittain listauksen keskustan kehittämisprojekteista jotka täyttävät nämä kriteerit. Se on tiiviissä yhteistyössä kaupungin kehitysosaston sekä julkisten töiden osaston kanssa sisällyttääkseen taiteen projekteihin ja järjestääkseen rahoituksen ko. hankkeille. (Art in Public Places Strategic Plan, 19.)

Varmistaakseen jatkuvan rahoituslähteen Vailin taideprojekteille kaupunki on luonut prosenti taiteelle –ohjelman. Hankkeille, joille rahoitusta myönnetään, on myös omat kriteerinsä sekä hallinnollinen prosessi. Lisäksi valitut hankkeet esitellään ja hyväksytetään kaupungin hallituksella. Virkavallan määräyksellä luonnostellaan suunnitelma hankkeen tarkoituksesta, prosessista, vaatimuksista sekä rahoituksesta. (Art in Public Places Strategic Plan, 19.)

Kolmella kaupallisella osa-alueella on erityismääräykset kiinteistön- ja maanomistajille alueiden taiteellisesta kehittämisestä. Vastuu kehittämisprojektien seurannasta ja vaikutuksista on kaupungin kehittämisyksiköllä sekä muilla kaupungin edustustoilla. Kehittämisosaston tehtävänä on tiedottaa kiinteistönomistajia heidän mahdollisista velvoitteistaan kunnostushankkeiden yhteydessä. AIPP -koordinaattoria on informoitava näistä sovelluskohteista ja mahdollistettava koordinaattorin osallistuminen hankkeeseen. Hankearviointiprosessia ja eri tahojen yhteistyötä helpottaa myös se, että AIPP –hallituksen edustaja osallistuu kokouksiin, joissa käsitellään yksityisomistajien mahdollisia erityishankkeita. AIPP osallistuu viralliseen hallintaprosessiin tarkastamalla käsiteltävät hankkeet omien ohjeidensa mukaisesti. AIPP voi myös kehittää kaupungin sääntöjä, suunnitteluohjeita sekä muita kaupallisia alueita koko hyväksyntäprosessin

ajan kannustaakseen yksityisten taideprojektien syntymistä. (Art in Public Places Strategic Plan, 19-20.)

Strategian yhteys kaupungin muihin suunnitteluasiakirjoihin

Julkisen taiteen hankinta on aina ollut Vailin kehittämisen kulmakivi, josta on fyysisten todisteiden lisäksi useita mainintoja kaupungin alueiden käytön suunnitteluasiakirjoissa. Vail Villagen yleissuunnitelma sisältää tavoitteet siitä, kuinka aluetta kehitetään jalankulkijat sekä turistit huomioon ottaen. Yleissuunnitelman mukaan nimenomaan jalankulkijat huomioiva suunnittelu 60-luvulta lähtien on edesauttanut matkailualueen charmin syntymistä sekä luonut alueesta ainulaatuisen. Yleissuunnitelmassa on mainittu kuusi tavoitetta kehittämisen raameiksi:

1. Korkealaatuista kehittämistä uniikissa ympäristössä ja arkkitehtuurisessa mittakaavassa siten, että kylä säilyttää yhteisöllisyyden sekä identiteetinsä.
2. Edistää vahvaa turismiteollisuutta, koko matkailualueen ympärivuotista elinvoimaa sekä tervettä taloutta.
3. Parantaa jalankulkijoiden kokemuksia matkailukylässä.
4. Suojella olemassa olevia avoimia alueita sekä laajentaa viheralueita.
5. Lisätä ja parantaa kapasiteettia, tehokkuutta sekä liikennereittien esteettisyyttä.
6. Varmistaa että kylän toiminta on elinvoimaista.

(Art in Public Places Strategic Plan, 21-22.)

Vailin toisen kyläkeskuksen Lionsheadin kehittämissuunnitelma huomioi myös tarpeen sulauttaa julkinen taide kyläkuvaan. Seuraavat asiat esitetään suunnitteluohjeissa: Alueen ympäristön kauneutta vaalitaan sijoittamalla laadukasta visuaalista julkista sekä yksityistä taidetta saavutettaviin sekä näkyviin paikkoihin, asukkaiden ja vierailijoiden nautittavaksi. Yleissuunnitelma kannustaa siihen, että pysyviä taideteoksia suunnitellaan osaksi ulkoilualueita, arkkitehtuuria, kalusteita sekä päällysteitä. Kalusteissa ja somisteissa taiteellisia elementtejä voidaan tuoda esiin penkeissä, kaiteissa, pyörätelineissä, suksitelineissä, opasteissa,

roska-astioissa, valaisimissa sekä muissa varusteissa. Taide on efektiivisin toiminta-alueilla, sisäänkäynneillä, risteyksissä, jalkakäytävillä sekä näkymäesteillä. Taiteen on oltava kiinnostavaa ja soveltua alueelliseen konseptiin. Interaktiivisesta taiteesta nauttivat sekä lapset että aikuiset, esimerkkinä Boulder - ostoskatu. Taideteokset on rakennettava kestävästä materiaaleista ja niiden kunnossapito on oltava helppoa. (Art in Public Places Strategic Plan, 22.)

Vailin katuilmeen yleissuunnitelma korostaa käsityöläisten, luovan suunnittelun sekä julkisen taiteen tärkeyttä jalankulkureiteillä kokemuksien luojina. Paikkaan integroitua taidetta tuetaan myös yleissuunnitelmassa, jossa kehoitetaan käyttämään taidetta mm. penkeissä, seinäkukkaruukuissa tai puuristikoissa. Matkailukylän kalusteissa kuten kaivonkansissa, valaisimissa, roskalaatikoissa voidaan taidetta hyödyntää siten, että kokonaisuus on hauska ja design uudenaikaista. Erityisesti suunnitelman mukaan keskitytään luomaan taidekokemuksia tietyille matkailualueille sekä kulkuväylille. Näissä kohteissa ei tyydytä vain sijoittamaan seisovia veistoksia, vaan alueista pyritään luomaan kunnostus- sekä uudisrakentamisen yhteydessä taiteellisia kokonaisuuksia. (Art in Public Places Strategic Plan, 22.)

Vailin viheralueet ja leikkikentät

Vailin kaupungissa on useita julkisia puistoja, kuten Ford -puisto, jossa sijaitsee mm. Betty Fordin alppipuutarha, amfiteatteri sekä piknik-alue. Donovan puistossa on mahdollisuus leikkiin sekä vesipuutarhaan tutustumiseen. Asuinalueilla on niin ikään useita puutarhoja Bighorn Park, Booth Creek Park, Buffehr Creek Park, Ellefson Park, Pirateship Park, Red Sandstone Park sekä Stephens Park. Puistojen hoidosta sekä kunnostamisesta vastaa Vailin kaupunki, jonka tavoitteena on panostaa tulevaisuudessa alueisiin lisäämällä henkilökuntaa sekä määrärahoja työhön. (Vail Parks and recreation Master Plan, 93, 101-102) Vail suunnitteluttaa sekä rakennuttaa kaupungin leikkialueet konsultilla. Suunnittelussa on usein mukana taiteilija sekä suunnittelutiimi, jotka inspiroivat uusia ideoita. Taiteellinen konsepti sisältää leikkivälineet, pinnat sekä leikkilliset elementit, niin että Vailin leikkialueet erottuvat edukseen. Koiria saa ulkoiluttaa

kaikissa kaupungin puistoissa, paitsi Ford puiston urheilualueella. Kaupungissa on myös puistoja, joissa koiria voi ulkoiluttaa vapaana. Yleisten töiden osasto sekä puistojen ja maiseman kunnossapitoyksikkö tarjoaa viher- ja leikkialueiden, virkistysalueiden sekä avointen alueiden suunnittelua, kehittämistä ja kunnossapitoa. Lisäksi virkistysalueiden henkilöstö vastaa yhdessä Vailin puistohenkilöstön kanssa alueiden esteettisestä ilmeestä, kukka-asetelmista sekä maisemoinnista, samoin kuin leikkialueiden turvallisuustarkastuksista ja nurmialueiden kunnossapidosta. Virkistysalueiden sekä puistojen kunnossapitoon panostetaan voimakkaasti sillä maailmanluokan hiihtokeskukselta odotetaan paljon ja se kuva halutaan säilyttää. (Vail Parks and recreation Master Plan, 30) Täysiaikaisia työntekijöitä on palkattu yhdeksän ja kesäisin matkailukeskuksessa työskentelee 18 kesätyöläistä.

5 MATKAILUKESKUSTEN JA ASiantuntijoiden haastattelut

5.1 Kysely suomalaisille matkailukeskuksille

Valinnat tutkimukseen haastateltavista matkailukeskuksista on tehty SHKY:n tilastoja hyödyntäen. Matkailukeskukset sijoittuvat heidän tilastojen mukaan Suomessa 20 myynniltään suurimman hiihtokeskuksen joukkoon. Jotta saatiin kerättyä mahdollisimman heterogeeninen otanta suomalaisista matkailukeskuksista, valintaa varten haastateltiin lisäksi Suomen Hiihtokeskusyhdistyksen sekä FCG:n matkailun asiantuntijoita. Valinnassa oli yhtenä kriteerinä, että kyselyyn osallistuvilla matkailukeskuksilla on jo haastatteluvaiheessa ympärivuotista toimintaa. Kahdeksan (8) haastateltavaa hiihtokeskusta valittiin koko Suomen laajuudelta siten, että Etelä-Suomesta haastatteluun osallistui yksi hiihtokeskus, Keski-Suomesta kolme ja Pohjois-Suomesta neljä hiihtomatkailukeskusta. Otannan katsottiin olevan riittävä tämän tutkimuksen resurssien puitteissa.

Kyselyllä (liite 1) selvitettiin suomalaisten matkailukeskusten nykyistä tilaa, kesä- ja talviaikaista kehittämistä sekä tulevaisuuden suunnitelmia. Se suunnattiin hiihtokeskusten ja hissiyhtiöiden johdolle, jotka delegoivat vastaajiksi mm. hiihtokeskuksiin palkattuja hiihtonomeja sekä ympäristövastaavia. Kyselylomake (liite 1) sekä saatekirje (liite 2) lähetettiin valittuihin hiihtokeskuksiin lokakuussa 2008. Tarkempi puhelinhaastattelu aika sovittiin jokaisen hiihtokeskuksen vastaajan kanssa erikseen. Haastattelu toteutettiin kokonaisuudessaan puhelimitse 16.10 – 23.10.2008 välisenä aikana ja ne nauhoitettiin litterointia ja aineiston käsittelyä varten. Puhelinhaastattelusta ainoastaan yksi jätti kokonaan vastaamatta ajan puutteen vuoksi ja yksi hiihtokeskus palautti kyselylomakkeen postitse kirjallisena.

Litteroitujen haastattelujen vastaukset tiivistettiin excel -taulukoihin aineiston analysointia varten. Haastattelujen sisällöt on purettu tähän opinnäytetyöhön mahdollisimman kattavasti esitetyn

kysymyksen alle. Osin excel -taulukkojen yhteenvedot ovat esillä sellaisenaan vertailun helpottamiseksi. Taulukoiden yläosassa olevat numerot kuvaavat haastateltua hiihtokeskusta, sillä vastaajan nimeä ei julkaista luottamuksellisista syistä. Tätä tutkimusta varten analysoitava aineisto rajattiin sisältämään kysymykset, jotka käsittelevät maiseman kokonaissuunnittelua hiihtokeskuksissa, kesäajan kehittämistä, taidetta sekä tulevaisuuden näkymiä.

1. Onko matkailukeskuksellanne kansainvälisiä yhteistyökumppaneita? Oletteko hakeneet ideoita yritystoiminnan kehittämiseen ulkomaisista matkailu- tai hiihtokeskuksista?

Suomalaiset matkailukeskukset hakevat vuosittain ideoita yritystoimintansa kehittämiseen ulkomailta, mutta kokoaikaisia yhteistyökumppaneita kyselyyn vastanneilla matkailukeskuksilla oli vähän. Ainoastaan kolmella seitsemästä vastaajasta oli kansainvälinen yhteistyökumppani. Matkailukeskusten johto tekee tutustumismatkoja ulkomaisiin kohteisiin ja tämän lisäksi tietoa saadaan yrityksiin palkatulta henkilökunnalta. Esimerkkiä matkailukeskusten kehittämiseen on haettu mm. Amerikasta, Kanadasta, Italiasta, Ruotsista ja Norjasta sekä muualta Euroopasta. Kansainvälisiä suunnittelufirmoja on hyödynnetty mm. matkailukeskusten yleissuunnittelussa sekä markkinoinnissa.

2. Miten maisema ja luonto on huomioitu yritystoiminnassa ja alueen suunnittelussa? Miten esim. matkailukeskuksen rantarakentamisessa on huomioitu luontoarvot?

Haastattelussa selvitettiin kuinka maisema ja luonto huomioidaan yleisesti matkailukeskusten yritystoiminnassa sekä suunnittelussa. Matkailukeskuksissa luontoa vaalitaan markkinaavalttina ja vetonaulana. Luonto ja maisema huomioidaan pääsääntöisesti kaavoituksen yhteydessä. Matkailukeskuksien sijoittumisen vuoksi toimintaa ohjaa usein myös luonnonsuojelu- ja kansallispuistolaki. Metsähallitus vuokranantajana valvoo alueidensa toimintaa sekä rakentamista. Kunnilla ja matkailukeskuksella saattaa lisäksi olla käynnissä laajempia aluesuunnitteluhankkeita sekä ympäristönhoitosuunnitelmia, joita noudatetaan matkailukeskusten alueella. Yhdellä

vastajaista oli palkattu vakituiseksi työntekijäksi ympäristövastaava, hiihtokeskuksessa luotiin parhaillaan ympäristöohjelmaa sekä selvitettiin mahdollisuuksia biojätteen käsittelylle. Maiseman huomioimisena nähtiin myös viheryhteyksien suunnittelu, rinteiden kesäaikainen hoito, maisemointityöt sekä matkailukeskuksen rakennuksien värien soveltuminen ympäröivään luontoon. Erityisesti haluttiin kiinnittää huomiota rakennettujen viheralueiden rajautumiseen luonnontilaisiin alueisiin. Yhden vastaajan mukaan matkailukeskuksessa pyritään siihen, että rakennettu ympäristö on viimeisteltyä, hoidettua sekä erottuu selkeästi luonnosta.

3. *Onko maankäytönsuunnittelussa huomioitu luonnontilaisten alueiden rajautuminen rakennettuun ympäristöön sekä viheralueisiin?*

Matkailukeskusten maankäytön suunnittelussa luonnontilaisten alueiden rajautuminen rakennettuun ympäristöön sekä viheralueisiin on vastauksien mukaan määritelty viranomaisten taholta kaavoituksen yhteydessä. Kaavoituksessa voitiin huomioida mm. viheryhteydet sekä -käytävät matkailualueiden sisällä. Kahdella matkailukeskuksella luonnontilaiset alueet löytyivät kauempaa ja keskusta oli rakennettu tiiviiksi kävelykyläksi. Merkittävänä nousi esiin kysymys: Mikä on oikea tapa huomioida rakennettu ympäristö ja luonnontilaisuus matkailukeskuksissa? Myös paikallisuus, kuten pohjoinen sijainti, asettaa omat vaatimuksensa maankäytönsuunnittelulle. Kaksi vastaajaa mainitsi toimivansa metsähallituksen mailla, mutta heillä on voimassa oleva yhteistyösopimus alueiden hoidosta sekä kehittämisestä. Toisen vastaajan mukaan maankäytönsuunnittelu ja luonnontilaisten alueiden säilyttäminen oli erittäin tarkkaa erityisesti silloin kun toimitaan vuokra-alueella. Tässä yhteydessä huomioitiin myös rinteiden muotoilu eroosion estämiseksi sekä maisemointi nurmella tai varpukuntalla (metsäpohjasiirrännäinen). Matkailukeskus vastasi osaltaan alueidensa (mm. tuotto-omistushuoneistot) maisemoinnista, kuten viheristuksista luonnonmukaisilla kasvilajeilla. Matkailukeskus ei kuitenkaan ole vastuussa yksityisten tonttien ympäristön kunnosta. Haastattelussa selvisi että, osalla vastaajista ei ollut selkeää käsitystä huomioitiinko rakennetun ympäristön rajautumista luonnontilaisiin alueisiin mitenkään.

4. *Miten rakennetun ympäristön laatu ja siisteys on huomioitu matkailuympäristössä? (mm. opasteet, pysäköinti, sade- ja sulamisvedet sekä jätteiden keräys)*

Rakennetun ympäristön laatu ja siisteys on huomioitu matkailuympäristössä erityisesti yhdenmukaistamalla ja uusimalla opasteita. Laatu ja siisteys pyrittiin huomioimaan myös kehittämällä kierrätystä, mutta sen suhteen ei oltu vielä kovin pitkällä. Matkailuympäristön laatua haluttiin lisätä myös vähentämällä autoilua keskustassa, suunnittelemalla hulevesien käsittelyä alueella, laajentamalla ja hoitamalla viheralueita. Yksi vastaaja mainitsi, että kaavoituksella voidaan ohjata tulevaisuutta mutta ei menneitä. Vilkas rakentaminen aiheutti matkailukeskuksissa epäsiisteyttä sekä rajoitti kunnostus- ja hoitotöitä. Matkailukeskuksilla oli meneillään kehittämissuunnitelmia sekä ympäristötietoisuus –projekteja. Vastauksissa esille tuli myös, että matkailukeskuksilla on käytössä esimerkiksi ympäristöohjelma, energiatehokkuussopimus tai he kehittivät itsenäisesti laatujärjestelmää.

5. *Onko alueen rakentamisessa huomioitu ympäristön esteettisyys ja yhtenäinen ilme?*

Kun haastateltavilta hiihtokeskuksilta kysyttiin, onko alueen rakentamisessa huomioitu ympäristön esteettisyys ja yhtenäinen ilme, kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että nämä tekijät on huomioitu. Päävastuu valvonnasta nähtiin olevat kaupungin tai kunnan viranomaisilla. Kaavamääräykset määräävät yhtenäisyyden, kuten rakennuksien tyylin ja niissä käytettävät värit. Jos alueen kokonaissuunnittelussa käytettiin samaa suunnittelutoimistoa, päästiin yhtenäisempään lopputulokseen. Koska matkailukeskuksen alueella saattaa olla jopa 100 eri toimijaa, on eri asioiden sovittaminen keskenään jokseenkin hankalaa. Maisemasuunnittelussa esteettisyyttä toi yhden vastaajan mukaan yhdenmukaiset istutusalueet viheristutuksineen.

6. *Millaisia kesäaikaisia toimintoja hiihtokeskuksella on? Tukeeko nykyinen ympäristö arvionne mukaan näitä toimintoja?*

Haastattelussa selvisi, että kesäaikaisten aktiviteettien kehittäminen on useilla

hiihtomatkailukeskuksilla alullaan tai rakentaminen parhaillaan käynnissä. Taulukossa 2 esitetään vastaajien mainitsevat kesäaikaiset toiminnot hiihtokeskuksissa. Toiminnot tukeutuvat vahvasti luontoon ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Neljässä seitsemästä hiihtomatkailukeskuksesta toimintoja kehitettiin parhaillaan tai matkailukeskuksella toimi kesäisin ainoastaan maisemahissi. Matkailukeskuksissa ohjelmalveluista sekä aktiviteeteista vastasivat pääsääntöisesti yksityiset yrittäjät sekä metsähallitus ei niinkään rinneyhtiöt. Matkailukylät tekivät yhteistyötä myös lähikaupunkien ja kuntien kanssa. Matkailukeskuksien internet -sivuilla mainitaan kesäaikaisia aktiviteettejä paljon runsaammin kuin mitä haastattelussa tuli esille. Kukaan ei maininnut sisätiloissa tapahtuvia ohjelmalveluita tai harrastusmahdollisuuksia.

Taulukko 2. Hiihtokeskusten kesäaikaisia toimintoja. Vastaajat on numeroitu 1 - 7.

1	2	3	4
- maisemahissi	- maisemahissi, - tilauksesta vaelluksia	- luontokeskus, -yksityisten yritysten tarjoamat ohjelmalvelut (erämatkailu)	- luonnon tarjoamat mahdollisuudet; patikointi ja pyöräily - toiminnot kehitteillä mm. kalastus
5	6	7	
- maisemahissi - kesäkelkkämäki - kävely- ja pyöräilyreitit - ei ole tarkoitusta panostaa kesätoimintaan	- gondoli - seikkailupuisto - lasten liikennepuisto - minigolf, golf - tennis - pyöräilyratoja - tempuratoja - kesäkelkkarata - eräsafari -yrittäjät	- kesätoimintojen rakentaminen käynnissä lokakuussa 2008 (bikepark, golf, kulttuuri- tapahtumakeskus, paintball)	

Samassa yhteydessä haluttiin tietää tukeeko vastaajan arvion mukaan nykyinen ympäristö matkailukeskuksen tarjoamia toimintoja. Ainoastaan yksi vastaaja otti kantaa kysymykseen. Hänen mukaansa luonto tukee toimintoja ja viherympäristö rakennetaan tuomaan matkailukeskukseen viihtyisyyttä. Rakennettu ympäristö toimii muiden toimintojen ehdoilla eikä suinkaan toisinpäin.

7. Miten hiihtokeskuksessanne huolehditaan laskettelurinteistä kesällä?

Onko moottorikelkkareitit, maastohiihtoladut ja muut kulutusherkät alueet maisemoitu?

Laskettelurinteistä matkailukeskuksissa huolehditaan pääasiassa poistamalla vesakkoa ja niittämällä. Kahden matkailukeskuksen rinteisiin oli tuotu lehmiä ja/tai lampaita ruokailemaan kesäajaksi. Myös porot laiduntavat kesäisin Lapin hiihtokeskuksen rinteissä. Hiihtokauden jälkeen lumien sulettua rinteet siivotaan roskista. Vastaajien mukaan eroosioherkät alueet maisemoidaan turpeella tai niille kylvetään heinää maan sitomiseksi. Erään vastaajan mukaan turpeella maisemointia rajoitti turpeen heikko saatavuus. Matkailualueen laajentamisen yhteydessä on mahdollista hyödyntää rakentamisen tieltä poistettavaa suomaata. Yksi matkailukeskus oli osallistunut GTK:n tutkimukseen, jossa tutkittiin turpeen käyttöä maisemoinnissa. Kokeilujen mukaan toimivin ratkaisu on antaa turpeen jäätyä talven aikana, jonka jälkeen sen voi levittää murskeena maisemoitaviin kohteisiin. Kyselyssä selvitettiin myös reittien ja latujen maisemointia. Yleensä matkailukeskusten reitit on merkitty maastoon ja ne on päällystetty hakkeella tai purulla.

8. Onko viheralueilla kesäaikaista hoitoa? Onko kesäajaksi palkattu ko. tehtävään työntekijöitä?

Kysymyksellä haluttiin tietää, onko viheralueilla kesäaikaista hoitoa ja onko matkailukeskuksiin palkattu henkilökuntaa hoitamaan alueita. Taulukossa 3 esitetään hiihtokeskusten vastaukset:

Taulukko 3. Matkailukeskusten viheralueiden hoito ja kunnossapito sekä työhön palkattu henkilökunta. Vastaajat on numeroitu 1 - 7.

1	2	3	4	5	6	7
kyllä	hoitoa on, mutta ei palkattu työntekijöitä	on hoitoa, mutta ei erikseen palkattu työntekijöitä	on hoitoa, työntekijöitä 1-2	ei omaa työvoimaa palkattu, kaupungin puutarhurit hoitaa	hoidetaan, 2 työntekijää	kyllä

9. Onko alueella eri-ikäisille suunnattuja toiminnallisia puistoja ja lasten leikkipuistoja?

Haastattelussa kysyttiin onko alueella eri-ikäisille suunnattuja toiminnallisia puistoja ja lasten leikkipuistoja. Matkailukeskuksissa on keskimäärin 1 - 4 lasten ulkoleikkipaikkaa, jotka ovat kesäisin käytössä. Niiden varustetaso vaihteli liukumäkivälineestä useamman leikkivälineen leikkipuistoon. Yhdestä matkailukeskuksesta löytyi lapsille ja aikuisille suunnattu ulkoilupuisto. Lisäksi mainittiin lasten seikkailurata, seikkailupuisto, pyöräilypuisto sekä liikennepuisto kesäaikaisina aktiviteetteina. Hiihtokeskuksilla on talviaikaan käytössä lastenmaa, lasten hiihtomaat sekä ilmaiset hissit lapsille ja nuorille suunnatuissa rinteissä. Yhdellä matkailukeskuksella puistoja ei haastattelun aikaan vielä ollut, mutta ne olivat parhaillaan suunnittelun alla. Useammalla hiihtokeskuksella toiminnallisia puistoja oli rakenteilla.

10. Onko liikuntarajoitteiset huomioitu alueen ympäristörakentamisessa?

Puolet vastaajista totesi, ettei heillä ole huomioitu erikseen liikuntarajoitteisia alueen ympäristörakentamisessa tai eivät osaa sanoa otettiinko asiat huomioon. Rakennusvalvonnan puitteissa matkailukeskuksien hotellien sisäänkäynneillä sekä mm. luontokeskukseen on rakennettu luiskat. Vastaajien mukaan kivituhkareittejä myöten on myös liikuntaesteisten mahdollista liikkua. Vaellusreitistöjen alkuun on rakennettu levennetty (120 cm) pitkospuureitti pyörätuolilla liikkuville. Kahdella matkailukeskuksella on tunturin huipulla tai huipulle saakka johtava näköalareitti, jota voi kulkea lastenvaunujen kanssa sekä pyörätuolilla. Hiihtomatkailukeskuksilla saattaa myös olla alueita, joissa rakentaminen on täysin rajoitettua, eikä näille kohteille voida rakentaa liikuntaesteisille soveltuvia reittejä. Tässä yhteydessä mainittiin myös, että kaikkialla ei voi ottaa ko. asioita huomioon. Kahden hiihtomatkailukeskuksen vastauksessa todettiin, että liikuntarajoitteiset voivat harrastaa heillä laskettelua sillä heidän erityistarpeet huomioidaan esimerkiksi hidastamalla hiihtohissien vauhtia sekä tarjoamalla heidän käyttöönsä erikoisvälineitä.

11. Onko matkailukeskuksessanne pysyvää ympäristötaidetta? Kuinka monta teosta ja millaisia ne ovat?

Matkailukeskuksissa pysyvää ympäristötaidetta on vain vähän esillä. Kolme haastateltavaa vastasi, että heillä ei ole ollenkaan ympäristötaidetta. Lisäksi kolmella matkailukeskuksella ympäristötaidetta löytyi kiertoliittymistä. Kahden matkailukeskuksen liikenneympyrään sijoitetut teokset sisälsivät lappilaisia elementtejä kuten puuta, kelohonkia sekä rakkakiveä. Luonto on pysyvää ympäristötaidetta ja siten myös hiihtomatkailukeskuksen kuruteatteri nähtiin taideteoksena. Vastaajien mukaan taideteoksia on esillä etenkin hotellien piholla. Kahden hotellin välittömässä läheisyydessä on mm. interaktiivinen vuolukiviteos tai poroveistoksia. Valaistut jyrkänteet sekä suihkulähde huomiotiin myös ympäristötaiteena.

12. Onko matkailukeskuksellanne talviaikaista ympäristötaidetta esim. lumiveistoksia?

Talviaikaiseen ympäristötaiteeseen oli panostettu kesäaikaan enemmän. Seuraavassa taulukossa 4 esitetään matkailukeskuksien talviaikaista taidetta koskevien vastauksien yhteenvedot:

Taulukko 4. Talviaikainen ympäristötaide matkailukeskuksissa. Vastaajat on numeroitu 1 - 7.

1	2	3	4	5	6	7
ei	ei, tulossa elämysrinne jossa kohdevalaistavia puuveistoksia sekä luonnon kelohonkia	kyllä, lumesta tehty liukumäki parkki lapsille (lohikäärme linna)	ei, aikaisemmin ollut lumihotelli	kyllä, suomen suurin lumiukko, lapsille tilateoksia	kyllä, opiskelijoiden ja lumiveistostaiteilijan luomuksia	ei

Matkailukeskuksiin on tehty lumesta erilaisia veistoksia, jotka on rakennettu lasten leikkialueiden yhteyteen. Lumesta on rakennettu myös lumihotelli, jossa on voinut jopa yöpyä. Veistoksia ovat luoneet taideopiskelijat tai paikallinen lumiveistostaiteilija. Lumiveistokset ja rakenteet vaihtelevat vuosittain. Yhdellä matkailukeskuksella talvisen elämysrinteen eläimet rakennettiin puusta ja myös yksittäisiä komeita honkia valaistaan pimeään aikaan.

13. Onko ympäristön valaistukseen kiinnitetty huomiota? Onko alueelle tehty esim. erillinen kohdevalaistussuunnitelma?

Matkailukeskuksilta kysyttiin miten valaistus on matkailukeskuksessa huomioitu, eli onko heillä esimerkiksi erillistä kohdevalaistussuunnitelmaa. Kolme vastaajista kertoi, että heillä on kiinnitetty huomiota valaistukseen ja kolme vastasi, että siihen ei ole kiinnitetty huomiota. Yksi vastaaja ei osannut sanoa, miten valaistus oli huomioitu heidän matkailukeskuksessaan. Vastauksien mukaan hiihtomatkailukeskuksissa on valaistu kallioita sekä jyrkänteitä eri värisillä halogeenilampuilla. Ainoastaan yhdellä matkailukeskuksella oli laajempi valaistussuunnitelma osana kesäaikaista kehittämissuunnitelmaa. Kehittämissuunnitelman mukaisesti valaistaan matkailukeskuksen rakennuksien ympäristöä sekä torialuetta.

14. Miten arvioisitte nykyisten ympäristörakentamiskäytäntöjen tukevan teiden ja yleisten alueiden kunnossapitoa talviaikaan? Miten esim. lumenkeräyspaikat on huomioitu?

Kyselyssä haluttiin tietää, miten ympäristörakentamiskäytännöissä on huomioitu talvikunnossapito sekä lumen keräys. Suurin osa vastaajista ei tiennyt, miten asiat on heillä huomioitu. Taulukossa 5 esitetään kaikkein matkailukeskusten vastaukset.

Taulukko 5. Lumen keräys ja talvikunnossapito matkailukeskuksissa. Vastaajat on numeroitu 1-7.

1	2	3	4	5	6	7
ei osaa sanoa, mahdollisesti kaavoituksen yhteydessä huomioidaan	ei osaa sanoa, lumi levitetään suoraan rinteeseen	kyllä on huomioitu	ei osaa sanoa	ei osaa sanoa	jossain määrin, pyritään siirtymään pienempiin koneisiin	ei ole lumiongelmaa

Matkailukeskukset eivät kokeneet yleisesti lumen keräystä suurena ongelmana. Lumelle on varattu tietyt alueet, joihin lumi kerätään ja kasataan, mutta vastaajilla ei ollut niistä tarkkaa tietoa. Lumen keräys on voitu ulkoistaa jollekin muulle yritykselle. Asiat huomioidaan matkailukeskuksen vastauksen mukaan kaavoituksen yhteydessä. Yhdessä hiihtomatkailukeskuksessa aiottiin siirtää

käyttämään pienempää lumenaurauskalustoa, joka säästää ympäristöä paremmin. Heillä ei haluta toimia pelkästään talven ja lumen ehdoilla, vaan matkailukeskuksessa kehitettiin kesän kannalta toimivia ratkaisuja. Kesäaikaiset istutukset sekä reunakivet vaativat keväisin uudelleen arviointia sillä ne eivät kestä talven voimakkaita työmenetelmiä.

15. Onko alueelle tehty viher-, ympäristö- tai maisemanhoitosuunnitelmia? Onko suunnitelmia toteutettu ja jos on, millaisiin kohteisiin?

Matkailukeskuksilla on meneillään useita eri tasoisia suunnitteluhankkeita. Suunnitelmat vaihtelivat hyvin yksityiskohtaisista rakennussuunnitelmista laajempiin yleissuunnitelmiin.

16. Onko teillä ollut tai meneillään vastaavia ympäristönkehittämisprojekteja? Jos on ollut, mitkä ovat tulokset?

Neljällä hiihtomatkailukeskuksella oli meneillään tai käynnistymässä ympäristönkehittämisprojekteja. Matkailukeskusten hankkeet olivat vielä kesken, eikä tuloksia voitu haastattelun aikaan käsitellä. Kolme seitsemästä matkailukeskuksesta ei osannut sanoa nykyistä tilannettaan tai heillä ei ollut ko. projekteja käynnissä.

17. Hiihtomatkailukeskusten kehittäminen tulevaisuudessa

Vuonna 2008 tehdyn kyselyn mukaan kaikki hiihtokeskukset pyrkivät kehittämään uusia ohjelmalveluita, palveluita sekä aktiviteetteja. Kaikilla haastatelluilla on myös tavoitteena kehittää ympäristöä kesäaikaisen matkailun vetovoimaisuutta ajatellen. Yhteenvedo kehittämistavoitteista esitetään taulukossa 6.

Taulukko 6. Matkailukeskuksien kehittäminen tulevaisuudessa. Vastaajat on numeroitu 1 - 7.

1) Miten arvioisitte toimintojen kehittymisen seuraavan 5 vuoden aikana?	1	2	3	4	5	6	7
Kehitämme uusia ohjelmapalveluita	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä
Laajennamme hotelli- ja ravintolapalveluitamme	kyllä	kyllä	ei	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä
Rakennamme uusia majoitustiloja	kyllä	kyllä	ei	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä
Avaamme lisää laskettelurinteitä	kyllä	kyllä	ei	kyllä	kyllä	ei	eos
Rakennamme lisää uusia hiihto- ja/tai ulkoilureittejä	kyllä	eos	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä
Kehitämme lisää palveluita ja aktiviteettejä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä
2) Onko tarvetta ympäristön kehittämiseen kesäaikaisen matkailun vetovoimaisuutta ajatellen?	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä

Taulukossa 7 esitetään osa-alueet, joissa suunnittelua toivotaan tulevaisuudessa. Eniten matkailukeskukset kaipasivat lisäosaamista opasteiden sekä rinteisiin liittyvään suunnitteluun. Vähiten suunnittelutarvetta matkailukeskuksilla on reitistösuunnittelussa.

Taulukko 7. Matkailukeskusten tarpeet ympäristösuunnittelussa.

3) Millaista osaamista tarvitsisitte ympäristösuunnittelussa?	kyllä vastauksia/7
Opastesuunnittelua	7
Rinteisiin liittyvää suunnittelua	7
Maisemasuunnittelua	6
Viherhoito-ohjeiden suunnittelua	6
Lumi- ja jääveistosten suunnittelua	6
Rakennuksien ja rakenteiden suunnittelua	6
Maankäytönsuunnittelua (esim. kaavoitus)	6
Viherrakentamistapaohjeiden suunnittelua	5
Valaistussuunnittelua	5
Ympäristötaitteen suunnittelua	5

Esteettömyyteen liittyvää suunnittelua	5
Jätehuollon suunnittelua	5
Reitistösuunnittelua	4

5.2 Suomalaisen asiantuntijoiden haastattelut

Suomalaisten asiantuntijoiden haastattelut matkailukeskusten kesäaikaisen ympäristön kehittämisen tiimoilta tehtiin syksyllä 2008 ja keväällä 2010. Haastatteluun valittiin lumipallo-otannalla henkilöitä, jotka työskentelevät matkailun parissa ja ovat alallaan tunnettuja asiantuntijoita. Haastatteluun osallistui Rovaniemen kaupungin kaavoituspäällikkö Tarja Outila, MTT:n tutkija Marja Uusitalo sekä Aalto-yliopiston tutkija maisema-arkkitehti Tiina Merikoski. Haastattelut toteutettiin vapaamuotoisesti, eikä yhtenäistä kyselylomaketta tehty. Kaksi asiantuntijaa haastateltiin puhelimitse ja nauhoitetut haastattelut litteroitiin. Yhdelle haastateltavalle kysymykset toimitettiin sähköpostitse kirjallisena.

Asiantuntijoiden haastatteluista sekä Pohjoisen viherpäivien 2010 seminaariaineiston ”Viherrakentaminen pohjoisissa matkailukohteissa” pohjalta on koottu yhteen Suomen hiihtokeskusten toimintaa käsittelevä SWOT –analyysi. Taulukoissa esitetään, mitkä ovat suomalaisten matkailukeskusten sisäiset vahvuudet, sisäiset heikkoudet, ulkoiset mahdollisuudet sekä ulkoiset uhat kesäajan kehittämisen näkökulmasta. Analyysin avulla pyritään tunnistamaan alan ongelmia sekä löytämään kehitysratkaisuja. SWOT –analyysi on muodostettu asiantuntijahaastattelujen pohjalta, mutta ei kuitenkaan yhteistyössä heidän kanssaan. Analyysiin koottiin yhteenvedonomaaisesti erilaisten asiantuntijahaastattelujen sisältö. Jaottelu pyrittiin tekemään suomalaisten hiihtokeskusten näkökulmasta.

Haastattelussa tuli esiin se, että suomalaisten matkailukeskusten kasvutavoitteet ovat suuret. Kunnat ovat tehneet kansainvälisiä selvityksiä ja he pyrkivät ottamaan oppia ulkomaisista matkailukohteista. Strategioissa korostetaan matkailukeskusten laadun ja esteettisyyden

lisäämistä erityisesti kesäkauteen. Viimeaikaisia laajoja hankkeita ovat Suomessa olleet Landscape Lab, jossa tutkittiin miten matkailun vaikutuksia voidaan seurata matkailualueella. Hankkeeseen liittyi myös demonstraatioalueiden rakentaminen pohjoisiin matkailukeskuksiin. Alueilla testattiin minkälaisilla luonnonkasveilla sekä perinteisillä koristekasveilla voidaan maisemoida tai parantaa luontomatkailualueiden ilmettä. Ylläkselle suunnitellaan parhaillaan tunturikeskusta, jonka pohjana ovat ekologisen yhdiskunnan periaatteet. Pilottialueena on Äkäslompolon uusi rinnekeskus sekä siihen kytkeytyvät lomarakentamisen alueet. Levin kesäilme kuntoon –hanke on ensimmäisiä kesäaikaisen matkailuympäristön kehittämiseen liittyviä toteutushankkeita, kuitenkin vastaavia hankkeita on käynnistynyt tai käynnistetään myös muualla Suomessa.

Suomalaisten hiihtokeskusten ja asiantuntijoiden haastattelujen perusteella näyttäisi siltä, että matkailukeskuksissa on tarvetta huolelliselle lähiympäristön suunnittelulle sekä toteutukselle. Hyvä laatu pitää sisällään myös matkailukeskuksen yhtenäisen ilmeen sekä tyylin löytymisen alueelle, mutta sen ohjaamiseen sekä valvomiseen ei vielä ole riittäviä keinoja. Myös valaistuksella pyritään luomaan houkuttelevuutta sekä tunnelmaa matkailukeskusten pimeään aikaan. Haastattelussa selvisi, että materiaalivalintoihin kiinnitetään huomiota kaavamääräyksissä sekä rakennustapaohjeissa, mutta kasvillisuuteen sekä hulevesiratkaisuihin ei ole vielä panostettu riittävästi. Nykyisin rakentaminen on ollut riittävän väljää, jonka vuoksi rakennettujen alueiden väliin jääneet alueet toimivat imeytysalueina. Mitä tiiviimmin tulevaisuudessa rakennetaan, sitä merkittävämpiä ovat hulevesien käsittelyratkaisut. Paikallinen kulttuuri huomioidaan maankäytönsuunnitteluprosessissa maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämällä tavalla. Aikaisemmissa tutkimushankkeissa on tullut esiin, että asukkaat eivät kuitenkaan koe tulevansa riittävästi kuulluksi, vaan suunnittelu tehdään pitkälti matkailukeskuksen ehdoilla.

Haastateltujen asiantuntijoiden mukaan Suomessa kesämatkailun ja kesäilmeen kehittäminen on vielä uusi asia, sillä matkailukeskukset ovat hyvin pitkään keskittyneet talvituotteen ympärille. Kesäaikainen kehittäminen on käynnistynyt uusien tuotteiden lanseeraamisella, jonka jälkeen on

alettu pohtia, kuinka ympäristö voisi tukea palvelua. Yhden haastatellun näkemys oli, että ympäristötaideprojektit ovat näyttäneet tietä ympäristösuunnittelulle. Suuret hankkeet (mm. Landscape lab) sekä onnistuneet viherrakentamisesimerkit vaikuttavat asenneilmastoon ja myös elinkeinoharjoittajat ovat heränneet asian suhteen. Esimerkiksi Levillä vaaditaan nykyisin pihasuunnitelma mökkitonteille. Suomessa ja myös muissa maissa on keskitytty eroosio- ja kulumiskysymyksiin, reittien ympäristörakentamiseen sekä maisemanhoitoon eikä niinkään matkailukeskuksen viher- ja ympäristörakentamisen kokonaissuunnitteluun.

Seuraavassa SWOT -analyysi koottuna suomalaisten asiantuntijoiden haastatteluista:

Hiihtokeskusten sisäiset vahvuudet
<ul style="list-style-type: none"> - Säilytetään paikallista kyläkulttuuria edustavia kokonaisuuksia. - Luonto on ovella, luonnonympäristön erityispiirteitä arvostetaan. - Hyvin toteutettu esimerkki Ylläksen maisematien valaistus ratkaisut. - Hoitamatonkin on hallittua hoitamattomuutta. - Matkailukylissä säilytetään vihreää ja luonnonmukaista ympäristöä. - Uutta kylärakennetta toteutetaan matkailijan ja asukkaan näkökulmasta onnistuneesti. - Matkailuympäristö on tuote jota myydään ja tuotekehitystyö viedään loppuun. - Elinkeinoelämä, yrittäjät heränneet kiinnittämään huomiota kesäaikasen toiminnan kehittämiseen. - Pihasuunnitelmien pakollisuus osana rakennuslupaa. - Yhteisten periaatteiden ja toimintatapojen luominen. - Yhteistyön kehittäminen eri toimijoiden välillä. - Viihtyisä ympäristö niin paikallisille kuin vieraillekin.

Hiihtokeskusten sisäiset heikkoudet
<ul style="list-style-type: none"> - Viherrakentamisesta on puhuttu paljon mutta ei olla kovin pitkällä. - Suomessa ei ole perinteitä teolliselle matkailulle. - Viherrakentamisessa käytettävään kasvillisuuteen kiinnitetään liian vähän huomiota. - Kesäaikainen ympäristö kaipaa siistimistä, mm. rinteet ja hissiasemien ympäristöt epäsiistejä. - Roska-astioita liian vähän. - Lähiympäristö ei houkuttele asukkaita eikä matkailijoita. - Vähäinen sitoutuneisuus kehitykseen, tahtotila puuttuu myös uusien lajien integroimisesta aluesuunnitteluun.

- Ympäristötietoinen opastaminen ei ole näkyvää.
- Yhtenäinen ilme puuttuu, arkkitehtuuri on pirstaleista.
- Liikuntaesteisiä huomioidaan hyvin vähän, hajanainen rakenne ja vaikeakulkuinen maasto vaikeuttavat esteettömyysnäkökulman huomioimista.
- Ympäristötaidetta vähän tai ei ollenkaan (soveltava taide).
- Vääränlainen valaistus (liika valaistus toisaalla, mainosvalaistus) tai valaistuksen puuttuminen kokonaan.
- Vähän toiminnallisia puistoja ja innovatiivisia lastenleikkipuistoja (ympärivuotinen leikki).
- Ei voimia panostaa kesäaikaan kun talvi on vedetty täysillä.
- Ei huolehdita talvikunnossapidosta.

Hihtokeskuksien ulkoiset mahdollisuudet

- Kansallispuistot, käyttöä ohjaa vahva lainsäädäntö.
- Viherrakennearkitys tai maisemarakennearkitys kaavoituksen tueksi.
- Riittävän väljä rakentaminen, rajat tiivistämiselle jotta luontokokemus säilyy.
- Uusia hankkeita käynnistetään elinkeinolähtöisesti sekä matkailuyrittäjien toimesta.
- Huomioidaan esteettisyys ja tavoitellaan viimeisteltyä rakennettua ympäristöä.
- Kotimaisen kiven käyttö kunniaan.
- Lumen kerääminen mietitään loppuun saakka jo kaavoitusvaiheessa.
- Suunnittelussa huomioidaan talviaikaisten tavaroiden säilytys.
- Materiaali ja kasvivalinnat tukevat kestävyysperiaatteita (paikallisuus, ekologisuus ja ylläpidon kestävyys)
- Uuden rakentamisen väliin jätetään viherkäytäviä luonnonläheisyyden säilyttämiseksi, lyhyt yhteys luontoon (visuaalisesti sekä fyysisesti).
- Valaistuksella pyritään luomaan omaleimaisuutta ja tunnistettavaa paikallisuutta, maisemavalistus.
- Matkailualueella toiminnallisia konsepteja.
- Kunnostustyöt ja remontoinnit tehdään sesongin jälkeen.
- Palvelut yms.kävely- yhteyden päässä.
- Autot parkkitaloissa.
- Kokonaisvaltainen maisemälähtöinen suunnittelu tärkeää, muutoin ratkaisut mielipidekysymyksiä.
- Maisema-arkkitehdin/arkkitehdin ammattitaitoa sekä lähiympäristön suunnitteluun että kaavoitus- ja rakennuslupahankkeisiin.
- Säilytettävä kulttuuri aitoa modernia kyläkulttuuria, joka saa elintilansa.
- Kyliin saapumiseen maisema-arkkitehtoninen ja ympäristötaiteellinen ote.
- Yllätyksellinen ja huomaamaton taide profiloit matkailukeskusta.
- Huolellinen suunnittelu, halu satsata suunnitteluun ja toteutukseen, rajanvedot tärkeitä (esim. minne

ehdottomasti ei rakenneta, miten yhteys luontoon säilyy ja ennen kaikkea mitä halutaan).

- Eri-ikäisiä aktivoivat puistoalueet, johon voidaan profiloida esim. lappilaisuutta, erämaisuuutta, seikkailua.
- Jättömaan hyödyntäminen esim. asukaspuistojen rakentamisessa.
- Käytetään ammattilaisia myös ympäristörakentamisessa.
- Energiatehokkuus, led –valaistuksen käyttö.
- Ulkomaiset matkailijat mahdollistavat matkailubisneksen kasvun.
- Kannustetaan ympäristöystävälliseen matkailuun.

..

Hiihtokeskuksien ulkoiset uhat

- Kunnilla vauhtisokeutta, nopean kasvun tavoitteet johtavat siihen että ratkaisuja ei ehditä harkitsemaan, lähimaisema ja kaukomaisema voivat kärsiä.
- Kansainväliset esimerkit siirretään suoraan kotimaahan, ei etsitä paikkaan ja paikalliseen yhteisöön sidottua ratkaisua.
- Kaupunkimaisuus, kaupunkimainen viherrakentaminen.
- Miten ohjataan mökkialueiden viherrakentamista ja ylläpitoa kun kesäisin käyttöaste on pieni.
- Rakennettuja viheralueita ei hoideta (ei ole riittäviä resursseja), alueille ei tehdä hoitosuunnitelmaa.
- Rakentamisen vaikutuksia maisemaan ja luontoon ei huomioida riittävästi.
- Hiihtokeskuksia ja kyliä hallitsevat parkkipaikat.
- Kansallispuiston lähelle rakentamista varotaan liikaa.
- Useita maanomistajia, joilla erilaisia mielipiteitä.
- Kaukomaiseman moniulotteisuutta ei huomioida suunnittelussa riittävästi.
- Ympärivuotisuuden kehittämiseen pitäisi satsata, mutta toistaiseksi panostetaan edelleen voimakkaasti huippusesonkeihin jolloin kapasiteettiero vain voimistuu.
- Hulevesien käsittelyyn kiinnitetään vielä liian vähän huomiota.
- Vielä ei ole ratkaisua rakennusjätteen ja rakennusmaan hyödyntämiseen paikallisesti.
- Asukkaita ei osallisteta riittävästi, he eivät voi vaikuttaa asuinympäristönsä kehitykseen.
- Unohdetaan kokonaissuunnittelu (josta yksi osa-alue voi olla esim. taide).
- Viherrakentamisessa käytettävää kasvillisuutta ei ole tutkittu riittävästi.
- Paikallista viherrakentamiseen soveltuvaa materiaalia vaikea saada (kivet, kasvualustat).
- Matkailutulot syntyvät ainoastaan sesonkeina.

5.3 Kanadalaisten matkailukeskusasiantuntijoiden haastattelut

Haastateltavien hiihtokeskusten maisemasuunnitteluun erikoistuneiden henkilöiden löytämiseksi käytettiin lumipallo-otantaa (ks. kappale 1.3). Haastatteluun vastasivat maisema-arkkitehtuurin dosentti Sean D. Kelly Ontarion Guelphin yliopistosta sekä Whistler Blackcomb hiihtomatkailukeskuksen ympäristöpäällikkö Arthur De Jong. Puhelinhaastattelu suoritettiin toukokuussa 2010. Puhelinhaastattelu nauhoitettiin ja litteroitiin myöhemmin aineiston käsittelyä varten. Toinen kanadalainen asiantuntija vastasi suoraan kyselylomakkeeseen (liite 3) ja lähetti vastaukset sähköpostitse kirjallisena. Kyselyllä selvitettiin kanadalaisten hiihtokeskusten ympäristörakentamista, taiteen osuutta hiihtokeskuksissa sekä kestävän kehityksen merkittävyyttä maisemasuunnittelussa. Vastauksissa käsitellään yleisesti tilannetta kanadalaisissa hiihtomatkailukeskuksissa sekä yksityiskohtaisemmin Whistler Blackcombin osalta. Aineisto jaoteltu aihealueittain kyselylomakkeen kysymyksien pohjalta.

Alueilla joissa sataa runsaasti vettä kuten Kanadan Whistlerissä hulevedet ovat suuri ongelma. Näillä alueilla pyritään erityisesti minimoimaan eroosiota ja sedimenttien huuhtoutumista vesistöihin. Teiden, hiihtoreittien sekä parkkipaikkojen suunnittelussa käytetään maa- ja vesirakentamiseen erikoistuneita insinöörejä. Alueellisesti sekä provinssikohtaisesti on säädetty tiukkoja vaatimuksia koskien hulevesien käsittelyä. Ohjeilla pyritään ehkäisemään tulvia sekä turvaamaan vesien laatu. Kanadalaisissa hiihtokeskuksissa hulevesiä voidaan asettaa myös ns. näyttille eli luodaan hulevesitaidetta (aihetta käsitellään kappaleessa 4.2). Hulevesidesign-projekteja toteutetaan matkailukeskuksissa jo jonkin verran.

Matkailukeskusten maisemarakentamisessa käytettävien materiaalien valinnassa kiinnitetään vielä jokseenkin vähän huomiota kestävän kehityksen mukaisuuteen. Materiaalit valitaan pääosin esteettisyyden perusteella eikä niinkään materiaalien ekologisuuden. Whistlerissä viherrakentamisen strategiassa pyritään kestävän kehityksen mukaisiin valintoihin, pääosin strategia nojaa LEED –järjestelmään. Projekteissa suositetaan paikallisia materiaaleja aina kun se

on mahdollista. Whistlerissä se tarkoittaa muun muassa sitä, että rakentamiseen tarvittava puumateriaali kaadetaan paikan päältä. Jos alueelta joudutaan kaatamaan puita esimerkiksi hiihtoreiteiltä, kaadettu puutavara voidaan käyttää myöhemmin hiihtomajan rakentamiseen. Käytännössä paikallisia materiaaleja käytetään silloin kun siitä on taloudellista hyötyä. Alueelta kaadetun puutavaran lisäksi Whistlerissä hyödynnetään paikallista kiveä mahdollisuuksien mukaan.

Rakentamisessa on käytössä yhtenäiset ohjeistukset, sillä suurin osa kanadalaisista noudattaa LEED – pisteytystä talorakentamisessa sekä maisemarakentamisessa. Joillakin on käytössä myös omat standardit vahvan ympäristökoordinaattorin ansiosta, näin on mm. American Ski Company:lla (ASC). Whistler Blackcombissa on käytössä omat ohjeistukset suunnittelun ja rakentamisen eri tasoilla, joilla pyritään pienentämään toiminnasta aiheutuvia haittoja.

Kasvimateriaaliksi valitaan paikallisia lajeja, jotka määräytyvät kasvillisuusvyöhykkeen, alueen korkeusvyöhykkeen sekä ilmaston mukaan. Whistlerissä kasvituksissa käytetään tuonti- ja paikallisen lajiston kombinaatiota. Säilytettäviä ja suojeltavia puita siirretään mahdollisuuksien mukaan toiseen paikkaan. Rinteissä kasvi-istutuksien tärkein tehtävä on estää eroosiota ja siksi istutuksissa käytetään runsaasti paikallisia nopeasti kasvavia heiniä ja ruohoja. Matkailukeskus ei halua vaikuttaa negatiivisesti alueen vesistöihin.

Kanadalaisiin ympärivuotisiin hiihtomatkailukeskuksiin rakennetaan yleensä teemapuistoja, lastenleikkipuistoja sekä puistoja kaikenikäisille. Pienimmissä sekä talviaikaiseen toimintaan keskittyvissä matkailukylissä on tarjolla leikkipuistoja lapsille. Whistlerissä erilaisia puistoja löytyy sekä matkailukylästä että vuoristosta. Koska lapset pitävät metsässä ja luonnossa leikkimisestä, matkailukeskuksen luontoalueille on rakennettu tunneleita, pienoiskokoinen keskiaikainen linna sekä sinne on sijoitettu erilaisia leikkivälineitä. Metsään rakentaminen myös pienentää toiminnasta aiheutuvaa ekologista jalanjälkeä. Talvella Whistlerissä kaikenikäiset ja tasoiset harrastajat voivat lumilautaila talvireittipuistossa. Kesällä vuoristossa on käytössä monipuolinen pyöräilyverkosto.

Luonnonvesiä on hyödynnetty runsaasti matkailukeskuksissa. Useat matkailukeskukset ovat sijoittaneet vesialtaita keskeisille paikoille. Matkakohteissa vesistöjen ympäristöt rakennetaan kesäaikaisiksi uimarannoiksi. Luonnonpurot valjastetaan osaksi matkailukylän designia niiden luonnonkauneuden hyödyntämiseksi. Whistlerissä vesistöjä on otettu käyttöön muidenkin kuin esteettisten tekijöiden vuoksi. Matkailukeskus varastoi 52 miljoonaa gallonaa vettä kolmeen rakennettuun järveen. Vettä käytetään palontorjuntaan vuoristossa sekä talvella lumettamiseen.

Suurimmalla osalla matkailukeskuksista on infotaulut, opasteet sekä viitat, joiden avulla vierailijat voivat suunnistaa alueella sekä saada informaatiota. Opastetauluihin kiinnitetään usein myös mainoksia. Lisäksi matkailukeskuksissa joissa vierailijoita on runsaasti käytetään mainostamisessa digitaalista mediaa sekä digitekniikkaa. Whistlerin kyläsuunnitelmassa opasteiden suunnittelua ohjaa erittäin tarkat standardit, esteettisyys on tärkeää, samoin kuin opasteiden selkeys. Palvelut suunnitellaan siten, että viitoituksia ja opasteita tarvitaan mahdollisimman vähän. Rinteissä opastus on yhdenmukainen noudattaen vakiomallia. Kanadalaiset hiihtokeskukset eroavat eurooppalaisista hiihtomatkailukeskuksista siinä, että kaikilla toiminnoilla on yksi omistaja ja koko aluetta johtaa paikallinen hallitus. Opasteiden yhdenmukaistaminen on näin ollen paljon helpompaa kuin eurooppalaisissa matkailukeskuksissa.

Paikallinen kulttuuri on esillä pääteemana useissa matkailukeskuksissa, sillä se nähdään markkinointivalttina. Esimerkiksi Quebecissä toimiva Mt. Tremblant –hiihtomatkailukeskus hyödyntää ranskakanadalaisten kulttuuria vetonaulanaan. Whistlerissä toimintaa ohjaa merkittävässä määrin nuorisokulttuuri, esimerkiksi keväiseen lumilautailufestivaaliin osallistuu satojatuhansia vierailijoita. Hiihto- ja lumilautailufestivaali on suurin tapahtuma, joka edustaa vuoristokulttuuria, mutta tämän lisäksi matkailukeskuksessa toimivat paikalliset taiteilijat ja alueella järjestetään musiikkitapahtumia.

Useat matkailukeskukset hyödyntävät valaistusta korostaakseen erikoisia sekä uniikkeja yksityiskohtia ja merkittävää arkkitehtuuria. Valaistuksen tarkoituksena on myös parantaa asukkaiden ja vierailijoiden turvallisuutta matkailualueella. Pimeään aikaan Whistlerissä valoilla

elävöitetään kasvillisuutta, erityisesti joulun ajan ilmettä luodaan valaistuksella. Energiat ehokkuuteen pyritään käyttämällä LED- valoja.

Kanadalaisissa suurimmissa matkailukeskuksissa on esillä jonkin verran julkista taidetta. Julkinen taide sekä ympäristötaide sijoitetaan yleensä yleisille paikoille matkailukylään. Taidetta esitetään myös vesielementtien yhteydessä. Whistlerin kyläkeskustassa taidetta on monipuolisesti tarjolla, kuten veistoksia sekä maalauksia. Taide ei yleensä ole abstraktia, vaan taidetta, joka ylistää luontoa. Kylässä on mahdollista vieraila useissa gallerioissa ja vuoristossa taidetta on esillä veistoksien muodossa. Taiteilijat kuvaavat töissään eläimistöä ja kasvillisuutta sekä niiden suhdetta toisiinsa. Paikalliset taiteilijat luovat teokset, jonka jälkeen ne sijoitetaan soveltuville paikoille esimerkiksi vuoristoon. Matkailukeskuksessa taide rahoitetaan yksityisellä rahoituksella, mitä saadaan lahjoituksina järjestöiltä. Uusilla kehitettävillä alueilla taiteeseen käytettävä osuus huomioidaan projektin kokonaiskustannuksissa.

Fyysinen ja visuaalinen yhteys luonnonympäristöön on huomioitu merkittävästi kanadalaisten matkailukeskusten kehittämisessä ja rakentamisessa, sillä se nähdään markkinointivalttina. Whistlerin ympäristöpäällikön mukaan luonto on syy siihen, miksi toimintaa on ylipäättään olemassa. Matkailukeskus pyrkii johdonmukaisesti pienentämään rakentamisesta ja toiminnasta aiheutuvaa ekologista jalanjälkeä. Erinomainen esimerkki kestävän kehityksen mukaisesta toiminnasta on "symphony zone", jossa kuormitusta pienennettiin 40 prosentista viiteen prosenttiin. Whistlerin matkailukylän keskusta on tiiviisti rakennettu ja kaupunkimainen. Kylän läpi virtaa joki, jonka varrella on säilytetty rantavyöhykettä. Joki tuo luonnomukaisuuden tuntua rakennettuun ympäristöön ja sen rannalle on sijoitettu istuskelupaikkoja penkkeineen. Whistlerin suunnittelussa on ollut tavoitteena ohjata suuret ihmismassat keskustaan ja vähentää autoilua keskeisillä alueilla. Tiivistä keskustasta on kuitenkin nopea yhteys luonnonpuistoon erilaisia reittejä myöten.

Hyvä hiihtomatkailukeskus tarjoaa erinomaisen tuotteen (kokemuksen), jolla on mahdollisimman vähän vaikutusta luonnonympäristöön. Tällaisilla matkailukeskuksilla on vahva ympäristötiimi ja

toiminta on koordinoitua. Keskuksella on käytössään parhaat toimintatavat kaikissa neljässä kategoriassa; energia, vesi, jätteet sekä toimintojen hankinta. Kanadassa matkailukeskusten on täytettävä tiukat paikalliset sekä provinssikohtaiset lait, jotka koskevat ympäristövaikutusten minimoimista. De Jongin mukaan heidän tavoitteenaan on saada mahdollisimman paljon ihmisiä vierailemaan kohteessa, mutta samalla säilyttää luonnon koskemattomuus ja ekologiset systeemit. On tärkeää tarjota virkistysmahdollisuuksia, joilla on mahdollisimman pieni ekologinen jalanjälki. Matkailutoiminnot rakennetaan ekosysteemiin soveltuvaksi, eikä niin että muutetaan ympäristöä toiminnolle soveltuvaksi ”...*building experiences inside the ecosystem opposite changing the ecosystem*” (De Jong 2010). Jos se onnistuu, voidaan saada aikaan todellista kehitystä vaikutuksien minimoimiseksi ja samalla optimoidaan vieraiden viihtyvyys.

Parhaimmat ja suosituimmat kanadalaiset matkailukeskukset omistaa Intrawest, kuten Whistler/Blackcomb, Panorama, Mount Tremblant ja Blue Mountain. Yrityksen omistamien matkailukeskuksen kehittämismallia kopioidaan maailmanlaajuisesti. Matkailukeskuksilla on ympäristökoordinaattorit, korkeat standardit asiakaspalvelusta sekä yleensä myös erittäin hyvät ja tehokkaat suunnitelmat asiakkaille luonnonympäristön käytöstä. Suositut hiihto- ja laskettelulehdet palkitsevat jatkuvasti Intrawestin menestyneitä matkailukeskuksia. Kanadan Ontariossa toimii myös useita yksityisiä lasketteluklubeja (Craigleith, Osler sekä Devil's Glen ski club), jotka tarjoavat laadukkaita palveluita sekä huomioivat ympäristöasiat toiminnoissaan.

De Jongin mukaan Whistleristä on kasvanut maailmanluokan hiihtokeskus siksi, että heillä on laaja kävelykylä, jossa ei saa ajaa autoilla. Keskusta on hyvin rakennettu, eikä siellä olevia rakennuksia voi omistaa yksityisesti. Mitä kauemmas keskustasta liikutaan sitä luonnontilaisemmaksi alueet muuttuvat (vyöhykkeisyys). Etäisyys varsinaiseen luontoon on lyhyt ja asiakas pääsee nopeasti luonnonpuiston alueelle. Whistlerin matkailukylän alkuperäinen suunnittelija on Eldon Beck, yhdessä paikallisen hallinnon kanssa. Keskuksen rakentamiseen sekä suunnitteluun on kulunut kokonaisuudessa miljoonia ja siihen on osallistunut useita eri tahoja.

6 TULOSTEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomalainen hiihtokeskustoiminta painottuu edelleen voimakkaasti talviaikaisen matkailun kehittämiseen. Suomen matkailustrategiassa 2020 mainitaan ympärivuotiseen matkailuun panostaminen tuottavuuden ja menestymisen edellytyksenä. Myös ilmastonmuutoksen yhtenä sopeutumisstrategiana on ympärivuotisen toiminnan lisääminen.

Tutkimusaineiston perusteella matkailualueen maiseman ja lähiympäristön siisteyteen sekä suunnitteluun on panostettu sitä mukaan, kun ympärivuotisia aktiviteetteja on alettu kehittää. Matkailukeskuksissa on aloitettu kesäilmeen kehittämishankkeita sekä palkattu henkilöstöä viheralueiden ylläpitoon. Lähiympäristöllä on merkitystä sille viihdyttääkö kohteessa ja houkutteleeko matkailualue niin paljon, että sinne halutaan vielä uudelleen. Viitekehyksen sekä ulkomaisten asiantuntijoiden haastattelujen perusteella maailmanlaajuisessa matkailualueiden kilpailussa viheralueet ja ekologisuus ovat merkittäviä imagoon vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksen mukaan suomalaisilla matkailukylillä on myös monipuolisia mahdollisuuksia integroida soveltavaa taidetta ympäristöönsä nykyistä paremmin.

6.1 Mitkä ovat hiihtomatkailukeskusten kesäaikaisen ympäristön kehittämistarpeet?

Hiihtokeskuksille tehdyssä kyselyssä sekä suomalaisten asiantuntijoiden haastatteluissa tuli esiin matkailukeskusten kesäympäristön kehittämistarpeita. Tutkimusaineiston analyysin tuloksena voidaan päätellä, että suomalaisten matkailukeskuksien viherrakentamisessa ei olla vielä kovin pitkällä ja kesäaikainen ympäristö kaipaavaa kehittämistä. Toisaalta hiihtokeskuksissa ollaan jo havahduttu tähän asiaan, sillä kaikkien hiihtokeskuskyselyn (2008) vastaajien mukaan kesäaikaisen ympäristön kehittämiseen oli tarvetta matkailun vetovoimaisuutta ajatellen. Myös siinäkin matkailukeskuksessa, jossa kesäaikaisen toiminnan kehittämiseen ei aiottu panostaa nykyistä enempää.

Kesäaikaiseen ympäristösuunnitteluun sekä uusien lajien integroimisessa aluesuunnitteluun tarvitaan tahtotilaa sekä sitoutuneisuutta. Tilanne matkailukeskuksissa voi olla se, ettei alue ole kesäisin houkutteleva paikallisille eikä matkailijoille. Asiantuntijahaastatteluiden mukaan matkailualueiden ilmeeseen kaivataan arkkitehtuurisesti yhtenäistä ilmettä. Tämä oli kuitenkin ristiriidassa suomalaisten hiihtokeskusten vastauksien kanssa, sillä matkailukeskusten mukaan yhtenäiseen ja esteettiseen ilmeeseen pyritään ja asiat huomioidaan jo kaavoitusvaiheessa. Tilanteeseen voi olla syynä se, ettei uudella kaavoituksella voida enää vaikuttaa aikaisempiin ratkaisuihin. Opastaminen ympäristötietoiseen toimintaan on matkailukeskuksissa koko ajan kehittymässä. Yleisesti esimerkiksi roska-astioita tarvittaisiin lisää matkailukeskuksiin, koska näillä tekijöillä on suuri merkitys alueen siisteyteen.

Suomalaisten asiantuntijahaastatteluiden perusteella matkailukeskusten maisemasuunnittelussa ja -rakentamisessa kiinnitetään vähän huomiota käytettävään kasvillisuuteen. Tämä voi johtua myös siitä, ettei matkailualueilla käytettävää kasvillisuutta ole vielä tutkittu riittävästi ja kasvimateriaalin saatavuus on haasteellista. Paikallista viherrakentamisessa käytettävää materiaalia kuten kasvualustoja, kiviä, turvetta yms. on myös vaikea löytää rakennusurakoihin, vaikka se olisi ekologisuuden kannalta merkittävää (ks. kappale 3). Tällä hetkellä materiaalien esteettisyys nouseekin ekologisuuden edelle niin kotimaassa kuin ulkomaisissa vertailukohteissa. Sade- ja sulamisvesien (hulevedet) käsittelylle on annettava paljon enemmän huomiota tulevaisuudessa, etenkin kun niistä johtuvat ongelmat ovat kasvamassa kovien pintoitteiden käytön ja tiiviin rakentamisen myötä. Hulevesiongelmia lisää tulevaisuudessa myös ilmastonmuutos.

Arkkitehtuurissa ja maisemarakentamisessa esteettömyysnäkökulma on huomiotava nykyistä paremmin. Väestön vanhetessa nämä asiat nousevat yhä merkittävimiksi. Tulevaisuudessa kaavoituksessa kannattaa keskittyä uuden kylärakenteen kehittämiseen matkailijan ja asukkaan näkökulmasta onnistuneesti. Silloin kun säilytetään paikallista kyläkulttuuria edustavia kokonaisuuksia ollaan jo oikeilla jäljillä. Erityisesti paikallisen modernin kyläkulttuurin vaaliminen on tärkeää. Kun kaavoittamisen yhteydessä huomioidaan vähintään lumen kerääminen sekä

talviaikaisten tavaroiden säilytys ratkaistaan myös monia kesäaikaisia ongelmia. Matkailukeskuksiin on rakennettu mm. urheilullisia seikkailuratoja ja -puistoja, mutta eri-ikäisiä aktiivisia puistoja on silti harvakseltaan. Vertailemalla ulkomaisiin matkailukeskuksiin myös lasten leikkialueet kaipaisivat innovatiivisempaa lähestymistapaa.

Hiihtokeskusten haastatteluissa selvisi, että suomalaisissa matkailukeskuksissa soveltavaa taidetta on hyödynnetty vähän, eniten ympäristötaidetta esitetään talvella lumi- ja jäärakentamisen muodossa. Asiantuntijahaastatteluissa mainittiin, että etenkin kyliin saapumiseen kaivattaisiin ympäristötaiteellista otetta. Aikaisempiin tutkimuksiin nojaten yllätyksellinen ja asuinympäristöön integroitu taide profiloi matkailukeskusta erottumaan kilpailijoistaan. Maisemavalaistuksella voidaan luoda omaleimaisuutta ja tunnistettavaa paikallisuutta. Matkailukeskusten valaistusratkaisut ovat ongelmallisia, toisaalta valaistaan liikaa tai valaistus voi myös puuttua kokonaan. Koska valaistus on yksi suurimmista energian kuluttajista, sen suunnittelu on tehtävä huolella. Valaistuksessa suositetaan esimerkiksi energiatehokkaita led-valaisimia.

Suomalaisen asiantuntijan mukaan kuntien nopeat kasvun tavoitteet voivat johtaa siihen, ettei ratkaisuja ehditä harkitsemaan riittävästi. Nopeassa rakentamisessa lähi- ja kaukomaisema voivat menettää visuaalista vetovoimaansa. Luonto ja maisema eivät saisi kärsiä rakentamisen seurauksena. Kaukomaiseman moniulotteisuuden huomioiminen on tärkeää rakentamisessa. Laajat parkkialueet hallitsevat usein suomalaisten matkailukeskusten ilmettä, johon voitaisiin hakea uudenlaisia ratkaisuja tulevaisuudessa. Kestävää suunnittelua on muun muassa se, että palvelut löytyvät kävely-yhteyden päästä ja autot pysäköidään parkkitaloihin.

Asiantuntijahaastattelun mukaan paikallisia asukkaita on kuultava nykyistä paremmin heidän asuinympäristöään koskevassa kehittämissuunnittelussa. Myöskin viherympäristön kokonaissuunnitteluun voitaisiin panostaa nykyistä enemmän. Kokonaissuunnittelussa kiinteistönomistajien runsas määrä voi vaikeuttaa yhtenäisten toimintatapojen sekä periaatteiden luomista matkailukeskukseen.

6.2 Miten viheralueet voivat parantaa hiihtokeskusten imagoa ja kilpailukykyä?

Matkailukylien kehittäminen maailmanlaajuisesti kilpailukykyisiksi alueiksi on haasteellinen tehtävä. Matkailun kasvun mahdollistavat tulevaisuudessa ulkomaiset matkailijat, joiden odotukset viherympäristön suhteen ovat usein erilaiset kuin kotimaisella matkailijalla. Asiantuntijoiden haastatteluissa nostettiin esille useita näkökohtia, joilla kilpailukykyä voidaan parantaa maisemasuunnittelun avulla. Viherrakentamisen tavoitteena on, että alueesta saadaan viihtyisä niin paikallisille kuin vieraillekin. Tämä vaatii erityisesti yhteistyön kehittämistä eri toimijoiden välillä sekä sitoutunutta vahvaa johtajuutta. Ensimmäisiä tehtäviä alueen kehittämisessä on yhteisten periaatteiden ja toimintatapojen luominen alueelle. Huolellisella suunnittelulla, halulla panostaa suunnitteluun ja toteutukseen saadaan näkyviä positiivisia tuloksia aikaiseksi. Ennen kaikkea tarvitaan visio siitä mihin pyritään. Ympärivuotisuuteen satsaaminen merkitsee myös toiminnallisten konseptien kehittämistä alueelle. Nykyisin yhä useampi hanke käynnistetään elinkeinolähtöisesti tai matkailuyrittäjien toimesta.

Lähtökohtana rakennuspaikan valinnalle laaditaan viher- ja maisemarakenneanalyysi, jotta alueen tiivistämisen rajat selkiytyvät. Miellyttävin kokemus syntyy kun rakentaminen on riittävän väljää luontokokemuksen luomiseksi. Kun uuden rakentamisen väliin jätetään viherkäytäviä, säilytetään luonnonläheisyys alueella. Matkailukeskuksesta on oltava lyhyt yhteys luontoon niin visuaalisesti kuin fyysisestikin. Matkailumaisemassa tavoitellaan esteettisyyttä ja viimeistelyä rakennettua ympäristöä. Hyvässä ympäristörakentamisessa materiaalit ja kasvivalinnat tukevat kestävyiden periaatteita (paikallisuus, ekologisuus ja ylläpito). Kotimaisen kiven käyttö maisemarakentamisessa tuo imagoetuja, mutta on myös kestävyydeltään ekologinen valinta.

Suomalaisen matkailutoiminnan vahvuus on puhdas luonto, joka alkaa heti mökin tai hotellin ovelta. Matkailutoiminnalle on edullista säilyttää vihreää sekä luonnonmukaista ympäristöä mahdollisimman paljon. Tässä on kuitenkin huolehdittava siitä, että hoitamattomatkin alueet ovat hallittua hoitamattomuutta. Suomalaisessa luonnonympäristössä on paljon erityispiirteitä, joita on

arvostettava ja vaalittava suunnittelussa. Kansainvälisenä markkinointivalttina ovat luonnon- ja kansallispuistojen laajat ja koskemattomat luontoalueet. Näitä alueita suojaa vahva lainsäädäntö, joka ohjaa kaavoittamista sekä rakentamista.

Rakentamisen keskeneräisyys vaikeuttaa hoitamista sekä kunnossapitoa. Viheralueiden hoitoon satsaaminen tuo merkittäviä etuja matkailualueelle. Tutkimusaineiston mukaan ylläpidon ongelmat johtuvat usein vähäisestä kesäaikaisesta käyttöasteesta sekä resurssipulasta. Kesäajan ilmeeseen vaikuttaa myös talviaikainen kunnossapito, esimerkiksi reunakivien rikkoutuminen lumen aurauksen seurauksena on yleistä. Rikkoutuneita rakenteita olisikin uusittava säännöllisesti.

Matkailuympäristö on tuote, joka myydään ja tuotekehitystyö on vietävä loppuun saakka. Suomalainen elinkeinoelämä sekä yrittäjät ovat heränneet kesäaikaisen toiminnan kehittämisen tärkeyteen. Yhä useammin matkailukunnat vaativat yksityisten kiinteistöjen pihuille pihasuunnitelmat osana rakennuslupaa. Hyviä maisemarakentamisen toteutuksia on jo ympäri Suomea, kuten Ylläksen maisematien ympäristösuunnittelu ja -valaisuratkaisut. Kokonaisvaltainen maisemalähtöinen suunnittelu on erittäin tärkeää, vaikka yksittäiset suunnitteluratkaisut ovatkin mielipidekysymyksiä. Viher- ja maisemasuunnittelun ammattilaista tarvitaan niin lähiympäristön suunnittelussa kuin kaavoitus- ja rakennuslupahankkeissa. Ammattilaisen otetta kaivataan myös ympäristörakentamiseen sekä alueiden hoitoon.

6.3 Millainen on hyvä matkailukeskuksen viherympäristö?

Kanadalaisten asiantuntijoiden mukaan hyvä hiihtomatkailukeskus tarjoaa erinomaisen tuotteen eli kokemuksen, jolla on mahdollisimman vähän vaikutusta luonnonympäristöön. Suosituimmilla kanadalaisilla matkailukeskuksilla on ympäristökoordinaattorit, korkeat standardit asiakaspalvelusta sekä erittäin hyvät ja tehokkaat suunnitelmat asiakkaille luonnonympäristön käytöstä. Menestyvillä matkailukeskuksilla on myös toimintatavat kaikissa neljässä kategoriassa; energia, vesi, jätteet sekä toimintojen hankinta.

Erottuakseen muista matkailukeskuksista on oltava erityinen. Matkailukeskusten välisessä kilpailussa keskinkertaisuus ei riitä takaamaan menestystä. Mielikuva alueesta syntyy ihmisten, rakennuksien, katujen, aukoiden, paikkojen sekä viheralueiden kautta. Hyvä matkailualueen viherympäristö on toimiva, esteettinen ja luonnonmukainen. Liian kaupunkimaista viherrakentamista vältetään. Avainsanoja ovat myös laadukkaat materiaalit, kestävyys sekä helppohoitaisuus. Maisemasuunnittelussa tavoitellaan ekologisuutta samalla tavalla kuin rakennuksia koskevassa LEED –sertifiointiohjelmassa. Erinomainen esimerkki tästä on Whistlerin Cheakamus Crossing –alue (ks. sivut 60 - 62). Hyvän elämyksellisen ympäristön suunnittelussa huomioidaan paikalliset lähtökohdat, luonto sekä kulttuuri.

Ainutlaatuisuutta matkailualueille luodaan ympäristötaiteella sekä soveltavalla taiteella. Taiteen integroiminen osaksi matkailukeskusten ympäristöä rikastuttaa aluetta sekä tekee siitä elinvoimaisemman. Taiteelle erinomaiset resurssit tarjoaa suomalainen luonto ja luonnonmateriaalien hyödyntämismahdollisuudet ovat moninaiset. Innovatiiviset maisemasuunnitteluratkaisut luovat viihtyisän elinympäristön paikallisille sekä vieraille, mutta samalla toiminnan taloudellinen kannattavuus paranee.

Suunnittelu- ja rakentamistapaohjeiden lisäksi viheralueille tarvitaan toimintatavat alueen ylläpidolle, laadun arvioimiselle sekä hoidolle. Hyvänkin viherympäristön arvo laskee nopeasti ellei alueita pidetä kunnossa rakentamisen jälkeen. Talviaikainen kunnossapito, lumen auraus sekä talviaikaisten tavaroiden säilytys vaikuttavat myös kesäajan ilmeeseen. Ennen kaikkea matkailukunnilta vaaditaan pitkäjänteistä työskentelyä asioiden eteen.

6.4 Miten kesäaikaista ympäristöä ja ympärivuotisuutta voidaan kehittää taiteen ja muiden kansainvälisten innovaatioiden avulla?

Tutkimusongelman ratkaisemisessa on hyödynnetty ulkomaisten hiihtokeskusten case-esimerkkejä sekä kanadalaisten maisemasuunnitteluun erikoistuneiden asiantuntijoiden

haastatteluita. Ulkomaisten asiantuntijoiden haastatteluissa korostui erityisesti kestävän kehityksen periaatteiden noudattamisen merkitys kaikessa hiihtokeskustoiminnassa. Tutkimusaineistoa on sovellettu suomalaisten hiihtokeskusten kehittämiskäytäntöjen laadinnassa (taulukot 8 - 17). Kehitysehdotukset on jaettu teemoittain ”imago ja kestävä kehitys”, ”kasvit”, ”taide” sekä ”ympärivuotisuus” –otsikoiden alle, mutta jako ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Tämän opinnäytetyön kehittämistehtävän puitteissa voidaan ottaa kantaa vain yleisesti eri osa-alueiden sisältöön ja ratkaisujen soveltuvuus kehitettävään kohteeseen on selvitettävä tarkemmin tapauskohtaisesti.

Tutkimuksessa huomioitiin, että kansainvälisiä esimerkkejä ei voida suoraan siirtää kotimaahan, vaan on etsittävä paikkaan ja paikalliseen yhteisöön sidottuja ratkaisuja. Suomen olot ovat erilaiset kuin Kanadassa tai jopa muissa Pohjoismaissa. Esimerkiksi Keski-Eurooppaan ja Kanadaan verrattuna Suomessa kasvuaika on noin 2 kk lyhempi ja ammattimaisia työntekijöitä on vähemmän. Myös kotimaan sisällä toimittaessa on haettava kulloisellekin toiminta-alueelle sopivimmat ratkaisut. Pohjois-Suomessa maisemasuunnittelun haasteet ovat erit kuin eteläisessä Suomessa. Eri kokoisten hiihtokeskusten kehittämistarpeet voivat myös poiketa toisistaan.

6.4.1 Imago ja kestävä kehitys

Taulukko 8. Viherrakentamista ja -alueiden hoitoa koskevat ohjeet.

Viherrakentamista ja alueiden hoitoa koskevat ohjeet ulkomaisissa vertailukohteissa	Viherrakentamista ja alueiden hoitoa koskevat ohjeet – sovellusmahdollisuudet Suomessa
<p><i>Kanadalaiset matkailukeskukset noudattavat LEED – pisteytystä talorakentamisessa sekä maisemarakentamisessa. Vahvan ympäristökoordinaattorin ansioista joillakin matkailukeskuksilla on käytössään myös omia standardeja. Myös Whistler on luonut omat ohjeistukset suunnittelun ja rakentamisen eri tasoille – tavoitteena on pienentää toiminnasta aiheutuvia haittoja. Toiminnan</i></p>	<p><i>Luodaan seutukunta- tai aluekohtainen viherrakentamisprojekteja koskeva arviointi- ja pisteytysjärjestelmä. Laaditaan viherrakentamistapaohjeet ja vaaditaan hoitosuunnitelmat sekä yleisille että yksityisille pihuille.</i></p>

<i>ekologisuuden arvioinnin tueksi on kehitetty mm. Lillehammerissa Eko-majakka sertifiointi ja Whistlerissä Green project checklist.</i>	
---	--

Taulukko 9. Materiaalit, päällysteet, kalusteet, varusteet sekä ympäristörakenteet matkailukeskuksissa.

Materiaalit, päällysteet, kalusteet, varusteet ja ympäristörakenteet ulkomaisissa vertailukohteissa	Materiaalit, päällysteet, kalusteet, varusteet ja ympäristörakenteet - sovellusmahdollisuudet Suomessa
<i>Kanadassa kiinnitetään eniten huomiota materiaalien esteettisyyteen, ei niinkään ekologisuuteen. Kestävyyden periaatteiden noudattaminen on lähtökohtana tulevaisuuden suunnittelussa. Käytetään mm. paikallisesti tuotettuja ja kestäviä materiaaleja. Päällysteiden valinnassa suositaan vettä läpäisevien ja huokoisten materiaalien käyttöä. Vailissa taiteellisuutta kohteisiin tuodaan käyttämällä erilaisia päällystemateriaaleja, värejä sekä kuviointeja.</i>	<i>Selvitetään mitä materiaaleja alueelta on saatavissa. Kartoitetaan esim. kivilouhimot sekä tuotteiden valmistajat. Rakennusprojekteissa hyödynnetään paikan päältä saatavia materiaaleja, jätömaata, kasvualueita ja metsänpohjaa. Rakennustyömaalta kaadettavasta puustosta voidaan valmistaa esimerkiksi kalusteita sekä rakenteita. Erilaisia yllätyksellisiä toteutusratkaisuja ei pelätä, kunhan ne kunnioittavat paikallisia oloja ja soveltuvat alueen konseptiin, vrt. paikkaan integroitu taide.</i>

Taulukko 10. Opasteet ja mainoskyltit matkailukeskuksissa.

Opasteet ja mainoskyltit ulkomaisissa vertailukohteissa	Opasteet ja mainoskyltit - sovellusmahdollisuudet Suomessa
<i>Kanadalaisissa matkailukeskuksissa suurimmalla osalla on käytössä infotaulut, opasteet sekä viitat. Opastetauluihin kiinnitetään usein myös mainoksia. Kohteissa, joissa käy runsaasti vierailijoita, käytetään digitaalista mediaa sekä digitekniikkaa. Suunnittelua ohjataan tarkoilla standardeilla, mutta myös esteettisyys on tärkeää. Vailissa opasteiden taide-elementit helpottavat alueella suunnistamista.</i>	<i>Opastesuunnittelu tehdään myös paikallisista lähtökohdista. Yksilöllisyyttä ja selkeyttä arvostetaan. Paikalliset suunnittelustandardit edistävät yhdenmukaista ilmettä alueella. Samoin mainostamiselle laaditaan omat periaatteet. Käyttäjien määrästä riipuen voidaan valita digitaalista tekniikkaa perinteisten opasteiden, infotaulujen sekä viittojen rinnalle.</i>

Taulukko 11. Valaistussuunnittelu matkailukeskuksissa.

Valaistus ulkomaisissa vertailukohteissa	Valaistus - sovellusmahdollisuudet Suomessa
<p><i>Yhä useammin valaistuksessa käytetään led-valaisimia. Valaistuksella parannetaan ensisijaisesti turvallisuutta, mutta myös korostetaan erikoisia yksityiskohtia, kasvillisuutta ja merkittävää arkkitehtuuria. Erityisellä valaistuksella luodaan joulun ajan ilmettä.</i></p>	<p><i>Suomessa on pitkä pimeä aika, joten hyvin suunniteltu valaistus tuo alueelle lisäarvoa. Luonnon vuodenaikoja voidaan korostaa valaistuksen keinoin. Valaistusta voitaisiin toteuttaa nykyistä paremmin noudattaen ulkomaisten matkailukeskusten esimerkkiä. Suomessa valaistusratkaisuilla tavoitellaan yhtäläillä energiatehokkuudella mm. led-valaisimilla.</i></p>

6.4.2 Kasvit

Taulukko 12. Kasvivalinnat matkailukeskusten maisemarakentamisessa.

Kasvit ulkomaisissa vertailukohteissa	Kasvit - sovellusmahdollisuudet Suomessa
<p><i>Ulkomaisissa kohteissa käytetään luonnonmukaista maisemointia. Kunnilla on tarkat listat maisemoinnissa ja ennallistamisessa käytettävistä lajeista (sekä tuonti- että paikallista lajistoa). Ilmaston muutoksen sopeutusratkaisuja ulkomailla ovat kattopuutarhat sekä seiniin integroitu kasvillisuus. Whistlerin kyläkeskuksessa kasvillisuutta istutetaan istutusaltaisiin ja viheralueet viimeistellään loppuun saakka. Olemassa oleva puusto säilytetään mahdollisuuksien mukaan tai siirretään tarvittaessa. Kasvillisuutta käytetään erityisesti myös eroosion torjunnassa.</i></p>	<p><i>Seutukunta tai alue selvittää viherrakentamiseen soveltuvan kasvilajiston, lista toimitetaan suunnittelijoiden sekä kiinteistönomistajien käyttöön. Luonnonmukainen maisemointi tukee luonnollisen lopputuloksen saavuttamista. Istutusaltat yms. soveltuvat myös Suomeen, mutta niissäkin pyritään huoliteltuun lopputulokseen. Kattorakenteissa käytettävät kasvitukset voivat olla esimerkiksi sammalia ja maksaruohoja. Paikan päällä olevaa kasvillisuutta sekä puustoa arvostetaan ja säästetään niin paljon kuin mahdollista. Normaalin nurmisen rinnalla käytetään kulutusta kestävästä nurmisiemenseosta. Rakentamisessa vältetään aggressiivisesti leviäviä tulokaslajeja.</i></p>

6.4.3 Taide

Ks. taulukko 9.

Taulukko 13. Ympäristötaide ja soveltava taide matkailukeskuksissa.

Ympäristötaide ja soveltava taide ulkomaisissa vertailukohteissa	Ympäristötaide ja soveltava taide - sovellusmahdollisuudet Suomessa
<p><i>Suurimmissa kanadalaisissa matkailukeskuksissa on esillä jonkin verran julkista taidetta. Ympäristötaide sijoitetaan yleensä yleisille paikoille matkailukylään. Vailissä ja Whistlerissä taidetta on esillä monipuolisesti. Whistlerissä taiteella kuvataan luontoa, eläimistöä ja kasvillisuutta. Kylässä on mahdollista vieraila useissa gallerioissa. Vuoristossa taidetta esitellään veistoksien muodossa. Matkailukeskuksessa taide rahoitetaan yksityisellä rahoituksella sekä lahjoituksin. Uusilla kehitettävillä alueilla taiteeseen käytettävä osuus lasketaan osaksi projektin kokonaiskustannuksia. Edistykselliset matkailukeskukset luovat uusia kokemuksia alueen asukkaille sekä vieraille julkisen taiteen ohjelmilla. Taiteellisia elementtejä sisällytetään osaksi julkisten alueiden suunnittelua, mm. hulevesidesignin muodossa. Mm. Kanadassa on käytössä prosentti taiteeseen periaate, usein taiteeseen panostetaan vähimmäisvaatimusta enemmän.</i></p>	<p><i>Matkailukeskuksissa arvoidaan ne paikat, joihin taide soveltuu parhaiten ja missä se on efektiivisintä. Taideteosten valinta tehdään myös huolella siten, että ne soveltuvat alueen konseptiin. Taiteellisia elementtejä voidaan yhdistellä monin eri tavoin osaksi arkiympäristöä. Maataide, ympäristötaide, yhteisötaide soveltuvat hyvin suomalaisiin matkailukeskuksiin, sillä luonto tarjoaa niille erinomaiset edellytykset. Esimerkiksi dynaamiset ja kineettiset elementit taiteessa mahdollistavat luonnon ja ihmisen vuorovaikutteisuuden. Jää- ja lumirakentamisessa fantasia ja leikki ovat tärkeitä elementtejä. Uusissa ja suurissa projekteissa käytetään prosentti taiteeseen periaatetta, johon myös kunta voi osallistua.</i></p>

Taulukko 14. Hulevesisuunnittelu matkailukeskuksissa.

Hulevedet ulkomaisissa vertailukohteissa	Hulevedet- sovellusmahdollisuudet Suomessa
<p><i>Kanadassa hulevesien hallintaan on käytössä ohjeistukset, joilla pyritään ehkäisemään tulvia sekä turvaamaan vesien laatu. Hulevedet huomioidaan suunnittelussa jättämällä alavampia paikkoja vesille, luomalla sadevesipuutarhoja ja säilyttämällä kosteikkoja. Kanadalaiset luovat yritykset pyrkivät täyttämään taiteellisen hulevesisuunnittelun vaatimukset projekteissaan. Suunnittelulla luodaan toimivia, mutta myös esteettisiä ja opettavaisia hulevesiratkaisuja. Hulevedet voidaan kerätä talteen ja mm. käyttää myöhemmin istutuksien kasteluun.</i></p>	<p><i>Hulevesien hallintajärjestelmät suunnitellaan entistä paremmin. Sade- ja sulamisvesiä ei ohjata suoraan sadeviemäreihin tai ojiin, vaan veden kulku tuodaan näkyväksi erilaisin esteettisin ja toiminnallisin ratkaisuin. Eroosiota torjutaan käyttämällä paikalliseen luontoon soveltuvaa kasvillisuutta.</i></p>

6.4.4 Ympärivuotisuus

Taulukko 15. Teemapuistot, eri-ikäisten puistot ja lasten leikkipuistot matkailukeskuksissa.

Teemapuistot/eri-ikäisten puistot/ lasten leikkipuistot ulkomaisissa vertailukohteissa	Teemapuistot/eri-ikäisten puistot/ lasten leikkipuistot – sovellusmahdollisuudet Suomessa
<p><i>Kanadan ympärivuotisesti toimivista matkailukeskuksista löytyy yleensä teemapuistoja, lastenleikkipuistoja sekä puistoja kaikenikäisille. Pienemmissä keskuksissa tarjolla on ainoastaan leikkipuistoja lapsille. Whistlerissä rakennetaan leikkialueita myös metsiin. Talvella harrastetaan talvireittipuistoissa ja kesällä käytössä on monipuolinen pyöräilyverkosto. Vailissä leikki on kokemusmaailman ydin ja puistojen välineet ovat leikkimielisiä. Taiteilijat osallistuvat leikkikenttien suunnitteluun ja välineiden valintaan.</i></p>	<p><i>Suomalainen toiminnallinen puisto ja lastenleikkipuisto ammentaa ideansa paikallisesta kulttuurista. Interaktiiviset taideteokset, seikkailu, luonto sekä paikan historia tarjoavat runsaasti toteuttamismahdollisuuksia. Parhaiten kilpailevista matkailukeskuksista erotutaan käyttämällä standardimalleista poikkeavia kalusteita sekä välineitä. Luonnonympäristö stimuloi lapsia leikkimään mm. silloin kun kasvillisuus ja topografia on vaihtelevaa, joten leikkialueita suositellaan rakennettavaksi myös luontoon.</i></p>

Taulukko 16. Vesiaiheet ja luonnonvesien hyödyntäminen matkailukeskuksissa.

Vesiaiheet ja luonnonvesien hyödyntäminen ulkomaisissa vertailukohteissa	Vesiaiheet ja luonnonvesien hyödyntäminen - sovellusmahdollisuudet Suomessa
<p><i>Kanadalaisissa matkailukeskuksissa vesialtaita sijoitetaan keskeisille paikoille, luonnonvesistöjen ympäristöt rakennetaan uimarannoiksi, luonnonpurot valjastetaan osaksi kylän designia niiden luonnonkauneuden hyödyntämiseksi. Vettä varastoidaan tekojärviin palontorjuntaa sekä lumetusta varten. Vesistöihin voidaan integroida toiminnallisuutta sekä taiteellisuutta esimerkiksi suihkulähteillä.</i></p>	<p><i>Luonnonsuojelulaki sekä hyvän metsänhoidon ohjeet suojelevat mm. luonnontilaisia puroja. Järvien, lampien sekä jokien rantarakentamisessa on kehittämismahdollisuuksia. Vesistöihin voidaan rakentaa taiteellisia suihkulähteitä ja niitä voidaan valaista eri menetelmin. Joissakin kohteissa uimarannan rakentaminen, erilaiset rakenteet (mm. puu) tai kiveykset voivat parantaa ja helpottaa rannan käyttöä. Talvella jäälle voidaan tehdä esim. retkiluistelureittejä tai rakentaa hoijakka.</i></p>

Taulukko 17. Paikallinen kulttuuri matkailukeskuksissa.

Paikallinen kulttuuri ulkomaisissa vertailukohteissa	Paikallinen kulttuuri – sovellusmahdollisuudet Suomessa
<p><i>Paikallinen kulttuuri on esillä pääteemana useissa kanadalaisissa matkailukeskuksissa, sillä se nähdään markkinointivalttina. Myös modernia kulttuuria arvostetaan erilaisten tapahtumien muodossa. Taidegallerioissa toimivat paikalliset taiteilijat. Paikallista kulttuuria tuodaan esille materiaali- ja kalustevalinnoilla.</i></p>	<p><i>Matkailukohteen sijainnista riippuen tuodaan esiin esimerkiksi nykyaikaista kyläkulttuuria. Maankäytönsuunnittelulla vaalitaan myös kulttuurihistoriallisia alueita. Paikallisuuden integroiminen alueen toimintoihin ja ympäristöön on haasteellinen tehtävä, mutta se on yksi tärkeimmistä keinoista luoda alueesta uniikki.</i></p>

6.5 Miten viherrakentamisprojekteissa voidaan kannustaa ekologisuuteen?

Kunnan tehtävänä on opastaa ja tiedottaa kiinteistönomistajia heidän velvoitteistaan. Kannusteena voi toimia esimerkiksi palkitsemisjärjestelmä. Se vaatii pohjakseen seutukunta- tai aluekohtaisen viherrakentamisprojekteja koskevan arviointi- ja pisteytysjärjestelmän. Tällaista käytetään mm. Whistlerin rakentamisprojekteissa. Kaikki ekologisen rakentamisen vaatimukset

täyttävä projekti voi kerätä maksimissaan 50 pistettä. Ne projektit jotka saavuttavat 25 pistettä huomioidaan ekologisten asioiden vasta-alkajana, 35 pistettä saanut on edistyksellinen ja vähintään 40 pistettä saanut projekti on innovaattori. Whistlerin pisteytysjärjestelmä (ks. liite 6) käsittää kuitenkin koko rakennushankkeen ekologisuuden arvioimisen. Suomessa tällainen arviointi- ja pisteytysjärjestelmä voisi olla myös tarpeellinen ja jatkokehittämisen arvoinen asia. Matkailukeskuksille sekä alueen kiinteistönomistajille myös pelkästään vihersuunnittelua koskeva vaatimuslista (Green Project Checklist) on erinomainen apuväline. Vaatimuslista lisää tietotaitoa sekä varmistaa, että mahdollisimman monet ekologisuuteen tähtäävät asiat voidaan huomioida. Palkitsemis- ja huomioimisjärjestelmä voi jopa lisätä kilpailuhenkeä ja siten terveellistä naapurikateutta. Näin ollen yhteisistä ohjeista hyöttyy koko matkailualue.

LYHENTEET

FCG: Finnish Consulting Group Oy

SHKY ry.: Suomen hiihtokeskusyhdistys ry.

VYL : Suomen Viherympäristöliitto

IFPRA: International Federation of Park and Recreation Administration

SLU: Swedish University of Agricultural Sciences

IFLA: The International Federation of Landscape Architects

EFLA : European Federation for Landscape Architecture

NSAA: National Ski Areas Association

LOHAS: Lifestyles of health and sustainability

WTTC: World Travel and Tourism Council

UNWTO: The World Tourism Organization

Pan Park: The Protected Area Network of Parks

Europarc: European Charter for Sustainable Tourism

SITES: The Sustainable Sites Initiative

ASLA: American Society of Landscape Architects

NPNP: New Plants for Northern Periphery Market

SWOT: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

OCP: The Official Community Plan

WES: Whistler Environmental Strategy

WVES: Whistler Village Enhancement Strategy

RMOW: Resort Municipality of Whistler

TNS: The Natural Step

LEED ND: Leadership in Energy and Environmental Design - for Neighbourhood
Development

LKKK: Levin Kyläkuvan Kehittäminen Kilpailueduksi

AIPP: Art in Public Places Strategic Plan

ASC: American Ski Company

LÄHTEET

Kirjat ja artikkelit

Burki, R, Elsasser, H. & Abegg B. 2003. Climate Change, impacts on the tourism industry in mountain areas. International Conference on Climate Change in Tourism. Djerba.

Calkins, M., 2009. Materials for Sustainable Sites. A complete Guide to the Evaluation, Selection, and Use of Sustainable Construction Materials. Hoboken New Jersey: John Wiley & Sons Inc.

Droege, P. (toim.) 2010. Climate design. Design and planning for the age of climate change. A collection of works from academics and AECOM's thought leaders. Australia: ORO Editions.

Echols, S. 2007. Artful rainwater design in the urban landscape. Journal of Green Building, volume 2 number 4.

Fjørtoft, I. & Sageie, J. 2000 The natural environment as a playground for children Landscape description and analyses of a natural playscape. Landscape and Urban planning 48, 83-97. Department of Teacher Education/department of computer Science and Mathematics, Telemark College. Nodotten: Norway.

Jokela, T. Wanderer in the the landscape - reflections on the relationship between art and the northern environment. Teoksessa: Coutts, G., (Editor) 2008. Art, Community and Environment: Educational Perspectives. Bristol: GBR Intellect.

Jormola, J., 2005. Hulevesien käyttö kaupunkisuunnittelussa ja maisema-arkkitehtuurissa. Järvipooliseminaari:Hulevedet. Kuopio. SYKE.

Kangas, K., Siikamäki, P., Juntheikki, R., Kauppila, P. & Saarinen, J. 2005. Luonto, matkailu ja aluekehitys. Naturpolis Kuusamo koulutus- ja kehittämispalvelut tutkimuksia 2/2005. Kuusamo: Naturpolis.

Kauppila P. & Äikäs T. 2002. Matkakohteen imagon suunnitteluprosessi: esimerkkinä Kuusamo. Terra 114: 137-148. Maatieteenlaitos, Oulun yliopisto/Naturpolis Kuusamo.

Laine, K., Pihlajaniemi, H., Kananen, S., Siuruainen, M., Hämäläinen, A., Kauppila, T., Peteri, S. 2007. Pohjoisen matkailuympäristön kestävät kasvit. Oulun yliopiston kasvitieteellinen puutarha, Lapin ammattiopisto Luonto- ja Ympäristöala, Thule Instituutti. Oulu: Kalevaprint Oy.

Lotvonen, E. 2008. Lapin matkailustrategia 2007-2010. Lapin liiton julkaisu A22/2008. Rovaniemi: Lapin liitto.

Malinen, K. 1991. Luonnonkasvien käyttö rakentamisen aiheuttamien maisemavaurioiden korjaamisessa pohjoisilla alueilla. Pro gradu –tutkielma, Oulun yliopisto, Kasvitieteen laitos.

Mitchell, S. 1998. Naturescaping Appreciating, Preserving and restoring Reston's Natural Resources. Reston, Virginia: Reston Association.

Pennypacker, E. & Echols, S. 1999. Artful rainwater design: Creating amenity. Pennsylvania State University Department of Landscape Architecture.

Ruth-Balaganskaya, E. & Myllynen-Malinen, K. 2000. Soil nutrient status and revegetation practises of downhill skiing areas in Finnish Lapland – a case study of Mt. Ylläs. *Landscape and Urban planning* 50: 259-268.

Thompson, J., & Sorvig, K. 2008. *Sustainable Landscape Construction, A Guide to Green Building Outdoors*, Second edition. Washington: Island Press.

Uusitalo, M., Sarala, P. & Jokimäki, J. 2007. Maisemälähtöinen maankäytönsuunnittelu luontomatkailukeskuksissa. *Arktisen keskuksen tiedotteita* 49. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Virtanen, E., Vesterinen, N. & Ahonen, M. Suomen matkailustrategia vuoteen 2020 & Toimenpideohjelma vuosille 2007-2013. Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisu. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Welford, R & Ytterhus, P. 2004. Sustainable development and tourism destination management. A case study of the Lillehammer region. *International Journal of Sustainable Development and World Ecology* 11 (2004) 410-422. Corporate Environmental Governance Programme, Centre of Urban Planning and Environmental management, University of Hong Kong. Department of Economics, Norwegian School of Management.

Äikäs, T. 2004. Kaupunkien ja seutujen imagot aluetasojen välisessä kilpailussa. *Terra* 116: 1 2004. Maantieteenlaitos, Oulun yliopisto.

Lehdet

Lehtonen, J. 2008. Etevä ja eloisa matkailu vuonna 2030. Matkailunsilmä MEKin asiakaslehti 4 / 2008. Helsinki: Matkailun edistämiskeskus.

Mattila, V. 2007. Imago ihan pihalla. ISS PRO, Lehti ISS palvelujen asiakkaille ja yhteistyökumppaneille 2/2007.

Takkunen, M. 2005. Vancouverin julkinen taide hivelee aisteja. Ympäristö 6/2005.

Uusitalo, M. & Kananen, S. 2006. Viheralueet matkailukeskuksissa. Esimerkkinä Levin ja Ylläksen matkailukeskukset, Viherympäristö 6/2006.

Digitaaliset lähteet

About Whistler. Hakupäivä 16.3.2010. <http://www.whistler2010.com/your-whistler/about-whistler.cfm>

Almiñana, J & Eisenman, T. 2003. Leed in the landscape. Hakupäivä 20.4.2010. http://www.edcmag.com/Articles/Leed/22c6916daa697010VgnVCM100000f932a8c0____

Arktinen keskus. Landscape lab –hanke 2004-2007. Hakupäivä 12.9.2010. <http://www.arcticcentre.org/?DeptID=5673>

Art in Public Places Strategic Plan. 2001. Town of Vail. Hakupäivä 23.3.2010. <http://www.artinvail.com/about.asp>

Jokela. T. Ympäristötaide verkossa. Finnish environmental art. Hakupäivä 13.5.2010. <http://www.environmentalart.net/jokela/index.htm>

Kideve - elinkeinopalvelut Kittilä. 2010. LKKK: Pohjoisen viherpäivät 2010. Hakupäivä 19.10.2010. http://www.kideve.fi/kideve/index.php?id=4_46_77

Kideve, rakennetun ympäristön laatukäsikirja. Hakupäivä 21.7.2010. http://www.kideve.fi/rakennetun_ympariston_laatukasikirja/

Kittilän kunta. Hakupäivä 28.7.2010. <http://www.kittila.fi/web/index.php?id=1>

Lappi Pohjoisen luova menestyjä, Lapin maakuntasuunnitelma 2030. Hakupäivä 8.8.2010. [Http://www.lapinliitto.fi/c/document_library/get_file?folderId=53982&name=DLFE-3226.pdf](http://www.lapinliitto.fi/c/document_library/get_file?folderId=53982&name=DLFE-3226.pdf)

Levin ympäristöasioiden kehittäminen ja maisemointi. Hakupäivä 28.7.2010. <http://www.levi.fi/fi/green-days/ymparisto-ja-maisemointi.html>

Levin ympäristöarvot, -politiikka ja -strategiat. Hakupäivä 28.7.2010. <http://www.levi.fi/fi/green-days/levin-ymparistoarvot.html>

Lillehammer. Hakupäivä 16.2.2010. <http://sommer.lillehammer.com>

Lillehammer. Hakupäivä 16.2.2010. <http://www.lillehammer.com/en/>

Lillehammer. Hakupäivä 16.2.2010. <http://travelguide.osl.no/catalog.cfm?nOnlineCatalogueNo=12696>

Lohas, lifestyle of health and sustainability. Hakupäivä 27.10.2010.
<http://www.lohas.com/>

New plants for the northern periphery market. Hakupäivä 1.9.2010.
<http://www.northernplants.net/>

Plant native. Benefits of naturescaping. Hakupäivä 20.7.2010.
http://www.plantnative.org/how_benefits.htm

Recreation & Leisure Detailed Current Reality. Resort Municipality of Whistler.
Hakupäivä 7.7.2010. [http://www.whistler2020.ca/whistler/site/strategy.acds?
instanceid=1930580&context=1930579](http://www.whistler2020.ca/whistler/site/strategy.acds?instanceid=1930580&context=1930579)

Smart growth online, a service of the smart growth network. Hakupäivä 21.4.2010.
<http://www.smartgrowth.org>

Suomen hiihtokeskusyhdistys ry. Tiedotteet, tilastot ja tutkimusmateriaali.
Hakupäivä 29.4.2010. <http://www.ski.fi/>

Suomen ympäristökeskus. Luettelo luonnolle haitallisista koristekasveista pdf.
Hakupäivä 18.11.2010 [http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=
364086&lan=FI](http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=364086&lan=FI)

Suomen ympäristökeskus. Rakennettu ympäristö. Hakupäivä 21.6.2010.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=109&lan=fi>

TED case studies, Lillehammer Olympic Games 1994. Hakupäivä 18.2.2010.
<http://www1.american.edu/TED/lille.htm>

The OCP and Whistler 2010. Hakupäivä 15.7.2010.
<http://www.whistler2010.com/OCP-basics/whistler2020/whistler2020-and-ocp.cfm>

The sustainable sites initiative. Hakupäivä 24.7.2010.
<http://www.sustainablesites.org/>

Town of Vail. Parks and playgrounds. Hakupäivä 23.3.2010.
http://www.vailgov.com/subpage.asp?page_id=908

Vail Parks and Recreation Master Plan, winter 2006-2007. Town of Vail Colorado.
Hakupäivä 14.6.2010 http://www.greenplayllc.com/Sampdoc/Vail_CO_Executive_Summary.pdf

What is green infrastructure? Hakupäivä 18.7.2010.
<http://greenvalues.cnt.org/green-infrastructure>

Whistler Athletes Village. Cheakamus Crossing - Whistler Olympic/Paralympic Athlete Village. Hakupäivä 20.4.2010 <http://www.sengadesigns.com/portfolio/planning/whistler-athletes-village.aspx>

Whistler green: Project checklist. Hakupäivä 13.6.2010.
<http://www.whistler.ca/images/stories/PDF/Toward%20Sustainability/WG%20%20Apr%202009.pdf>

Whistler2020, moving toward a sustainable future. Vision, priorities, strategies & tools. Whistler2020 Vision 2nd Edition pdf. Hakupäivä 16.3.2010.
<http://www.whistler2020.ca/whistler/site/genericPage.acds?instanceid=1967751&context=1930511>

Whistler environmental strategy. Resort municipality of Whistler. Hakupäivä 13.6.2010.http://www.whistler.ca/images/stories/PDF/Admin/WES_Full_Document.pdf

Whistler Village design guidelines. Resort Municipality of Whistler. Hakupäivä 20.4.2010. <http://dev.whistler2010.com/cms-assets/documents/4730-790885.villagedesignguidelines.pdf>

Whistler Village Enhancement Strategy. 2001. Resort Municipality of Whistler Department of Planning Development Services. Hakupäivä 13.6.2010. <http://www.whistler2020.ca/>

Suullinen tiedonanto

De Jong, A., ympäristövastaava, Whistler Blackcomb. Puhelinhaastattelu 20.4.2010. Tekijän hallussa.

Outila, T. Rovaniemen kaupungin kaavoituspäällikkö. Puhelinhaastattelu 2.10.2008.

Uusitalo, M., tutkija, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. 2010. Puhelinhaastattelu 20.5.2010. Tekijän hallussa.

Sähköpostit

Kelly, S. maisema-arkkitehtuurin dosentti, Ontarion Guelphin yliopisto. Re: Study of Green Areas in Ski Resorts. Sähköpostiviesti l7sije00@students.oamk.fi, skelly03@uoguelph.ca 14.5.2010

Merikoski, T., tutkija, Aalto-yliopisto. Re: Hiihtokeskuksien ympäristörakentaminen opinnäytetyön aiheena. Sähköpostiviesti I7sije00@students.oamk.fi, tiinamerikoski@gmail.com 4.3.2010

Seminaarit

Viherrakentaminen pohjoisissa matkailukohteissa, Pohjoisen Viherpäivien 2010 seminaari 19. – 20.8.2010.

Laaksonen, H. 2009. Puistot ja viheralueet imagon luojana. Vihertekniikka Viherpäivät '09.

LIITTEET

- Liite 1. Haastattelulomake suomalaisille hiihtokeskuksille
- Liite 2. Saatekirje suomalaisille hiihtokeskuksille
- Liite 3. Haastattelulomake ulkomaisille asiantuntijoille
- Liite 4. Kyselylomake IFPRA:n jäsenistölle
- Liite 5. Maisema-arkkitehtien mahdollisuudet tavoitella pisteitä LEED sertifiointissa. "Landscape architects can contribute to the following LEED (2.0) credits"
- Liite 6. Whistler Green Project Checklist

Taustatietoja

Matkailu- tai hiihtokeskuksen nimi: _____

Vastaajan nimi: _____

Ammatti tai asema: _____

1. Paljonko kesä- ja talviaikaisia kävijöitä matkailukeskuksessanne oli viime kaudella? Erotelkaa päiväkävijät sekä pidempään matkailevat jos mahdollista.

Kesä: Päiväkävijät: _____ Matkailijat: _____

Talvi: Päiväkävijät: _____ Matkailijat: _____

Miten näette kävijämäärän kehityksen tulevaisuudessa? _____

2. Onko matkailukeskuksellanne kansainvälisiä yhteistyökumppaneita? Oletteko hakeneet ideoita yritystoiminnan kehittämiseen ulkomaisista matkailu- tai hiihtokeskuksista?

Kyllä Ei En osaa sanoa

3. Kuinka monta prosenttia kävijöistä on kesällä ja talvella ulkomailta? Arvioikaa suurimmat ulkomaiset kohderyhmät.

Kesällä: Ruotsi Norja Tanska Italia Ranska Espanja Saksa Venäjä Viro

Muu, mikä? _____

Talvella: Ruotsi Norja Tanska Italia Ranska Espanja Saksa Venäjä Viro

Muu, mikä? _____

4. Mihin ikäryhmään/-ryhmiin matkailukeskuksenne kävijät kuuluvat pääosin kesällä ja talvella?

Kesä:	15-19 vuotta ☐	Talvi:	15-19 vuotta ☐
	20-29 vuotta ☐		20-29 vuotta ☐
	30-39 vuotta ☐		30-39 vuotta ☐
	40-49 vuotta ☐		40-49 vuotta ☐
	50-59 vuotta ☐		50-59 vuotta ☐
	60-79 vuotta ☐		60-79 vuotta ☐

5. Miten maisema ja luonto on huomioitu yritystoiminnassa ja alueen suunnittelussa? Miten esim. matkailukeskuksen rantarakentamisessa on huomioitu luontoarvot?

6. Onko maankäytönsuunnittelussa huomioitu luonnontilaisten alueiden rajautuminen rakennettuun ympäristöön sekä viheralueisiin?

7. Miten rakennetun ympäristön laatu ja siisteys on huomioitu matkailuympäristössä? (mm. opasteet, pysäköinti, sade- ja sulamisvedet sekä jätteiden keräys)

8. Onko alueen rakentamisessa huomioitu ympäristön esteettisyys ja yhtenäinen ilme?

Kyllä Ei En osaa sanoa

Kesäaikainen ympäristö

1. Millaisia kesäaikaisia toimintoja hiihtokeskuksella on? Tukeeko nykyinen ympäristö arvionne mukaan näitä toimintoja?

2. Miten hiihtokeskuksessanne huolehditaan laskettelurinteistä kesällä?
Onko moottorikelkkareitit, maastohiihtoladut ja muut kulutusherkät alueet maisemoitu?

3. Onko alueella eri-ikäisille suunnattuja toiminnallisia puistoja ja lasten leikkipuistoja?

Kyllä , kuinka monta _____ Ei En osaa sanoa

4. Onko liikuntarajoitteiset huomioitu alueen ympäristörakentamisessa?

Kyllä Ei En osaa sanoa

5. Onko matkailukeskuksessanne pysyvää ympäristötaidetta? Kuinka monta teosta ja millaisia ne ovat? _____

6. Paljonko arvionne (€) mukaan matkailukeskuksessanne sijoitetaan tällä hetkellä vuodessa ympäristön kunnossapitoon sekä rakentamiseen (viheralueet sekä muut julkiset alueet).

7. Onko alueelle tehty viher-, ympäristö- tai maisemanhoitosuunnitelmia?
Onko suunnitelmia toteutettu ja jos on, millaisiin kohteisiin?

8. Onko teillä ollut tai meneillään vastaavia ympäristönkehittämisprojekteja?
Jos on ollut, mitkä ovat tulokset?

9. Onko viheralueilla kesäaikaista hoitoa? Onko kesäajaksi palkattu ko. tehtävään työntekijöitä?

Talviaikainen ympäristö

1. Miten näette lumitilanteen kehittyvän toimialueellanne tulevaisuudessa?

2. Onko alueen hiihtolatuksen ym. reittien läheisyyteen rakenteilla uusia taukopaikkoja?

Kyllä Ei En osaa sanoa

3. Onko ympäristön valaistukseen kiinnitetty huomiota? Onko alueelle tehty esim. erillinen kohdevalaistussuunnitelma?

Kyllä Ei En osaa sanoa

4. Onko matkailukeskuksellanne talviaikaista ympäristötaidetta esim. lumiveistoksia?

Kyllä Ei En osaa sanoa

5. Miten arvioisitte nykyisten ympäristörakentamiskäytäntöjen tukevan teiden ja yleisten alueiden kunnossapitoa talviaikaan? Miten esim. lumenkeräyspaikat on huomioitu?

Matkailukeskuksen ympäristön kehittäminen tulevaisuudessa

1. Miten arvioisitte matkailukeskuksenne sekä alueen toimintojen kehittymisen seuraavan viiden vuoden aikana?

Kehitämme uusia ohjelmalveluita Kyllä Ei En osaa sanoa

Laajennamme hotelli- ja ravintolapalveluitamme Kyllä Ei En osaa sanoa

Rakennamme uusia majoitustiloja Kyllä Ei En osaa sanoa

Avaamme lisää laskettelurinteitä Kyllä Ei En osaa sanoa

Rakennamme uusia hiihto- ja/tai ulkoilureittejä Kyllä Ei En osaa sanoa

Kehitämme lisää palveluita sekä aktiviteetteja Kyllä Ei En osaa sanoa

Muuta, mitä? _____

2. Onko matkailukeskuksellanne tarvetta ympäristön kehittämiseen kesäaikaisen matkailun vetovoimaisuutta ajatellen?

Kyllä Ei En osaa sanoa

3. Millaista osaamista tarvitsisitte ympäristösuunnittelussa?

	Kyllä	Ei
Maisemasuunnittelua	☐	☐
Viherhoito-ohjeiden suunnittelua	☐	☐
Viherrakentamistapaohjeiden suunnittelua	☐	☐
Valaistussuunnittelua	☐	☐
Reitistösuunnittelua	☐	☐
Ympäristötaiteen suunnittelua	☐	☐
Lumi- ja jääveistosten suunnittelua	☐	☐
Opastesuunnittelua	☐	☐
Esteettömyyteen liittyvää suunnittelua	☐	☐
Jätehuollon suunnittelua	☐	☐
Rakennuksien tai rakenteiden suunnittelua	☐	☐
Rinteesiin liittyvää suunnittelua	☐	☐
Maankäytönsuunnittelua (esim. kaavoitus)	☐	☐

Muuta, mitä? _____

Kiitos vastauksista!

2.10.2008

Hei,

Opiskelen Oulun seudun ammattikorkeakoulussa hortonomi ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Teen opinnäytetyöni matkailu- ja hiihtokeskusten kesäaikaisen ympäristön kehittämistä. Työn tarkoituksena on löytää uusia ratkaisuja matkailuympäristön viihtyisyyden parantamiseen. Kyselyyn on valittu 8 erisuuruista matkailukeskusta ympäri Suomea.

Toivoisin että teillä olisi aikaa vastata seuraaviin kysymyksiin liittyen matkailukeskuksenne ympäristöön.

Vastausohjeet: Lukekaa ennen vastaamista koko kysymys ja sen kaikki vastausvaihtoehdot läpi. Kysymyksiin vastataan laittamalla rastin vaihtoehdon perässä olevaan ruutuun mielipidettänne parhaiten kuvaavan vaihtoehdon perään tai kirjoittamalla vastaus siihen varattuun tilaan. Olen teihin puhelimitse yhteydessä lokakuun aikana haastatteluajan sopimiseksi. Koko kysely käydään läpi puhelinhaastattelun yhteydessä. Tällä varmistetaan laadullisen kyselyn riittävä kattavuus. Haastattelu nauhoitetaan vastausten käsittelemisen helpottamiseksi.

Lähetän liitteenä olevan kyselylomakkeen myös postitse viikon 44 aikana.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä yksittäisten yritysten nimiä tai tietoja julkaista missään vaiheessa. Vastauksista julkaistava yhteenvetomateriaali käsitellään täysin anonyymisti.

Ystävällisin terveisin ja kiittäen jo etukäteen ajastanne,

Jenni Simppula

Yhteydenotot:
email. l7sije00@students.oamk.fi

13.4.2010

Dear recipient,

I am studying landscape planning at Oulu University of Applied Sciences in Finland and I am currently writing my final thesis.

In my thesis I study current environment problems and opportunities in ski resorts. The idea is to compare garden areas and development of green areas in Finnish ski resorts to other Nordic resorts in Sweden and Norway, and also to North American solutions in Canada. My goal is to find new innovations for green area construction in Finnish ski resorts. One part of this study will be environment art and how it can be used to increase the visuality and uniqueness of ski resorts.

To gather data for my studies and complete my thesis I have a few questions with which I hope to get information from You. My target is to get information from Whistler and Lillehammer, but also general answers are useful.

- 1. Sustainable development in the ski resort: How is rainwater and melt water managed? Is renewable source of energy used? How recycling is organized?**
- 2. What kinds of materials are usually used at the center of ski villages? For example stones, gravel, wood and so on? Is sustainable development taken into account while choosing materials?**
- 3. Do planners and other actors have formal common guidelines for green construction planning in ski resort areas?**
- 4. What kinds of plants are generally used in ski resort areas? Do you prefer Northern or/and local plants?**
- 5. Do ski villages have theme parks, parks for all ages or playgrounds for children?**
- 6. Are there man made water pools or utilization of natural waters in the area?**
- 7. How is guidance taken into account? Do the signs in one village area follow similar and/or unique design? How about advertising signs? For example is digital technique used?**
- 8. How is local culture taken into account in ski resorts?**
- 9. Do resorts have special lighting (dark time image) like spotlights, color lights etc.?**

- 10. Is there public art or/and environment art (including buildings)?
How it is shown and what kind of art is it?**
- 11. How is natural environment taken into account while planning
constructed green areas in ski resorts (visual and physical connection
to the nature)?**
- 12. In your opinion what makes ski resort environment good and why?**
- 13. In your opinion what are the best ski resorts in Norway|Canada and
why? How do you think the ski resort became state-of-the-art resort?**

All answers are processed with full confidence. I hope to get Your answers at latest on **May 15th 2010** to my email l7sije00@students.oamk.fi

Thank you for your time.

Best Regards, Jenni Simppula
Email. l7sije00@students.oamk.fi

12.4.2010

Dear Receiver,

I am studying landscape planning at Oulu University of Applied Sciences in Finland and I am currently writing my final thesis.

In my thesis I study current environment problems and opportunities in ski resorts. The idea is to compare garden areas and development of green areas in Finnish ski resorts to other Nordic resorts in Sweden and Norway, and also to North American solutions in Canada. My target is to find new innovations for green area construction in Finnish ski resorts. One part of this study will be environment art and how it can be used to increase the visuality and uniqueness of ski resorts.

To gather data for my studies and to complete my thesis I have a few questions with which I hope to get information from You.

- 1. Please name state-of-the- art ski resorts with outstanding constructed environment and green areas in Norway, Sweden and /or Canada?**
- 2. Which ski resort would you recommend for its exceptional public art and/or environment art?**
- 3. Could you please explain shortly why you think the ski resort or resorts are exemplary?**

All answers are processed with full confidence and I will not publish any names in my thesis. I hope to get Your answers at latest on May 30th 2010 to my email l7sije00@students.oamk.fi

Thank you for your time.

Best Regards, Jenni Simppula
Email. l7sije00@students.oamk.fi

Landscape architects can contribute to the following LEED (2.0) credits:**Sustainable Sites**

Prerequisite 1.0: Develop an erosion and sediment control plan that conforms either to the EPA's Storm Water Management for Construction Activities document OR local standards, whichever is more stringent.

Credit 1. Site Selection: One point can be achieved for avoiding development of inappropriate sites such as prime farmland, 100-year floodplains, endangered species habitat, wetlands and public parkland.

Credit 2. Urban Redevelopment: One point for building in urban areas with existing infrastructure, and a minimum density of 60,000 square feet per acre (two-story downtown development).

Credit 3. Brownfield Development: One point can be earned for developing on a site classified as a Brownfield and conforming to EPA remediation guidelines.

Credit 4. Alternative Transportation: Up to four credits can be achieved for locating the building near public transportation, providing bicycle parking, installing alternative refueling stations, minimizing parking lot size and offering preferred parking for carpools.

Credit 5. Reduced Site Disturbance: One to two points can be acquired for: A. limiting site disturbance beyond buildings, roads and utility trenches on greenfield sites OR restoring 50 percent of the remaining open area on previously developed sites by planting native or adapted vegetation. B. Reducing the development footprint to exceed local zoning's open space requirement for the site by 25 percent.

Credit 6. Storm water Management: Up to two credits for installing a storm water treatment plan that: A. Generates no net increase in the rate and quantity of storm water run-off OR a 25 percent decrease if existing imperviousness is greater than 50 percent. B. Conforms to EPA guidelines for reducing non-point source pollution.

Credit 7. Landscape and Exterior Design to Reduce Heat Islands: One or two credits for reducing heat island effect by: A. Increasing shade or using light-colored materials on 30 percent of non-roof impervious surfaces; or placing 50 percent of parking underground or using an open grid pavement system. B. Using ENERGY STAR Roof-compliant high reflectance and high emissivity roofing for at 75 percent of roofing surface OR installing a vegetated roof for at least 50 percent of roof area.

Credit 8. Light Pollution Reduction: One point for installing low outdoor lighting levels and ensuring that zero direct-beam illumination leaves the building site.

Water Efficiency

Credit 1. Water Efficient Landscaping: Up to two points can be earned for: A. Using high efficiency irrigation technology OR reducing irrigation with potable water by 50 percent by using captured rain or recycled site water. B. Using only captured rain or recycled site water for irrigation, OR not installing permanent landscape irrigation.

Credit 2. Innovative Wastewater Technologies: One point for reducing the use of municipally-provided potable water for building sewage conveyance by 50 percent OR treating 100 percent of wastewater on site to tertiary standards.

Materials & Resources

Credit 2. Construction Waste Management: Up to two points can be earned for developing and implementing a waste management plan that: A. Recycles and/or salvages at least 50 percent (by weight) of construction, demolition and land clearing waste. B. Recycling or salvaging an additional 25 percent (75 percent of total).

Credit 3. Resource Reuse: One point for specifying that 5 percent of building materials be salvaged and an additional point for specifying 10 percent salvaged materials.

Credit 4. Recycled Content: One point for reducing the extraction of new materials by specifying a minimum of 25 percent of building materials with post-consumer or industrial recycled content, and an additional credit for specifying 50 percent materials with recycled content.

Credit 5. Local/Regional Materials: Two points can be earned for reducing the environmental impact of transportation and supporting local economies by: A. Specifying that at least 20 percent of building materials be manufactured within 500 miles. B. Specifying that at least 50 percent of these materials be extracted, harvested or recovered within 500 miles.

Credit 6. Rapidly Renewable Materials: One point for reducing the depletion of raw and long-cycle renewable materials by specifying at least 5 percent rapidly renewable building materials.

Credit 7. Certified Wood: One point can be earned for encouraging sustainable forestry practices by using at least 50 percent certified wood, where wood is used.

Whistler Green: Project Checklist

(Detached and duplex dwellings)

Whistler Green is our community standard for healthy homes that use energy and resources efficiently in a mountain setting. Considered early in the home planning and design process, many of the measures in this checklist are easily incorporated and cost no more than conventional practices. Benefits include reduced energy and maintenance costs, and a more comfortable home.

If you require more information to determine whether your plans meet the standard, or how many points would be awarded for credit, refer to the Whistler Green [Program Guide](#), speak with an RMOW Community Planning staff member, or consult an architect or builder.

Tag	Title	Definition and Target	Max pts	Points
Site and Landscape (SL)				
SL1	Trees	Protect all mature and unique trees and shrubs not immediately affected by the building footprint or to be removed for solar access or safety reasons.		
SL2	Soils	Protect, save and reuse existing topsoils. Follow Metro Vancouver or equivalent guidelines for erosion and sediment control.		
SL3	Stormwater	Mimic natural or pre-development hydrology by absorbing stormwater on the site. Target 90% effective impermeability and/or no new flow to storm drains.		Required
SL4	Landscape Plants	Use only regionally appropriate trees, plants and shrubs for landscaping; refer to "Plant Materials Suitable for the Whistler Climate".		
SL5	Outdoor Lighting	Minimize light pollution by using only full cut-off fixtures for outdoor lights (no more than 10% of lamp lumens between 80 - 90 degrees of nadir).		
SL6	Site Selection	Build on a previously disturbed site (1 point); no utility or road extensions required (1 point); 30-minute year round bus service and neighbourhood retail within 500m of site centre (1 point).	3	
SL7	Compact Footprint	The footprint of all buildings, deck and porches is less than 150 m ² (1 point); less than 100 m ² (2 points).	2	
SL8	Solar Access	Sunlight strikes one or more walls of principal rooms at window sill height for 3 hours (1 point); or 5 hours (2 points). Measured on November 7th.	2	
SL9	Habitat	Protect natural habitat beyond the building footprint. Restore disturbed areas to provide food, water and shelter suitable for desirable local fauna.	1	
SL10	Restoration	Restore to native habitat value a previously disturbed site that is equal in area to the footprint of all buildings and hard surfaces.	1	
SL11	Fill	The total volume of soils exported and imported during excavation and grading is less than the building foundation area multiplied by 1 cubic metre.	1	
SL12	Green Roof	60% or more of roof area is vegetated (2 points), or structure, membrane and drainage are designed to accommodate future planting (1 point).	2	
SL Total			8	0

Energy (E)			
E1	Energuide	The home is certified Energuide 78	
E2	Fuel Heaters	Gas fireplaces have electronic ignition (no pilot flame) and solid fuel devices comply with applicable CSA or EPA standards.	
E3	Furnace and Boiler	Use Energy Star certified products for fuel fired space heating and hot water.	
E4	Hot Tub	Hot tubs incorporate at least heater and pumping efficiency measures, or advanced features such as indoor water storage.	Required
E5	Air Conditioning	Any independent air conditioning system is high-efficiency (COP >3).	
E6	Lighting	Use lighting fixtures with energy efficient lamps for at least 40% of permanent lighting (nominal rating > 35 lumens/watt).	
E7	Space Heating	Primary space heating uses forced air or low temperature liquid (<55 C). Electric resistance heating is no more than 700W for the home.	
E9	Enhanced Performance	Energuide Rating: 79 (1 point); 80 (2 pts); 81 (3 pts); 82 (4 pts); 83 (5 pts)	5
E10	Passive Solar Heating	Use building orientation, window design and thermal mass to achieve passive solar heating. Calculate usable solar gains fraction: >15% (1 point); >25% (2 points); >35% (3 points); >45% (4 points).	4
E11	Passive Cooling	Occupied rooms with one outside wall have operable windows equal to at least 4% of floor area; occupied rooms with two or more outside walls have operable windows equal to at least 2.5% of floor area.	1
E12	Solar Thermal	Designate south-facing roof and wall areas for solar devices and install conduit and pipe connections (1 point); solar devices provide >20% of space heating (1 point), >40% of water heating (1 point).	3
E13	Heat Pump Performance	Verify heat pump efficiency for space and water heating: COP > 2.8 (1 point); COP > 3.0 (2 points); COP > 3.4 (3 points); COP > 3.8 (4 points).	4
E15	Greywater Heat	Install an approved greywater heat recovery unit.	1
E16	Outdoor Lighting	Except as required for safety and security, control all outdoor lights with motion detectors.	1
E17	Renewable Electricity	Install systems that produce electricity from renewable sources (3 points per kWh of installed capacity).	6
	<i>Subtotal</i>		0
E19	Home Size	Enter a home size multiplier from the table in Appendix A.	
<i>E Total</i>			15 0

Water (Wa)

Wa 1	Water Appliances	Provide only Energy Star certified products for water-consuming appliances.		
Wa 2	Irrigation	Design any installed irrigation system to reduce potable water use by 50% compared to conventional systems.	Required	
Wa 3	Landscape Mulch	Cover soil in all landscape planting areas with a mulch layer.		
Wa 4	Advanced Irrigation	Install rainwater/snowmelt collection equipment (1 point); no irrigation system, or irrigation system requires no potable water (1 point).	2	
Wa 5	Water Fixtures	All water fixtures meet the following flow rates: faucets < 6.5 L/minute at 415 kPa (1 point); showerheads < 7.5L/minute at 550kPa (1 point)	2	
Wa 6	Greywater Reuse	Separate toilet and kitchen sink drains from all other drains to point of exit (1 point); install an approved greywater reuse system (2 points).	3	
Wa 7	Dual Flush Toilets	At least 2 toilets are dual flush, maximum 6L per flush (1 point); all toilets are dual flush, maximum 6L per flush (2 points).	2	
Wa Total			6	0

Indoor Environment (IE)

Ie 1	Safe Liquid Materials	Paints and coatings meet GreenSeal VOC requirements; adhesives and sealants meet South Coast Air Quality Management District standards.		
Ie 2	Safe Solid Materials	Floor coverings meet CRI-Green Label standards; interior panel products contain no added urea formaldehyde.	Required	
Ie 3	Air Filters	All furnace and ventilation air filters are rated minimum MERV 4.		
Ie 4	Flush Out	Maximum ventilation operates for 7 days after final painting and finishing, prior to occupancy.		
Ie 5	Ventilation	Install an HRV/ERV with supply ducted to all occupied rooms and exhaust from all wet rooms.	2	
Ie 6	Isolate Garage	Fit attached garages with a carbon monoxide alarm, and an exhaust fan capable of maintaining a 10 Pa pressure difference from the home with doors closed.	1	
Ie 7	Advanced Air Filtration	All furnace and ventilation air filters are rated minimum MERV 6.	1	
Ie 8	Healthy Flooring	Hard surface or resilient flooring covers 50% (1 point) or 75% (2 points) of the livable net floor area (does not include unfinished basements and garages).	2	
Ie Total			5	0

Materials (Ma)			
Ma 1	Resource Efficient	Use engineered structural materials for two major applications (each application covers >10% of floor area, or >3% of total material costs).	
Ma 2	Recycled Content	Two materials (each covers a main surface, >10% of floor area, or >3% of material costs excluding plumbing and wiring) are certified for recycled content.	Required
Ma 3	Framing	Employ at least 3 advanced framing methods described in the CHBA builders manual, to reduce unnecessary lumber and sheathing.	
Ma 4	Reused Materials	1 point for each major building element made from >50% salvaged material, or for each 3% of new material costs substituted by salvaged materials.	3
Ma 5	Reuse Building	Use foundation, floor and >50% of walls from existing buildings for >20% (1 point), >40% (2 points), or >60% (3 points) of the new project's floor area.	3
Ma 6	Building Disassembly	Deconstruct >50% (1 point) or >75% (2 points) of existing buildings for material salvage.	2
Ma 7	Advanced Recycled	Four materials (each covers a main surface, >10% of floor area, or >3% of material costs excluding plumbing and wiring) are certified for recycled content.	1
Ma 8	Durable Materials	1 point for each of the following warranty requirements: roofing >35 years; majority of cladding >40 years; >30% of floor area material >10 years.	3
Ma 9	Renewable Content	Use one major material made from plant fibre with less than 10 year rotation (e.g. straw, bamboo, cotton).	1
Ma 10	Locally Sourced	Use 5 major materials (e.g. exterior walls or floors, windows, doors) and/or systems (e.g. insulated panels, lighting, heating) produced in BC.	1
Ma 11	Fire Resistant	Roofing is Class A, non-combustible (1 point); cladding is BC Fire smart rated not greater than +1 (1 point).	2
Ma 12	FlexHousing	Incorporate specific features to create adaptable, expandable and accessible homes. 3 features (1 point); 5 features (2 points).	2
Ma 13	Certified Wood	Use certified sustainably harvested wood for one major structural or finishing application (e.g. framing, plywood, floors).	1
	<i>Subtotal</i>		0
Ma 15	Home Size	Enter a home size multiplier from the table in Appendix A.	
Ma Total			10 0

Waste (Ws)

Ws 1	Recyclables Collection	Provide a recycling area no less than 0.3 m ³ located in or adjacent to the kitchen and equipped with at least 3 collection bins.		Required
Ws 2	Ozone Protection	Where a cooling system or heat pump is used, refrigerants must be chlorine free, with zero ozone depletion potential (R410 or R407 refrigerants comply).		
Ws 4	Hazardous Spills	Adopt a hazardous spills cleanup plan to BC MWLAP standards, or follow an environmental management system that complies with ISO 14000.	1	
Ws 5	Construction Waste	Submit receipts indicating recycling of construction waste by volume: >50% (1 point); >65% (2 points); >80% (3 points).	3	
Ws 6	Organics	Provide bear-proof household composting (2 points), or an in-sink disposal system (garburetor) (1 point) for organic waste.	2	
<i>Ws Total</i>			4	0

Owner and Public Education (OE)

OE 1	Owner's Manual	Provide a comprehensive owner's manual including: a product list, maintenance and warranty information, Whistler It's Our Nature household toolkit, and waterwise gardening information.		Required
OE 2	Open House	Offer and advertise an open house with educational tours and literature on green features, for at least 2 weekend days and 3 evenings.	1	
OE 3	Controls and Monitoring	Install a system of home controls and monitoring that, at minimum, manages energy use and provides feedback to occupants.	2	
<i>OE Total</i>			2	0

Innovation (In)

In 1	Innovation	Any innovative feature(s) or system(s) to reduce the environmental impact of site works, construction and operation of the home.	5	
----------------------	-------------------	--	---	--

WHISTLER GREEN TOTAL **50** **0**

Whistler Green ADOPTER	25 points
Whistler Green ACHIEVER	35 points
Whistler Green INNOVATOR	40 points

Whistler Green is a new initiative. If you have suggestions to improve its content, format or application, please contact the RMOW Community Planning Department on 604 935 8170.

Thank you for completing the checklist.

Appendix A - Home Size Multiplier

Calculate gross inhabited floor area from building permit drawings, not including self-contained suites with full kitchen and private entrance. Apply a multiplier to the point subtotals for Energy, and for Materials, as follows:

Unit Type	Base Size
Studio	550
1 bedroom	650
2 bedroom	1000
3 bedroom	1400
4+ bedroom	1900

% of base size	Multiplier
<70	1.4
<80	1.25
<90	1.1
<100	1
<125	0.9
<150	0.8
<175	0.7
<200	0.6
<250	0.5
>250	0.3